USİAD

Yıl: 9
Sayı: 36
Ocak-Mart 2009

BİLDİREN

ULUSAL SANAYİCİ VE İŞ ADAMLARI DERNEĞİ'NİN YAYIN ORGANIDIR

Küresel Kriz Ve Türkiye

Prof. Gülten KAZGAN:
"Türkiye Çifte Kriz Yaşıyor""

Prof. Dr. Yılmaz BÜYÜKERŞEN:
"Belediye Başkanının Öncelikli Hedefi Şehri Yaşatmaktır"

Arslan Başer KAFAOĞLU:
"Krizlerin Tarihi ve Son Kriz"

Prof. Dr. Kenan DEMİRKOL:
"Beslenme Hataları Tarımdan Başlıyor"

HİDROELEKTRİK ENERJİ SANTRALLERİNİN PROJELENDİRİLMESİ VE İNŞAASINDA
Kaliteli hizmetin ETKiN gücü ile hizmetinizdeyiz.

Şirketimizin 1993 yılından beri gerçekleştirdiği çok çeşitli yapıların dışında;

- ✔ Hidro Elektrik Santralleri (HES) inşaat işlerinde özellikle Enerji tünelleri inşaatı,
- ✔ HES kesin projeleri,
- ✔ HES uygulama projeleri,
- ✔ HES müşavirlik hizmetleri vermektedir.

Etkin Yapı San. A.Ş.'nin diğer hizmet alanları;

- ▸ Kaba İnşaat İşleri,
- ▸ İnce İnşaat İşleri,
- ▸ Giydirme Cephe (Cam, Granit) ve Alüminyum,
- ▸ Doğrama İşleri,
- ▸ Restorasyon İşleri,
- ▸ Dekorasyon İşleri,
- ▸ Güvenlik ve Yangın Alarm Sistemleri,
- ▸ Yangından korunma tesisatı (Sulu ve gazlı sistemler),
- ▸ Ses ve Görüntü Sistemleri,
- ▸ Taşıyıcı Sistemler,
- ▸ Isıtma tesisatı,
- ▸ Soğutma tesisatı,
- ▸ Havalandırma tesisatı,
- ▸ Elektrik tesisat işleri,
- ▸ Basınçlı hava tesisatı,
- ▸ Sıhhi tesisat,
- ▸ Su arıtma sistemleri,
- ▸ Otomatik kontrol sistemleri,
- ▸ Bina otomasyon sistemleri (BAS),

ETKiN
YAPI SANAYİ VE TİCARET A.Ş.

Merkez: Haberler Sk. No:4 34394 Esentepe / İstanbul - Türkiye Telefon : +90 212 274 98 63 Faks: +90 212 347 18 11
E-posta: etkinyapi@etkin.biz.tr
Ankara Ofis : Güfte Sk. No: 8/4 Kavaklıdere / Ankara - Türkiye Tel: +90 312 417 00 41 Faks: +90 312 417 00 51
Türkmenistan Şube : Büyük Saparmurat Türkmenbaşı Yolu No: 124/302 Aşkabat - Türkmenistan Tel: (+993 12) 45 08 20-24 Faks: (+993 12) 45 08 24
E-posta: ashgabat@etkin.biz.tr
www.etkin.biz.tr

Yıl: 9 Sayı: 36 ■ Ocak-Şubat-Mart 2009
Dergimiz üç ayda bir yayımlanmaktadır
Yaygın süreli yayın
ULUSAL SANAYİCİ VE İŞ ADAMLARI
DERNEĞİ ADINA SAHİBİ:
Fevzi DURGUN

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Samim UYKUSEVEN

Genel Yayın Yönetmeni
Pertev CENGİZ

Görsel Yönetmen
Okay LAFÇIOĞLU

Bildiren Yönetim Yeri:
USİAD Genel Merkez:
Büyükdere Cad. Oya Sok.
Devran Apt. No: 2-1 Kat: 7 D: 13
34394 Mecidiyeköy-İSTANBUL
Tel: (0 212) 217 36 48 - 217 36 50
Faks: (0 212) 217 36 33
e-posta: iletisim@usiad.net
bildirendergisi@usiad.net
www.usiad.net

Danışma Kurulu:
(Alfabetik Sırayla)
Prof. Dr. Alpaslan Işıklı
Yrd. Doç. Barış Doster
Prof. Dr. Emin Gürses
Prof. Dr. Eren Omay
Prof. Dr. Erol Manisalı
Prof. Dr. Gülten Kazgan
Prof. Dr. İ. Yaşar Hacısalihoğlu
Mete Akyol
Murteza Çelikel
Şefik Soyuyüce
Prof. Dr. Şükrü Sina Gürel

Prof. Dr. İ. Reşat Özkan
Dr. Necip Hablemitoğlu
Cevdet İnci

Onursal Başkan
Kemal Özden

USİAD Ankara Şube:
Atatürk Bulvarı No: 175/21 Bakanlıklar
Tel-Faks: (0 312) 419 44 79

USİAD Denizli Şube:
Saltak Cad. No: 29 K: 6
Tel-Faks: (0 258) 264 27 28

USİAD İzmir Girişim Kurulu:
5709 Sk. No: 37 Karabağlar
Tel ve Faks: (0 232) 253 10 08
e-posta: tbayır@as-el.com.tr

Ofset Hazırlık ve Baskı:
Riva Ltd. Şti.
(0 216) 337 84 22

Dergimize gönderilecek yazılar e-posta ile
iki sayfayı geçmeyecek şekilde gönderilmelidir.
Yazılardan yazarlar, reklamlardan firmalar sorumludur.
Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

6
KAPAK
PROF.
GÜLTEN KAZGAN:
"TÜRKİYE ÇİFTE
KRİZ YAŞIYOR"

14
KAPAK
PROF. DR. NACİ KEPKEP:
"KÜRESEL KRİZ VE TÜRKİYE"

18
SÖYLEŞİ
PROF. DR. AZİZ KONUKMAN:
"IMF PROGRAMI
HİÇ BİR KRİZİ ÇÖZEMEZ"

17
DEĞERLENDİRME
PROF. DR. BİLİN NEYAPTI:
"IMF'NİN ROLÜ DEĞİŞMELİ"

20
DEĞERLENDİRME
DR. ALİ NEJAT ÖLÇEN:
"KRİZ VE BİZ"

10
KAPAK
MUSTAFA SÖNMEZ:
"DÜNYA KAPİTALİZMİ
30 YILDIR TEKLİYOR"

İÇİNDEKİLER

12
KAPAK
DOÇ. DR. YILDIZ SERTEL:
“LİBERALİZMİN KÜRESEL İFLASI”

24
KAPAK
ARSLAN BAŞER KAFAOĞLU:
“KRİZLERİN TARİHİ
VE SON KRİZ”

27
KAPAK
BANKALAR HEDGE-FON
GİBİ ÇALIŞINCA

40
DEĞERLENDİRME
PROF. DR. İBRAHİM ORTAŞ:
“KRİZ TARIMI VURURKEN
YERLİ MALI HAFTASININ
ÖNEMİ”

51
SÖYLEŞİ
ARMAĞAN KULOĞLU:
“ABD LİDERLİĞİNİ
SÜRDÜRMEK İSTEYECEK”

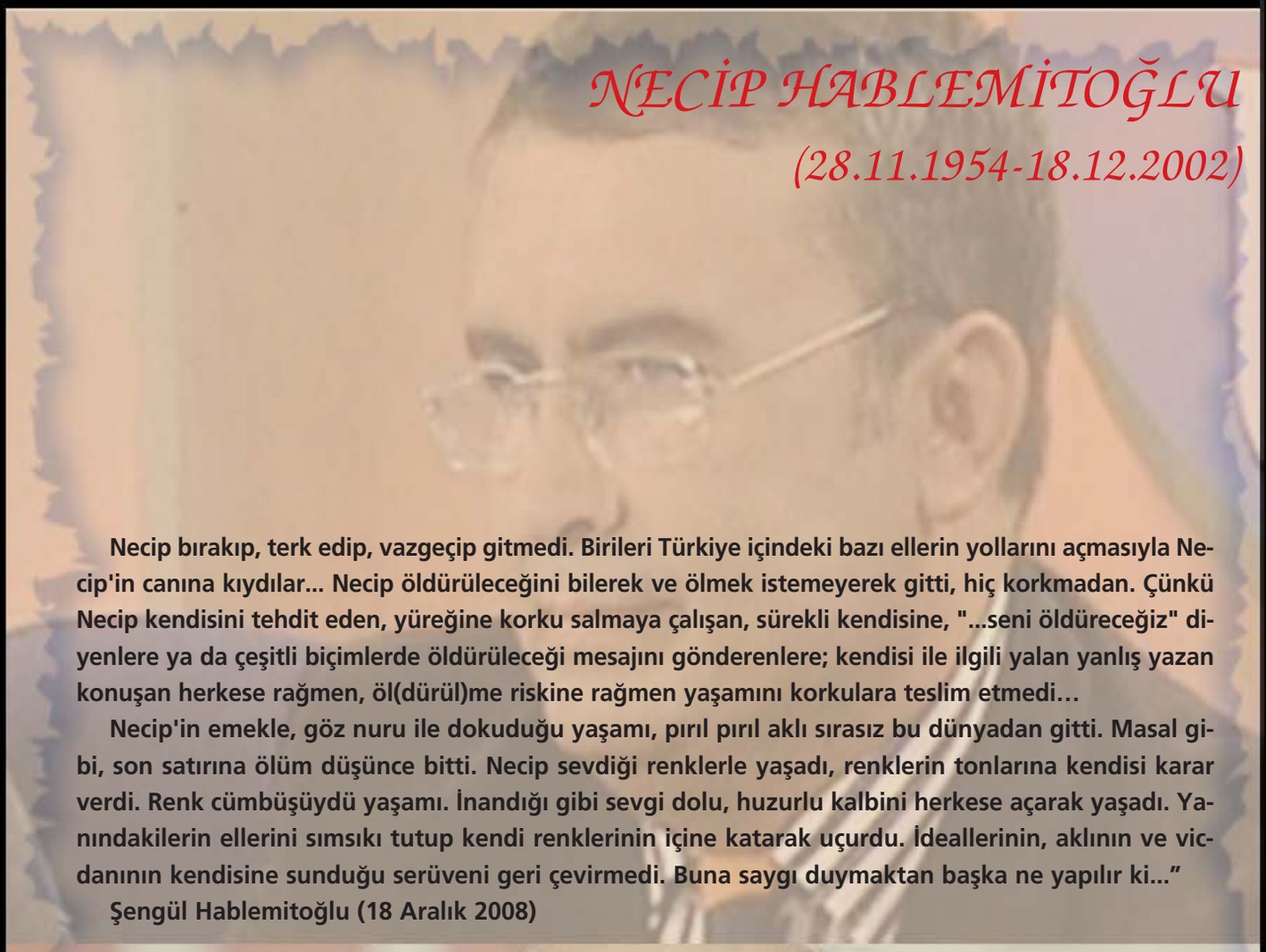
34
DEĞERLENDİRME
DURSUN YILDIZ:
“TÜRKİYE DİNAMİK
HİDROPOLİTİKA
UYGULAMALI”

23
KAPAK
PROF. DR.
TÜRKEL MİNİBAŞ:
“DEPRESYONUN ARDI,
DEFLASYON MU?”

SÖYLEŞİ 43
PROF. DR.
KENAN DEMİRKOL
“BESLENME
HATALARI
TARIMDAN
BAŞLIYOR”

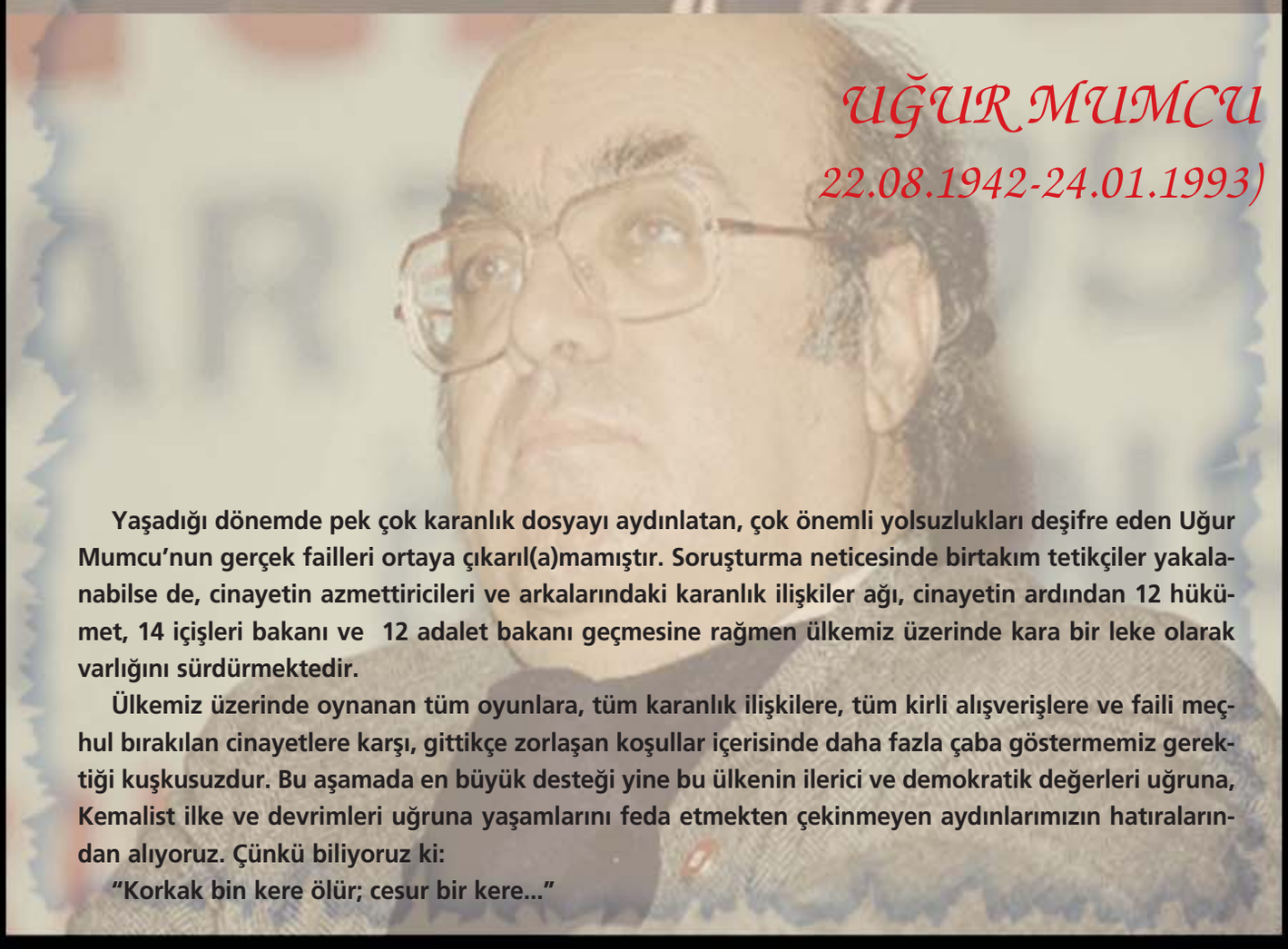
NECİP HABLEMİTOĞLU

(28.11.1954-18.12.2002)

Necip bırakıp, terk edip, vazgeçip gitmedi. Birileri Türkiye içindeki bazı ellerin yollarını açmasıyla Necip'in canına kıydılar... Necip öldürüleceğini bilerek ve ölmek istemeyerek gitti, hiç korkmadan. Çünkü Necip kendisini tehdit eden, yüreğine korku salmaya çalışan, sürekli kendisine, "...seni öldüreceğiz" diyenlere ya da çeşitli biçimlerde öldürüleceği mesajını gönderenlere; kendisi ile ilgili yalan yanlış yazan konuşan herkese rağmen, öl(dürül)me riskine rağmen yaşamını korkulara teslim etmedi…

Necip'in emekle, göz nuru ile dokuduğu yaşamı, pırıl pırıl aklı sırasız bu dünyadan gitti. Masal gibi, son satırına ölüm düşünce bitti. Necip sevdiği renklerle yaşadı, renklerin tonlarına kendisi karar verdi. Renk cümbüşüydü yaşamı. İnandığı gibi sevgi dolu, huzurlu kalbini herkese açarak yaşadı. Yanındakilerin ellerini sımsıkı tutup kendi renklerinin içine katarak uçurdu. İdeallerinin, aklının ve vicdanının kendisine sunduğu serüveni geri çevirmedi. Buna saygı duymaktan başka ne yapılır ki...”

Şengül Hablemitoğlu (18 Aralık 2008)

UĞUR MUMCU

22.08.1942-24.01.1993)

Yaşadığı dönemde pek çok karanlık dosyayı aydınlatan, çok önemli yolsuzlukları deşifre eden Uğur Mumcu’nun gerçek failleri ortaya çıkarıl(a)mamıştır. Soruşturma neticesinde birtakım tetikçiler yakalanabilse de, cinayetin azmettiricileri ve arkalarındaki karanlık ilişkiler ağı, cinayetin ardından 12 hükümet, 14 içişleri bakanı ve 12 adalet bakanı geçmesine rağmen ülkemiz üzerinde kara bir leke olarak varlığını sürdürmektedir.

Ülkemiz üzerinde oynanan tüm oyunlara, tüm karanlık ilişkilere, tüm kirli alışverişlere ve faili meçhul bırakılan cinayetlere karşı, gittikçe zorlaşan koşullar içerisinde daha fazla çaba göstermemiz gerektiği kuşkusuzdur. Bu aşamada en büyük desteği yine bu ülkenin ilerici ve demokratik değerleri uğruna, Kemalist ilke ve devrimleri uğruna yaşamlarını feda etmekten çekinmeyen aydınlarımızın hatıralarından alıyoruz. Çünkü biliyoruz ki:

“Korkak bin kere ölür; cesur bir kere...”

Başkan'dan Sizlere

fevzi.durgun@usiad.net

Sevgili Dostlar,

Ülkemizin ekonomisinin küresel krizin etkilerini yaşamaya başladığı bir dönemden geçiyoruz. Bu sorunun küresel bir olgu olduğu ve hemen hemen bütün dünya devletlerini az ya da çok etkilemeye başladığı biliniyor. Ülkeler kendi ekonomilerini düzeltmek için çeşitli önlem paketlerini açmaya başladılar.

Doğal olarak ülkemizin bu küresel ekonomik krizden etkilenmeme şansı yoktu. Ancak ekonomimizin bu krizden en az hasarla kurtulabilmesi için geçmişte üretim ve istihdama yönelik ulusal ekonomik ve maliye politikaları uygulanması gerekiyordu. Bunun uygulanmaması nedeniyle zaten kırılgan olan ekonomimizin bu kez bunun üzerine küresel krizin de binmesiyle daha fazla olumsuzluk yaşayacağı görülmektedir. Bu kriz ülkemizin ekonomisinin bu tip krizlere dayanacak ve bu dönemleri en az hasarla atlatacak bir güçte olması gereğini tekrar ortaya koymuştur. Bunun da tek yolunun ulusal ekonomi politikaları temelinde bir kalkınma ve gelişme stratejisi uygulamak olduğu artık görülmüştür. Ancak buna rağmen İMF ile yola devam görüşmeleri sorunun ağırlaşması sonucunu doğuracaktır.

Krizden yine ulusal üretim ve istihdama yönelik ekonomik paketlerle çıkılacaktır. Bunun yanı sıra krizden çıkış için gerek hükümet kanadından gerek ekonomik sektör temsilcileri tarafından "yerli malı kullanılması " şeklinde öneriler de yapılmaktadır. Yaşadığımız ekonomik süreç, yukarıdaki öneri dahil olmak üzere derneğimizin bugüne kadar ekonomik alanda ve enerji, su gibi ulusal stratejik sektör politikaları alanındaki değerlendirme, görüş ve önerilerini haklı çıkaracak yöndedir.

Yaşanılan küresel ve ulusal sorunlar, bankacılık, finans, doğalgaz gibi birçok alanda artan dışa bağımlılığımızın hızla azaltılması ve ulusal ekonomiye geçiş stratejisinin acilen uygulanmasını gerekli kılmaktadır. Bunun yanı sıra ülkemizin büyük önder Mustafa Kemal Atatürk'ün işaret ettiği çağdaş medeniyetler seviyesinin de üzerine çıkma hedefine ulaşmak için ekonomimizi olduğu kadar laik, demokratik, sosyal hukuk devletimizin temel ilkelerini ve kurumlarını da korumamız gerektiği ortadadır.

Sağlam ve sağlıklı bir ekonomik büyüme ancak sağlıklı bir demokrasinin bulunduğu ve hukukun siyasallaştırılmadan yine üstün bir değer olarak kabul gördüğü bir ülkede gerçekleşebilir. Bunun olmadığı bir ortamda her zaman kaos ve karmaşa yaşanır. Siyasi istikrarsızlık kaos ve karmaşanın hakim olduğu dönemlerde toplumsal güven ve ekonomik istikrar ortamının oluşmasını beklemek gerçekçi değildir.

Ülkemizin ekonomisinin hızla daha üretken hale getirilmesi gerekirken bir kez daha ulusal bir krize yuvarlanması veya mevcut küresel krizin etkisinden uzun bir dönem çıkamaması, ülke geleceğimizi çok derinden etkileyecektir.

Bu nedenle bugünlerde yaşanan ve toplumun önemli bir bölümünde endişe ile karşılanan gelişmelerin bir an önce son bulması, istikrarın daha fazla bozulmaması açısından önem taşımaktadır. Tüm ilgili ve sorumlu kesimlerin bu çok olumsuz ve güven bunalımına neden olacak sürece biran önce müdahale ederek ülkemiz için çok önemli olan kurum ve kavramlarımızın yıpranmasına izin vermemesi gerektiği düşüncesindeyiz.

Dergimizin bu sayısında ele aldığımız küresel kriz ve bu krizin ülkemizdeki etkilerinden hızla çıkabilmek ve ulusal bir ekonomik programa geçebilmek için toplumun tüm kesimlerinin ulusal politikaların belirlenmesine yönelik tartışma ve fikir üretme ortamına katılması gerekmektedir. Ulusal bir uzlaşı ile oluşturulmamış hiçbir ekonomik programın başarıya ulaşma şansı olmadığı geçmişte defalarca görülmüştür. Bunun yanı sıra Cumhuriyet'imizin kuruluş yıllarındaki ulusal uzlaşı sağlanarak top yekun bir seferberlik ruhu ile uygulanan ekonomik politikalardan alınan sonuçlar herkesçe bilinmektedir.

Bu nedenle Cumhuriyetimizin kuruluşundan bu yana çok önemli görevler üstlenmiş tüm idari, teknik ve hukuki kurum ve sınai kuruluşlarımızı, doğal kaynaklarımızı, insan kaynaklarımızı koruyarak istikrar içinde bir ulusal kalkınma ve gelişme politikasına geçmek temel politikamız olmalıdır.

Gelişmeler, bu politikaya duyulan gereksinimi her geçen gün daha da arttırmaktadır.

Selam ve saygılarımla...

Fevzi Durgun

Danışma Kurulu Üyemiz Prof. Gülten Kazgan:

"Türkiye Çifte Kriz Yaşıyor"

Oktan ERDİKMEN

İktisadın duayeni Prof. Kazgan, finans piyasalarında oluşturulan köpüklerin dünyayı sürekli yeni krizlere sürüklediğini ifade ederek, önümüzdeki süreçte yeni teknolojilerden destek alacak imalat sanayinin yeniden moda olacağını söyledi. 2008 piyasalarını bazı yönleriyle 1978'deki kriz ortamına benzeten Kazgan, "Türkiye hem küresel krizin etkilerini yaşıyor, hem de kendi uyguladığı hatalı politikaların ceremesini çekmeye başlıyor" şeklinde konuştu.

İçinde bulunduğumuz finansal kriz, yapısı itibariyle önceki krizlerle benzerlik gösteriyor mu?

2008'de Türkiye'ye intikal etmeye başlayan Amerikan krizi, niteliği itibariyle 1978'de Türkiye'nin içine düştüğü krize çok benziyor. Çünkü bunların her ikisi de büyük bir köpüğün ardından patlayan yapısal bunalımlardır. 1978'deki köpük Türkiye'nin kısa vadeli petro dolarlar üzerinden yoğun borçlanmasıyla başlamıştı. 2008 krizinde de benzer şekilde, ancak bu kez fiyatı artan petrolün yarattığı petro-dolarların değil, ABD kaynaklı politikaların getirdiği bir köpük ortaya çıktı. 1970'lerdeki köpük Türkiye'nin borç ödeyemez duruma girmesiyle sona ermişti. 2008'de borç ödeyememe gibi bir sorunla yüz yüze gelinmedi. Zaten günümüzde IMF mümkün olduğu kadar ülkelerin borç ödeyememe yani moratoryum durumuna düşmemeleri için önlem alıyor, onları kredilerle destekliyor ve böylece piyasa düzeni içerisindeki konumlarını sürdürmelerini sağlıyor. Aradaki bir benzerlik de özel kesimin kısa ve uzun vadeli olarak çok büyük boyda dış borç alması. 1978'de de özel sektör çok borçluydu. 2008 itibariyle ABD'den yansıyan kriz öncesinde de aynı şekilde büyük miktarda dış borçlanma söz konusu. Bir diğer benzerlik ise, dış ticaret açıkları konusunda. Dış açıkların büyümesinin aşırı değerli Türk lirası, büyüyen dış borçlar, patlayan ithalat ve onu izleyemeyen ihracat şeklinde ortaya çıkan benzerlikleri var bu iki kriz arasında. Benzerlik bağlamında şu da söylenebilir: 1978'de tam Türkiye krize girerken dünyada ikinci petrol krizi ortaya çıkmıştı. Bu krizde de benzer şekilde reel kesim durgunlaşırken bir küresel finans kriziyle karşı karşıya kaldı. IMF desteği olmazsa yaşayamayız şeklinde, başta özel kesimde olmak üzere, söylemler var. Gerçekten bu durum da aradaki benzerliğe bir ekleme yapıyor.

"İMALAT SANAYİ, AMBALAJ – MONTAJ SANAYİNE DÖNÜŞTÜ"

Ancak ciddi anlamda farklılık gösteren noktalar da var. 2000'li yıllarda büyümenin temel olarak inşaat, ticaret, turizm, finans gibi alanlarda çok hızlı olması, diğer alanların fazla dikkate alınmaması, imalat sanayi gibi lokomotif ve tarım gibi ana sektörlerin ihmaline götürdü. Oysa 1970'li yıllardaki köpükte hükümet çok akıllı davranıp ithalatı serbestleştirirken tüketim malları ve diğer bazı mallarda kısıtlı serbestleştirmeye gitti. Buna karşılık sermaye malı ithalatını tam serbest bıraktı. Böylelikle ciddi bir sermaye stoku oluşturuldu. O stok 80'li yıllarda, ülkenin

yatırım yapamadığı bir dönemde kullanarak büyümenin sürdürülmesini sağladı. 2008'de gerçekleşense bu değil. İthalat patlamasında en büyük ithalat artışı imalata yönelik girdilerde oldu. Öyle ki 2007 sonu itibariyle Türkiye'nin toplam ihracatı, toplam girdi ithalatını dahi karşılayamıyordu. Girdi ithalatının da çok büyük bir kısmı imalat sanayine aitti. Size rakamın büyüklüğünü göstermek için bir oran vereyim. İmalat sanayi ithalatı toplam ithalatın %80'ini oluşturuyor. Toplam ithalat TÜİK rakamlarına göre 2007 sonunda 170 milyar dolardı. Bu ithalatın %80'e yakın bir oranının imalat sanayi için gerçekleştirilmesi çok ciddi bir sorun teşkil ediyor ve gösteriyor ki imalat sanayi düşük katma değerli, dışarıdan bütün girdilerini satın alıp, 60'lı yıllarda söylendiği gibi ambalaj-montaj sanayine dönüşmüştür. O yıllarda gençlik arasında istihza ile "ambalaj-montaj sanayi" şeklinde bir söylem türemişti. Şimdi o noktaya yeniden dönmüş bulunuyoruz.

"IMF, YANLIŞ POLİTİKALARI DAYATIYOR"

Dünya piyasaları küresel finans krizine girmemiş olsalardı, Türkiye açısından durum değişir miydi?

Ekonominin durgunluk aşamasına doğru gelmesi tarım ve imalat sanayi gibi sektörlerde 2005 yılı sonundan itibaren başladı. Türkiye'de mal üreten kesim, ticaret ve finans sektörlerinin çok yararlandığı ithalat artışının baskısını ağırlıkla hisseden kesim oldu. Ülkeye çeşitli şekilde giren fonlar ve krediler, ticaret ve finans piyasalarında bir köpük yarattı. İnşaat sanayi de dünyadaki köpükten etkilendi, iç piyasaya satış yanında yabancılara da satışa tanık oldu. Buna karşılık imalat sanayi ve tarım açık şekilde iki kaynaktan baskı altına alındı. Birincisi aşırı değerli Türk lirası nedeniyle ara mallarının iç piyasadan daha düşük fiyatla ithal edilebilmesiydi. Böylece dolarla Asya'dan girdileri ithal edip avro ile AB'ye mamul ihraç etmek sanayiyi ayakta tuttu. Girdi ithalatı artışı imalatta büyüme hızını aştığına göre, demek ki içerideki girdi üreticilerinin bir kısmı rekabet edemez hale gelerek piyasadan çekildi. İkincisi, düşük kur aynı zamanda tüketim ve yatırım mallarında da rekabet güçsüzlüğü ve pazar kaybı yarattı. Tabii, petroldeki fiyat artışları da ithalat patlamasında rol oynadı. Ancak petrol ithalini indirseniz dahi girdi ithalindeki patlama çok hızlı.

Türkiye bu iki temel sektörde (imalat sanayi ve tarım) zaten ciddi sorunlar yaşadı ve yaşıyor. İmalat sanayindeki durgunlaşma, büyümede giderek artan yavaşlama bunu açık şekilde gösteriyor. Aynı zamanda imalat sanayine ilişkin girdi ithalatında patlama yapışkanlaşan işsizlik kadar kapanan KOBİ'lerin de nedeni oldu. Türkiye'de imalat sanayine girdi sağlayan kesim ithal girdilerle rekabet edemeyince, yüksek reel faiz ve düşük kur politikası sürecinde, üstelik hiçbir koruma uygulamadan bu politika ısrarla sürdürülünce, ucuz dolarla ithal edilen Uzakdoğu malları karşısında güç duruma düştü. Bu itibarla, Türkiye ucuz ithal malların baskısı altına giren imalat sanayinde bir durgunluk yaşamaya gidiyordu. İmalat sanayinde büyüme giderek yavaşlarken girdi ithalatı patlamasının nedeni bu. İşsizlik bunun en iyi göstergesi. Tarım ise 2002-2007 arası %1'e dahi varmayan büyümesi ile köylerin boşalması, toprak ve sermaye malı satışı yaşıyordu. Bu iki kesim dışındaki kesimler bir köpük yaşıyorlardı oysa. İnşaat, ticaret, finans, turizmin hızlı büyümesi bunların GSYHİ'de payını büyüttü büyüme hızını arttırırken. Ancak mal üreten bu iki kesim yani tarım ve imalat, düşük

kurda ithalatın baskısı altında giderek büyüme hızında düşüş ve durgunluk yaşıyordu. Türkiye bu iki kesimdeki durgunluğu IMF'nin bastırmasıyla uyguladığı yanlış politikalarla kendisi yarattı. Yüksek reel faiz ve düşük kur politikası enflasyonu aşağı çekerken, aynı zamanda üretimi bastırdı haksız rekabetten ötürü. Yani, 2008'in Ekim ayında ihracatta patlayan sorunlar, üretimin baskılanmasını izledi. Biz, finansal krizin etkileri yansımazdan önce zaten üretimde durgunlaşma yaşamaya başlamıştık.

"TÜRKİYE, FİNANS OYUNLARIYLA ÜTÜLÜYOR"

Türkiye'de sıcak paraya ödenen getiri oranını gördüğü zaman insanın gözleri fal taşı gibi açılıyor. Son zamanlarda bu oran %30–40 gibi inanılmaz boyutlara ulaştı. Bunlar uyguladığımız dünyanın en yüksek faizi yanında bir de YTL'deki giderek artan aşırı değerlenmeden yararlandılar. Bu Türkiye ütülüyor yani soyuluyor anlamına geliyor çünkü bu dönemde dışarıda %4-5 faizle kredi bulunuyordu. Birçok kimseye ders olması gereken bu olay, aslında IMF tavsiyelerine dayanarak, Merkez Bankası'nın gözleri önünde gerçekleşen bir olaydır. Bir ülke bu kadar ütülürse durgunluğa girmesi kadar doğal bir şey olamaz. Bakın dikkat ederseniz Türkiye'de bu durgunluk 2007'nin sonlarına gelirken artık belirginleşmişti. İşsizlik yapışkanlaşıyor, bir de kuraklık eklenince tarımda iyice baskı altına giren köylerden göç ise yoğunlaşıyordu. O zaman ABD'deki finansal krizin etkisi daha söz konusu değildi. ABD'deki kriz Avrupa'ya yansıdıktan sonra biz dolaylı yoldan etkisine girdik 2008'de. Önce ihracat duraksamaya başladı. Sonra insanlarda bize de gelecek korkusu ortaya çıktı; iç tüketim düşüşe geçti, özellikle işten çıkartmaların artışıyla birlikte. Finansal kriz bu dolaylı şekilde ithal edildi. Diğer olay ise kendi bilgimiz ve siyasetimiz neticesinde gerçekleştirilmiştir. Bu ikisi üst üste binince 2008'in son çeyreğinde ekonomide durgunlaşma elle tutulur hale geldi. "Kriz bizi teğet geçer" savı da tekrarlanmaz oldu.

"İKİ KRİZ ÜST ÜSTE BİNMİŞ DURUMDA"

Yani biz çifte kriz mi yaşıyoruz?

Evet. Türkiye hem küresel finans krizinin etkilerini, hem de kendi yanlış politikaları nedeniyle oluşan ekonomik krizinin etkilerini aynı anda yaşıyor. İki kriz üst üste binmiş oluyor böylece. Ancak bu ikisini birbirinden ayırmak gerekir, çünkü ayrı politikaları gerektiriyorlar. Finansal kriz denildiği zaman anlaşılması gereken döviz fiyatı yükselecek, borsa çökecek, fonlar hızla dışarı çıkacak, faiz hadleri fırlayacak, öncelikle bankalar sarsılacak demektir. Türkiye o anlamda bir kriz yaşamadı. Zaten ABD'nin "toksik madde" denilen kağıtları bize gelmedi. Tarım ve imalat sanayi büyük durgunluk, hatta gerileme içerisinde ama borsa düşmüş dolar biraz artmış olsa da, bankalarda sorun olmadı şimdiye kadar. Bizde durgunlaşma önce reel kesimde başladı. Üstelik reel kesim aşırı dış borç yükü taşıyor. Bunların üzerine bir de intikal eden krizin olumsuz etkilerini yaşıyoruz. Büyük cari işlem açıkları sürerken reel kesim bu büyük dış borcu ödeyecek. Hükümetin ve onun gerisinde IMF'nin ekonomi politikası büyük hatalarla yüklü. IMF son ana kadar bir uyarı yapmadığı gibi hükümet de uyudu. Bir de kuram uydurdular, dış açık finanse ediliyorsa sorun yaratmaz diye. Ekonomi kuramında böyle bir şey yok. Doğrudan dış yatırım ile ve uzun vadeli proje kredileri ile finanse ediliyorsa diyor kuram, o kadar. Şimdi kredi kıtlaşırken, ihracat düşerken tekrar IMF kapısında borcu borç ile ödemenin yollarını arayacağız.

"ÖNLEM ALINMAZSA, DURGUNLUK KALIR"

Bu durgunluk ne kadar sürer? Çabuk atlatabilmek için neler yapılması gerekir?

Tarımda ve imalat sanayindeki durgunluk eğer gerekli önlemler alınmazsa kalıcı olabilir. Bu kalıcı olayları ortadan kaldırabilmek için hükümetin bugün dünyada ortaya çıkan "devlet ekonomi politikasında her şeyi yapabilir" ilkesi çerçevesinde ilgili önlemleri derhal ortaya koyması gerekiyor. Eğer koymazsa küresel kriz geçse de bizim durgunluğumuz uzunca bir süre kalır.

"HÜKÜMETİN ÇÖZÜM ÜRETMESİ GEREKİR"

Yani kriz Türkiye'ye teğet geçmedi.

Tabi ki. Şimdi IMF yine kredi verir; Türk lirası aşırı değerlenir; 1 lira 1,15 dolar olur; o zaman bu kesimler yine batarlar. İhracatçı yine zarar görür. İthalat daha da patlar. Krizde ithalat çok daha büyük boyutlarda artar. Çünkü krizde kimse kimseye bir şey satamıyor. Bizim gibi aklı biraz kısa bir ülke pazarlarını ardına kadar açar ve aşırı değerli para birimiyle kendi üreticisini zor durumda bırakırsa, tam serbest piyasada üretici boğulur gider. Ne sanayi kalır, ne de tarım. Hükümetin hemen üretimdeki durgunluğu ele alması ve bu durgunluk yoluyla ortaya çıkan sonuçlara çözüm üretmesi gerekir. İmalat ve tarım çok kötü durumda. Çiftçi traktörünü, alet edevatını, toprağını bankalardan aldığı krediyi ödeyemediğinden terk ediyor. Kimse de bunun üzerinde durmuyor. Finans sektörüyle gelişme diye bizde türetilen yeni bir teori var. O teori son finansal krizle bir delice saçma haline gelmiştir oysa. Amerikan finans yapısı dünyayı krizden krize savuruyor. Finans oyunları Amerika'da, İngiltere'de bir avuç zengin yarattı, bu bir gerçek. Buna karşın o zenginlik dünyayı krizden krize savurdu, savuruyor. Önümüzdeki 10 yıl zarfında finans, öngördüğüm kadarıyla çok sıkı denetime girecek, onun yerine çevrecilik ve yeni teknoloji bağlamındaki sabit yatırımlar büyüme kaynağı olarak gelecek diye

düşünüyorum. Yani yeni enerji kaynaklarına, ormanlaşmaya, toprakların kurtarılmasına, gözde olan nanoteknolojiye yönelik yeni bir teknoloji devrimi devreye sokulacak. Çünkü bütün krizlerin gerisindeki temel neden sabit yatırımlarda sermayenin kârlılığının azalmasıdır. O zaman finans sektörü, onun bunun cebinden para çekerek parasal sermayenin karını artırma yolunda işliyor. Son 20–25 yılda olan budur. Bizim gibi aklı kısa ülkeleri devreye sokup finans yoluyla %35-40 reel getiriyle ütme taktiği uygulanıyor. İnsanlar bu kadar yüksek getiriyi rüyalarında bile göremezler bizim gibiler olmasa. Finans kesiminin oyunları bunu sağlıyor. Ayrıca ABD'de yaşanan kriz, bu oyunların aynı zamanda etik kurallar dışındaki davranışlarla yüksek kar sağladığını da ortaya koydu. 2001 krizinde denetim şirketlerinin muhasebe oyunları, bu yeni krizde ise derecelendirme şirketlerinin oyunları sayesinde bu etik dışı karlar sağlanabildi.

Reel sektör yeniden moda mı oluyor?

Evet. Yeniden moda olmasını gerektiren sabit yatırım talepleri de gündemde var. Yenilenme olayı çok büyük yeni teknoloji getiren sanayi ve çevre yatırımları gerektirecek gibi gözüküyor. Finans kesimi ise sıkı denetime alınınca, kurallarla bağlanınca eskisi gibi karlı olmayacak, gözden düşecek.

"TEKNOLOJİ DEVRİMİ NANOTEKNOLOJİDE ŞEKİLLENECEK"

Yatırıma dönüşecek teknolojiler neler?

Yeni devreye sokulacak teknolojiler olarak nanoteknolojiyi ve biyoteknolojiyi görüyorum. Bunlar alıp başını gidecek. Mikro elektronik bir noktaya geldi ve sürecek ancak yeni teknoloji devrimi nanoteknolojinin etrafında şekillenecek, biyoteknoloji zaten tarımda, sağlık ve tıp alanında devrede ve sürecek. Elektronik 1970'lerden itibaren benzer bir sürece girmişti. Nanoteknoloji ile yakın gelecekte hem sanayide, hem yaşam biçiminde, hem tüketici talebinde çok ciddi değişiklikler gerçekleştirilecek. Böylece sabit yatırımlarda büyük fırlama olacak. Nema bulmak için finans oyunlarında imkân bulamayan yatırımlar ister istemez reel sektöre akacak. Benim öngörüm krizlerden bıkan dünyanın finans sektörünü iyice denetim altına alacağı ve sabit yatırımların moda olduğu yeni bir döneme girileceği yönündedir. Finans para kazansın diye ekonomi politikalarında ahlaki ilkelerden de sapan özgürlükler yaratıldı. Tüm bunlar denetim altına girecek ve yeni bir finansal yapı oluşacak diye düşünüyorum. Küreselleşme tabi, mikro elektriğin getirdiği bir teknoloji devrimi olarak devam eder, o ayrı ama eskisi gibi başıboş olmaz. Zaten Asya'nın ve diğer yükselen ekonomilerin, ABD ve İngiltere'deki finansçılar dışında kimsenin işine gelmeyen "finansa sınırsız özgürlük" anlayışına razı olacağını sanmam. Gelecekte onların ağırlığı artacak, başta Çin, Hindistan, Rusya ve Brezilya olmak üzere.

"SANAYİCİ, YERLİ BANKALARA İTİBAR ETMİYOR"

2001 krizini yaşamamız, bankacılık sisteminin sağlamlaştırılması bağlamında, bu krizi kolay atlatmamızı sağlayabilir mi?

2001 sonrası düzenlemelerin bankaların sermaye yapılarını biraz daha düzeltmiş olmaları açısından yararı var ama bir şeyi unutmayın: Finans kesimi sağlıklı ise reel kesim de sağlıklı olur; reel kesim sağlıklı ise finans kesimi de sağlıklı olur. Size biraz önce tarım örneğini verdim. Bankalar tarım kredisi açtılar. Çünkü sanayi dışarıdan kolaylıkla uygun faizlerle kredi bulduğu için yerli bankalara itibar etmiyordu. Bu olanağı olmayan tarım sektörü, hükümet Ziraat Bankası'nı da bu amaçla desteklemediği için zorunlu olarak özel bankalara yöneldi. Özel bankalar da zorunlu olarak bir yanda tüketici kredilerini genişletirken tarımı finanse etmek durumunda kaldılar. Çünkü başka alternatifleri yoktu. Tarım ve tüketici kredilerine yöneldiler ve şimdi iki gruptaki krediler de önemli ölçüde batak olarak ortaya çıktı. Yani reel kesim sarsıntıda ise bankaların bundan etkilenmeden kalmaları pek mümkün olmuyor. İşsizlik artarken tüketici kredilerinin ve kredi kartlarının geri dönüşü sıkıntılı bir sürece girdi. 2007'deki kuraklığı hammadde ve gıda maddesi fiyatlarının düşüşü izleyince tarım kredilerinde de sorun çıktı., çiftçi haraç mezat toprağını ve traktörünü satışa geçti. Benzer durum inşaatı da kapsayabilir.

"İNŞAAT SEKTÖRÜ DE KÖTÜYE GİDİYOR"

Tahmin ediyorum bir süre sonra inşaat sektörü de bir durgunluk sürecine girecek, çünkü Türkiye'nin her tarafında hiç düşünmeden site üzerine site inşa edildi. Orada da sorunlar ortaya çıkacaktır. 2007 gibi satış olasılığının çok fazla olmadığı yıllarda bile inşaat başını almış gidiyordu. Şimdi İstanbul'un etrafında bomboş siteler görüyorum. Turizm bölgelerinde durumun daha da kötü olduğu söyleniyor. Özellikle Antalya için hiç iyi şeyler duymuyorum. Satışların tamamen durduğu söyleniyor. Reel kesimde böyle tökezlemeler olurken, imalat sanayi, tarım ve inşaat gibi sektörler sallantıdayken bankalar da iyi durumda kalamaz. Geri dönmeyen tüketici kredileri artarsa durum ne olur? O itibarla başta söylenen 2001 krizi çok iyi oldu, bankacılık kesimi sağlam gibi ifadeler doğrudur. Banka kesimi 90'lardaki çürük bankalardan temizlendi. Göreli daha sağlam sermayeli bankalar hayatta kaldılar. Ancak bunu iddia edenler, reel kesim ile tüketici kredileri tökezlerse, o sağlam sermayeli denen bankalar ne yapar bir de onu düşünsünler. Tabii bankaların sağlamlığı krizde bir artıdır ama o kadar. ■

İktisatçı Mustafa Sönmez:

“Dünya kapitalizmi 30 yıldır tekliyor”

Barış DOSTER

Kimi yöneticiler hala, krizin ülkemizi daha az etkileyeceğini, süre açısından da Türkiye’nin çabuk toparlanacağını söylüyorlar, doğru mu?

Dünya küreselleştiği için kriz daha geniş bir coğrafyada etkili olacak. Kriz ABD’de patladı, Avrupa’ya atladı, dünyaya yayıldı ve esas ağır darbeyi Türkiye de dâhil çevre ülkeler yemeye başladı bile. Kapitalizm kar ve sermaye birikimine dayanır. Dünyada gelir dağılımı çok adaletsiz. Merkezdeki 31 ülke, ki bunların dünya nüfusundaki payları yüzde 15, dünyanın toplam hasılasının yüzde 56’sını alıyorlar. Dünya nüfusunun yüzde 85’ini oluşturan 144 ülke ise dünya hâsılasının yüzde 44’ünü alıyorlar.

Bu tablo birden bire ortaya çıkmadı. Perşembenin gelişi Çarşambadan belli değil miydi?

1950’den 70’lere kadar kapitalist dünyada ciddi bir sermaye birikimi oluştu. Sonuçta kar oranları düştü, yeni arayışlar başladı. Yeni bir işbölümü geliştirilmeye çalışıldı. Türkiye’de 24 Ocak kararları ile mal ve sermaye hareketleri üzerindeki tüm denetim kaldırıldı. Çevre ülkelere söylenen şuydu: “Artık, bizim çekildiğimiz alanlarda, sanayi kollarında üretimi siz yapacaksınız”. Ve Güney Kore, Malezya, Türkiye, Arjantin, Şili, Brezilya gibi ülkeler merkeze dönük olarak dayanıklı- dayanıksız tüketim

Türkiye gibi (ihracatımızın yüzde 60’ını AB’ye yapıyoruz, bir tür bağımlılık adeta) çevre ülkeler, merkezin tedarikçisi olanlar merkez çökünce, talep daralmasıyla karşı karşıya kaldılar. Yıkıcı ithalat önlenmeli, yerli üretim ve istihdam desteklenmeli, sermaye hareketlerine kısıtlama getirilmeli, dış yatırım yerine iç yatırım tercih edilmeli, sıcak para giriş çıkışı denetlenmeli, hane halkı borç ödemelerine kolaylık sağlanmalı.

malları üretmek, yani merkezin tedarikçisi olmak için seferber oldular. 90'lardan sonra Doğu Avrupa ülkeleri de tedarikçi ülkeler arasına katıldılar. Bu süreçte devletin tüm alanlardan çekilmesi istendi.

Merkez ülkeler ne yaptılar?

Onlar kendileri için karlı olmayan alanlardan çıkarken, bilişim, iletişim gibi kar oranı yüksek alanlara girdiler. Finans sermayesi öne çıktı. Bir kuzudan birkaç post çıkarmaya çalıştılar. 1980 sonrasındaki finanslaşma likit bolluğu yarattı. Merkez ülkelerle çevre arasındaki uçurum büyüdü. Bir finansal köpük oluştu. 2008 Ağustos ayında başlatılan devlet müdahaleleri henüz işe yaramadı. Rusya, Hindistan, Arjantin gibi ülkelerin yanı sıra çevre ülkelerdeki düşüşler çok daha ciddi boyutlarda. Türkiye gibi (ihracatımızın yüzde 60'ını AB'ye yapıyoruz, bir tür bağımlılık adeta) çevre ülkeler, merkezin tedarikçisi olanlar merkez çökünce, talep daralmasıyla karşı karşıya kaldılar. Hem ihtiyaç duyulan dış kaynak kesildi, hem de ihracat pazarları daraldı. Üretim kapasiteleri iç taleple denk olmadığından, fabrikalar ihracat odaklı kurulduğundan büyük krize girdiler.

Mao, "Tarihin motoru sınıflar mücadelesidir" der. Sermayenin de kendi içinde rekabet vardır. Kriz sonrasında çokuluslu şirketlerin sektörel sıralaması, coğrafi sıralaması değişecek. Sermaye daha da vahşileşebilir ya da emek güçlenerek, süreci etkileyebilir. Ciddi politik değişimler beklenmelidir. 1929 buhranından sadece faşizm çıkmadı, ABD'de, Fransa'da, İsveç'te başka güçler çıktı. Bu kriz sonrasında neyle karşılaşacağımıza ilişkin çok net bir öngörüde bulunmak şu an için zor. Kriz ortamları insanları daha da siyasallaştırır. Krizlerden ya insanlık galip çıkar, ya da barbarlık.

Kurtarma paketleri işe yarar mı?

ABD tek başına 2 trilyon dolarlık, merkezdeki 25 ülke toplam 6 trilyon dolarlık kurtarma paketi açıkladılar. IMF tam 4 kez büyüme tahminlerini değiştirdi. Bizde 2009 yılında büyüme oranı yüzde 2'nin biraz üzerinde olacak, ABD'de ise -0.7 ile negatif büyüme gerçekleşecek. AB'deki düşüş bizim ihracatımızı olumsuz etkileyecek. Dış borç ödeme güçlüğü, dış kaynak girişini azaltacak. Cari açık milli gelirin yüzde 6'sı kadar, dış borç stokunun üçte ikisi özel sektörün sırtında ve borsadaki yabancı sermaye çıkıyor. Bu tablo işsizlik ve pahalılık dalgası demektir ve etnik, mezhepsel çatışmaları körükleyebilir. Sonuçta kent ve kırdaki yoksulluk artacak, bütçede sosyal hizmetlere ayrılan pay daha da aşağı çekilecek, eldeki kamu varlıkları yok pahasına satılacaktır. Hane halkı borcu çok yüksek ve büyük bir kredi kartı batığı kapımızda duruyor. Ülkemizin en zengin yüzde 1'i, milli gelirden yüzde 17–18, onun hemen altındaki en zengin yüzde 5 de milli gelirden yüzde 17 pay alıyor. Yani en zengin yüzde 6, milli gelirin üçte birini alıyor. Bu sağlıklı bir tablo değil.

Krize karşı ne tür önlemler alınabilir?

Zordaki firma ve bankalar kamulaştırılırsa, yönetimleri de çalışanların özyönetimine bırakılmalı. İstihdamı düşürüp, işsizliği artıran Gümrük Birliği askıya alınmalı. Yıkıcı ithalat önlenmeli, yerli üretim ve istihdam desteklenmeli, sermaye hareketlerine kısıtlama getirilmeli, dış yatırım yerine iç yatırım tercih edilmeli, sıcak para giriş çıkışı denetlenmeli, hane halkı borç ödemelerine kolaylık sağlanmalı. Tarihte uygulamadaki yanlışa rağmen, varlık vergisinin gerekli olduğunu düşünürüm ben. Uygulamada azınlığın tasfiyesine dönüşen, ırkçı, dinci, gerici bir hal alan, Müslüman Türk tüccarı palazlandırma amacı güden varlık vergisinin uygulandığı dönemde, üç azınlık cemaatin, ülke gelirinin beşte birine sahip olduğunu unutmamak gerekir. Adına ister varlık, ister servet vergisi deyin, dolaylı vergilerin üçte ikiyi bulduğu, halkın ezici çoğunluğunun gelirinin tamamını tükettiği, hiç tasarruf yapamadığı bir düzende gerçekçi olmalıyız. Maliye politikaları ekonomik olmaktan ziyade politiktir, sınıfsaldır.

Çin ve Hindistan, krizden etkilenmekle birlikte, diğer ülkeler kadar etkilenmediler. Bunu neye bağlıyorsunuz?

Çin ve Hindistan'ın nüfusları, iç piyasalarının yükselişte olması, Çin'in dolar rezervi ve farklı politik yapısı, planlama ve piyasayı aynı anda götürmesi önemli etkenler. Sonuçta bu iki ülke, merkeze odaklı ihracat yapsalar bile krizden daha az zarar gördüler. Çin, Afrika ve Latin Amerika'ya ciddi yatırımlar yaptı ve bu süreçten ekonomik ve politik olarak güçlenerek çıkacak potansiyeli var. ■

Küresel Bunalım Kapitalizmin Yapısal Bunalımı

Liberalizmin Küresel İflası

Doç. Dr. Yıldız SERTEL
8. Paris Üniversitesi,
Emekli Öğretim Üyesi

Kapitalist düzenin tarihçesine bakarsak şunları görürüz: 19. ve 20 yüzyıllarda kapitalizm, emperyalizm biçiminde gelişti. Sermaye tarafından sömürülen Avrupalı işçi Asya ve Afrika'daki sömürgelerden edinilen karlardan faydalandı. Böylece iç çelişki ve patlama önlendi. 20. yüzyılın başlarında Lenin "Kapitalizmin Son Aşaması, Emperyalizm" başlıklı kitabını yazdı ve emperyalizm sürdükçe savaşların sona ermeyeceğini anlattı. Nitekim sorun sömürge elde etmek için yapılan savaşlarla kalmadı. 20. yüzyılda insanlığa çok pahalıya mal olan iki dünya savaşı gördük.

Bunlar İngiltere, Fransa ve Almanya gibi gelişmiş kapitalist ülkeler arasında sömürgeleri paylaşma kavgasıydı. İkinci Dünya savaşının arifesinde bir de kapitalist dünya büyük ekonomik kriz gördü. 1929 ve 1930lu yıllarda yer alan bu kriz, kendisini ekonomide durgunluk ve muazzam bir işsizlik olarak gösterdi. Bu kriz, Adam Smith'in serbest rekabetle ekonominin kendi kendini düzenleyeceği teorisini yıktı. İngiltere ve Fransa gibi ülkelerde işsiz orduları sokağa döküldü. Sosyalist partiler ve işçi sendikaları güçlendi.

Sosyal Devlet'in fikir Babası; Keynes

Bu bunalım, bir taraftan İkinci Dünya Savaşını körüklerken bir taraftan da kendi kurtarıcısını yarattı: Lord KEYNES. Bu İngiliz iktisatçısının kapitalizmi bunalımdan kurtarma programı, devlet müdahalelerine dayanıyordu. Devlet mali sermayeyi denetim altına alacak, devlet bankaları kurulacak, sermayenin dışarıya akışı sınırlandırılacak, devlet reel ekonomiye, sanayiye ve tarıma yatırımlar yapacaktı. En önemlisi devlet az gelirlilerin alım kabiliyetini arttırmak için sosyal yardımlar yapacaktı: ucuz ev, bedava eğitim, bedava sağlık hizmetleri, işsizlik sigortaları, çocuk yardımı vb. Bu yardımların hedefi halkın alım kabiliyetini arttırarak iç pazarı açmak, ekonomiyi durgunluktan kurtarmaktı. Sanayiye, tarıma, alt yapıya yapılan devlet yatırımları ile de emekçilere iş alanları açılacak; ekonomi belini doğrultacaktı. Aslında Keynes kapitalizmi bunalımından kurtarmak için sosyalizmden metotlar ithal ediyordu. Bunun sonucu ABD'de Başkan Roosevelt "New Deal" (yeni düzen) adlandırılan programıyla ortaya çıktı. Bazı bankalar kamulaştırıldı. Altyapıya ve tarıma geniş devlet yatırımları sağlayan "Silikon Vadisi" projesiyle geniş iş alanları açıldı. İkinci Dünya Savaşından sonra başta İngiltere, İskandinav ülkeleri, Fransa, Avusturya olmak üzere hemen bütün Avrupa'da muazzam sosyal projeler gerçekleştirildi. Hedef bu sosyal devlet projeleriyle sosyalizmi güçlendiren bunalımı önlemekti. Sonuç sosyal demokrasinin güçlenmesi; sosyal dengesizliğin bir ölçüde önlenmesiydi. İddia edildiği gibi devlet müdahalelerinin demokrasiyi zedeleyeceği iddiaları doğru çıkmadı.

Neo-Liberalizmin Dönüşü

Ancak, bu cennet 1980'lerde ABD'de Milton Friedman'ın İngiltere'de Margaret Thacher'in, "liberal ekonominin, küreselleşmenin kaçınılmazlığı, ulus devletin yok olacağı" teorileriyle ağır bir darbe yedi. 19. yüzyıl liberal ekonomisine dönüş adı altında dünya çapında tekelci sermayenin egemenliği kuruldu. Zengini daha zengin, fakiri daha fakir yapan bu düzenin bir bunalım getirmesi kaçınılmazdı.

Küreselleşme adlandırılan düzenin getireceği tehlikeleri günün önde gelen Marxist teorisyenleri de daha başlangıçta görmüşlerdi: PAUL SWEEZY ve SAMIR AMIN.

Amerikalı iktisatçı P. Sweezy, daha 1966'da P. Baran ile beraber yazdığı, "Tekelci Sermaye" başlıklı kitabında Kapitalizmin tekelcilik aşamasına ulaştığını anlatıyordu. Bu aşamada sermaye kendi kendini doğuruyor, buradan doğan aşırı sermaye birikimi durgunluk çıkmazını getiriyordu. Sweezy, 1994'te "Monthly Review" dergisinde çıkan bir makalesine, "Mali Sermayenin Zaferi" başlığını koymuştu. Ona göre bu dönemde serbest piyasa ekonomisinden kopulmuş, düzen yüksek karlar

sağlayan oligopollerin eline geçmişti. Dev şirketler birbirleriyle rekabet yerine bütünleşmeye yönelmişlerdi. Karlar işten çıkarmalar ve ücretleri düşürmekle sağlanıyordu. Ayrıca bu şirket birleşmeleri muazzam borçlarla gerçekleştiriyor, yüksek teknik ve verili üretim böyle sağlanıyordu. Biriken karlar üretime yatırılmadığı gibi hovardaca harcanıyordu. Hükümetlerin özellikle emperyalist amaçlı askeri harcamaları da buna ekleniyordu. 1980'lerde bu süreç hızlandı. Sweezy 1991'den sonraki yazılarında, "Şirket Kapitalizmi"nin anarşik bir hal aldığını anlatıyor: şirketlerin borçları büyüdü, egemenlik dev sanayi şirketlerinden sermaye piyasasına geçti; böylece mali sermayenin egemenliği başladı. Daha 1980'lerde bu gidişin bir dünya bunalımına yol açacağı açıktı.

SAMIR AMIN konuya daha ziyade emperyalizm ve onun getirdiği savaşlar, ekonomik yükler açısından yaklaşıyor. Son zamanlarda yazdığı, "Bunayan Kapitalizm Ötesinde Amerikan Olmayan Bir XXI. Yüzyıl" başlıklı kitabında, " Neo-liberalizmin Zaferi" propagandasını yeriyor ve XX. yüzyılın tablosunu şöyle çiziyor: " Liberalizm pek çok vaat etmişti: Herkese bolluk, barış ve demokrasi. Artık durum böyle değil. Liberal reçetenin sağladığı sermaye birikimi bunalımın derinleşmesinden başka bir sonuç veremezdi. Bu da hakların büyük çoğunluğunun işçi sınıfının toplumsal koşullarını kötüleştirdi. Dünya çapında silahlanma; 1991 Körfez Savaşı barış vaatlerini külleriyle beraber havaya uçurdu. Demokrasi burada topalladı, orada geriledi ve her yerde tehdit altında." Amin kitabında geliştirdiği tezi şöyle anlatıyor:

"Sadece liberalizmin vaatlerini yerine getirmediğini anlatmakla yetinmeyeceğim. Bunun ötesinde kapitalist sistemin geleceği konusunda bir tartışma açmak gerekiyor. Benim tezim bu sistemin bunamasından doğacak sonuçların bütün insan medeniyeti için bir tehlike oluşturduğudur." Amin gene bu konudaki makalesinde şöyle diyor: "Savaşların finansmanı ve askeri darbeler gelecekte artacak ve problemler yaratacak gibi görünüyor (…) Ben de Sweezy ve Magdoff gibi kapitalizmi sürekli olarak fazla üretim ve bunalım yaratan bir sosyal form olarak analiz ediyorum. (Paris 2002)

2008 Küresel Bunalımı-
Kapitalizmin Yapısal Bunalımı

ABD'de "Mortgage" (Rehin veya Kredi) olarak başlayan bunalım dünyayı sardı. Bu krize başlangıçta bir mali kriz olarak bakıldı. G. W. Bush liberal ekonomiye çok bağlı olmasına bakmayarak, Amerika'nın batmakta olan iki dev bankasını iflastan kurtarmak için kamulaştırmayı kabul etmek zorunda kaldı. Batan bankaları kurtarmak için bütçeden 800 milyar dolarlık bir fon ayrıldı. Ancak 2008 yılının aralık ayında otomotiv sanayinin en büyük devleri: Chrysler, Ford ve General Motors iflas bayrağını çekince artık reel ekonominin, kapitalist yapının bunalımda olduğu açıkça ortaya çıktı. Bu felaketin on binlerce işçinin işlerinden olmasına, sanayide büyük çöküşlere gitmesine gerçek bir tehlike olarak bakılıyor. Acaba yeni Cumhurbaşkanı olarak seçilen Obama bunalımı önleyecek önlemler alabilecek mi? Amerikan medyasına bakarsanız Obama bir yeni yol arayışında. Keynesçi bir yola sapmasından Roosewelt'in New Deal'i gibi devlet müdahalelerini içeren programlara başvuracağından söz ediliyor. Ancak emperyalist savaşlar için silahlanma durmayacak. Ortadoğu politikası değişemeyecek.

Fransız Cumhurbaşkanı Sarkozy kapitalizmin yeni bir aşamaya geçtiğini söyledi. Bunalıma karşı yeni bir yol arayışında. Fransa'da yeni iş alanları açmak için devlet destekli projeler ileri sürdü. Aynı zamanda AB başkanı olan Sarkozy AB üyesi devlet başkanlarıyla değişik toplantılar yaptı. Küresel bunalıma Avrupa'nın koordine bir programla çıkmasını istedi. Bunda başarılı olamadı, her ülkenin kendi önlemlerini alması kararlaştırıldı. Bunalımın ne getireceği, nerede duracağı bütün Avrupa'da tartışılıyor. Bazı Alman gazeteleri, genelde konuyu kapitalizmin yapısal bunalımı olarak ele alıyor ve yeni bir düzen gerektiğini ileri sürüyorlar. Der Spiegel dergisinde Michael Mandel sınır ötesi teknoloji transferlerinin ticari ve mali bağların sürdürülemez olduğunu ileri sürüyor. Küreselleşmenin aslında başa bela olduğunu söylüyor. Ve " Yeni Bir Model Gerekir" diyor.

Belki Marx haklıydı, belki Keynes belki de Mustafa Kemal döneminin, " İktisadi Devletçilik Programı". Ama bizim bu soruları tartışacak halimiz var mı? ■

Küresel Kriz ve Türkiye

Prof. Dr. Naci KEPKEP

Uzunca bir süredir "geldi, gelecek" denen, küresel boyuttaki ekonomik kriz sonunda geldi ve dünya gündeminin başköşesine oturdu. Uzunca bir süre de bu yerini terk edeceğe benzemiyor. Ekonomi yazınında 'kriz'in birbirinden değişik çok sayıdaki tanımlamasıyla ve nedenine ilişkin çok sayıdaki birbirinden değişik yorumlarla karşılaşırız. Bu yorumlardan bence en ilginç olanı, krizin güneşteki lekelerle bağlantılı olduğunu ileri süren savdır. Bu kadar olmasa da, neredeyse buna yaklaşan yorumlar geçmişte de yapıldığı gibi, günümüzde de yapılmaktadır. Ancak, kim nasıl açıklıyor olursa olsun, sanıyorum, krizi 'piyasaya sunulmak üzere üretilmiş olan mal ve hizmetlerin kalıbı ile gelir bölüşümü kalıbının uyumsuzluğunun bir sonucu' olarak yorumlamak yanlış olmaz.

"Eğer o sırada (1929 Dünya Krizinde) devleti yönetenler buradaki kadar ekonomi bilgisine sahip olsalardı, çekilen acıların çoğu yaşanmazdı" diyen bir cümleyi öğrenciliğim sırasında, lisans düzeyindeki bir ders kitabında okuduğumu anımsıyorum. Bununla kastedilen, Keynes'in 'toplam istemin düzeyinin değiştirilmesi yoluyla ulusal gelirin ve istihdamın düzeyinin etkilenebileceği' görüşüdür. Bunun ve bunu izleyen geçen yetmiş yıllık süre içinde biriken diğer bilgilerin sonucu olarak, günümüzde ülke ekonomilerini yönetenler 1929'a göre, kuşkusuz, krizle savaşımda çok daha donanımlıdır.

Yüzyılları kapsayan ekonomik kriz deneyimi birikimi ve yetmiş yılı aşan bir süreyi kapsayan bilimsel bilgi birikimi olmasına karşın, yaşanmakta olan bu dünya çapındaki kriz niçin önlenemedi? Gerçekte, biriken deneyimlerin ve bilgilerin işe yaradığını görmekteyiz. Son yetmiş yılda dönemsel olarak ortaya çıkan krizler, fazla derinleşmelerine izin verilmeden önlenebildi; etkileri gö-

reli olarak sınırlı tutulabildi.

Küreselleşmenin Getirdiği Kriz

Ancak, yaşanmakta olan krizin boyutları çok büyük ve uzunca bir süreyi kapsayan bir birikimin sonucudur. Temel neden, son otuz yıldır yeniden gündeme getirilen 'serbest piyasa ekonomisi sistemi'dir. 'Küreselleşme' yaftası altında gündeme getirilen ve bizim gibi ülkelere, değişik yöntemler kullanılarak, zorla dayatılan bu sistemin bir gereği olarak bir 'kuralsızlaştırma' (deregulasyon) süreci başlatıldı. Bundan beklenen, sınırlamalardan (veya engellemelerden) kurtulacak girişimcilerin çalışmalarıyla ekonominin hızla güçlenmesi, bunun da herkesin yararına olmasıydı. Ekonomiyi dizginleyen 'planlama' da yok edilince, bu da ekonominin başarısına ivme kazandıracaktı. Ancak, tüm bunların yanı sıra, bu işin 'olmazsa olmaz'ı ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde tüm engellerin de kaldırılmasıydı.

Kendisine kavuşulduğunda, ekonomide tüm işlerin yoluna gireceği söylenen 'serbest piyasa ekonomisi düzeni' adım adım gerçekleşirken, karları olabildiğince çok artırabilmek için tüketim malı istemi de, her yola başvurularak, olabildiğince kamçılandı. Ancak, bir noktadan sonra, her türlü kredi olanakları da kullanılarak uyarılmış olan tüketim malı istemi varlığını sürdürürken, bu istemi yapan ve kredilendirilmiş olan bireylerin gelirleri bunu karşılayamaz düzeylerde kaldı. Bu, yalnızca krizin temel nedeni olarak ileri sürülen, tut-sat yöntemiyle gerçekleştirilen kredilendirilmiş konut satışları için söz konusu değildir. Bunun yanı sıra, tüketicilerin veri gelirlerine göre geri ödemeleri olanaksızlaşacak her tür kredili dayanıklı tüketim malı satışı için de geçerlidir.

Kuralsızlaştırılmış ekonomik düzen ortamında geri dönüşü olanaksız kredili satışların oylumu büyük boyutlara ulaşmışken, uzunca bir süredir dile getirilen tehlike de somut bir olgu olarak ortaya çıktı. Geri ödenemeyen krediler çok büyük boyutlara ulaştığından, bu kredileri sağlayan kredi kuruluşları da iflas etme konumuna gelmişlerdi. İş bu noktaya vardığında, krizin önlenebilme olasılığı da artık kalmamıştı. Çünkü bundan sonra, yine Keynes'in ekonomi bilimine armağan ettiği bir kavram olan 'geleceğe yönelik bekleyişler'in, ekonominin çarkını olumsuz yönde döndürecek bir biçimde devreye girmesi kaçınılmaz olmuştu. Her ekonomik birim, ister tüketici, ister üretici, isterse banka olsun, öncelikle kendisini krizden koruyacağını düşündüğü önlemleri alma çabası içinde olacaktır. Bu da, krizi daha da derinleştirecektir. Dünya çapında ekonomik canlanma ise en erken bir yıl sonra, belki de daha ileri bir tarihte beklenmektedir.

Ciddiye Alınmayan Kriz

Kriz gerçeği dünyayı kasıp kavurmaya başlamışken, bunun bizdeki resmi algılanışı, neredeyse hükumet kararıyla 'krizin Türkiye'ye girişinin yasaklanması' biçimindeydi. Hükumetin üyelerinin tamamı "bizi etkilemez", "teğet geçer" gibi açıklamalarla bu olguyu önemsiz göstermeye, küçümsemeye çalıştılar. Daha sonra da gerçek yavaş yavaş kabul edilmeye başlandı; ancak yine 'küçümseme', 'önemsiz bulma' konu ile ilgili açıklamaların ana teması oldu. Daha sonra, 'krizden söz etmek kötü niyetliliktir, bilerek ekonomiye zarar vermektir' teması işlenmeye başlandı. Bu tutumun, iktidar partisinin kendi siyasal çıkarı doğrultusunda belirlediği bir stratejinin bir sonucu olduğu kuşkusuzdur.

Hükümet siyaseti gereği belirlediği tutumunu sürdürürken, gazete ve televizyonlardaki haberler de yorumlar da buna koşut bir yol izlemektedir. Geçenlerde bir meslek kuruluşu başkanının televizyon ekranından "Arkadaşlar! Ekonomi matematik değildir; bu konuyu konuşarak kendimize zarar veriyoruz." anlamında haykırdığını duyunca, bu işin artık bir komediye dönüştüğünü düşündüm. Herkesçe bilinen bir olguyu kimden niçin saklamaya çalışıyoruz? Ekonomi çarkının dönmesinde etkili olan işadamları, sanayiciler, bankacılar ve gelir düzeyi göreli olarak yüksek olan tüketiciler, kriz olgusundan yalnızca haberli değil, aynı zamanda onun bilincindeler de. Geriye kalanların, habersiz oldukları varsayılsa bile, kriz üzerindeki önleyici veya yavaşlatıcı etkileri ne kadar olabilir ki? Onlar, yalnızca sürecin getireceği sonuçlara katlanmak durumunda olan kesim.

Yok varsayılsa da, küçümsense de, üzerinde konuşulmasa da, kriz Türkiye'de vardır ve giderek de derinleşmektedir. Yalnızca kamuoyuna günbegün yansıyan işten çıkarılan emekçilerin sayılarını, üretimini durduran firma sayılarını toplasak, ortaya çıkacak rakamlar işsizliğin ve iflasların oylumunun küçümsenemeyecek büyüklükte olduğunu gösterecektir. Bunun dışında, kahvede, berberde, sokakta kulağınıza çalınan, dostlarınızla söyleşirken duyduğunuz, ancak kamu iletişim araçlarında haber konusu olmayan iflas ve işten çıkarılan işçi sayısını da buna eklediğinizde, durumun ciddiyeti daha da belirginleşmektedir.

Uzun süredir beklenmekte olan bu krizin Türkiye'yi en erken 29 Mart 2009'dan sonra vurması için İktidar kurmaylarının çok dua ettiklerinden eminim. Krizin kaçınılmaz olan olumsuz etkileri en erken bu tarihten sonra algılanmaya başladığında, yerel yönetim seçimleri atlatılmış olacaktı. Krizin sürmesi beklenen iki yıl kadar bir süre genel seçimlere kadar bitmiş olacak ve "bundan sonra her şey daha iyi olacak, nurlu ufuklar bizi bekliyor" söylemleriyle seçim propagandaları rahatlıkla yapı-

labilecekti. Ancak, görünen o ki, dualar kabul edilmedi.

Reel Sektör de Etkilenecek

Bu yazının kaleme alındığı Aralık ayı başlarında görülmeye başlandığı gibi, dış piyasalardaki istemin azalması nedeniyle motorlu taşıt araçları, elektronik eşya, beyaz eşya, tekstil ürünleri ve turizm piyasası önemli ölçüde daralacaktır. Buna bağlı olarak oluşan büyük oylumlu işsizlik nedeniyle, ikinci bir dalga olarak, diğer tüm mal ve hizmet piyasalarında büyük çaplı daralmalar yaşanacaktır.

Olmasını diledikleri tarihten önce gelen, bir süre sanki yokmuş gibi davranılan kriz, değişik türdeki olgularla var olduğunu ve burada bizimle birlikte olduğunu giderek daha net bir biçimde belli edince, çaresiz kalan Hükumet bir yandan kamu kaynaklarını seçim propagandası amacıyla sorumsuzca tüketmeyi sürdürürken, öte yandan da IMF ile anlaşarak, ekonomik düzenin ve yapının bu kurumun amaçladığı doğrultuda bir ölçüde dönüşmesini kabul etmek durumuna gelmiştir. Söz konusu IMF anlaşmasının süresi bittiğinde ekonomimiz biraz daha dışa bağımlı, biraz daha kırılgan bir duruma gelmiş olacaktır. Bu tutumuyla Hükumet dış ödemeler sorununu bir süre için çözmüş olurken, krizin halkımızın dar gelirli kesimi üzerindeki olumsuz etkilerinin belki de bir ölçüde artmasını kabullenmiş olmaktadır.

Oysa kriz dönemi, geçenlerde bir yetkilinin bir başka anlamda dile getirdiği gibi, bir 'fırsat' olarak değerlendirilebilirdi. IMF'nin ve onun arkasında bulunan güçlerin Ülkemize giydirmiş oldukları 'deli gömleği' dünya çapındaki bu topludurumdan yararlanılarak, ortadan kaldırılabilirdi. Şunun ayırdına varmak gerekir ki, 'krize girdik girmedik veya bizi etkiler, etkilemez, az etkiler' tartışmaları sürdürülürken, gerçekte Türkiye 2002'den beri, IMF'nin dayattığı ekonomi politikasını uygulaması nedeniyle, bir tür kriz içinde yaşamaktadır.

Yüksek faiz düzeyini sürdürerek, Hükumet döviz kurunun inanılmaz biçimde düşük düzeyde kalmasını sağlamakta, bunun sonucu olarak da Ülkede üretilebilecek birçok mal yurtdışından getirilmektedir. Bu nedenle fabrikalar kapanmakta, işsizlik artmakta; döviz kurunun olması gerektiği düzeyde olması durumunda rantabl olacağından dolayı, ülke içinde yapılabilecek ve yurtdışı ile rekabet edebilecek olası yeni yatırımlar engellenmekte; açık veren ödemeler bilançosu her yıl artan miktarlarda borçlanılarak dengelenebilmektedir. Esasında bu kriz tablosu, er veya geç kırılması kaçınılmaz olan bu saadet zinciri tablosu, bu fırsattan yararlanılarak ortadan kaldırılabilir; bunun yanı sıra, ekonominin krizden daha az etkilenmesi olanağı ve/veya krizden en erken ve en hızlı çıkmayı başaran ülke olma olasılığı yaratılabilirdi. Başka bir deyişle, tüm dünyada yaşanmakta olan bu kriz ortamından yararlanılarak, izlene gelmekte olan ekonomi politikası köklü bir biçimde değiştirilebilirdi. ■

IMF'nin Rolü Değişmeli

Prof. Dr. Bilin NEYAPTI
Bilkent Üniversitesi Öğretim Üyesi

Kurumların en önemli işlevlerinden biri beklenti yönetimidir. Örneğin, bir formel kurum olarak banka kanunu, denetim ve gözetim kurallarını belirleyerek bankalar ve müşterilerinin beklentilerini belirlemekte önemli rol oynarlar. Eğer denetim ve gözetime dair sıkı ve geniş çerçeveli kurallar konulursa, yanlış tercih ve ahlaki çöküş gibi işlem maliyetleri azaltılabileceği için tasarrufların mevduata dönüşüm ve kredinin geri ödenme oranlarının yüksek olması beklenir. Bu formel kurumların inanılır ve güvenilir olabilmeleri için de öncelikle uygulanabilir olmaları, yani yürürlük özellikleri de cok önemlidir. Yürürlük sadece yaptırım mekanizmalarının güçlülüğü ile mümkün olmayıp, iş kültürü gibi değişimi zor enformel kurumların da desteğini gerektirmektedir.

İdealde, formel kurumların eşitlik ve verimlilik ilkelerine hizmet edecek birer mekanizma tasarımı olarak düşünülmesi gerekir. Ancak gerçekte çoğu formel kurumun ortaya çıkışı, genel refahı ençoklandıracak bu ilkelerin yanısıra, güçlü ilgi odaklarının talepleri arasında bir yerde gerçekleşebilmektedir. Geniş kitleleri etkileyen krizler daha çok birinci tür kurum oluşumuna destek verirken, teknolojinin ve buna bağlı olarak piyasaların sürekli gelişim süreçleri ise çoklukla kurumların, toplumun geniş çıkarlarını ençoklamayı hedefleyen bir mekanizma tasarımından çok, aktif politik, sosyal ve ekonomik dinamiklerin bir sonucu olarak ortaya çıkmalarına yol açmaktadır. Geniş kitleleri etkilediği

için, derin krizlerin bu krizleri ortaya çıkan sebepleri engelleyecek mekanizma tasarımlarına yol açmasına örnek olarak, 2. dünya savaşı sonrası yaşanan hiperenflasyon döneminde paranın istikrarını sağlamak üzere merkez bankası bağımsızlığının bir mekanizma olarak genel kabulü; ve 2001 krizinden sonra da Türkiye'nin bankacılık sektöründeki kurumsal düzenlemeler verilebilir.

Yeni Kurulacak Sistemde Herkes Söz Sahibi Olmalı

ABD'de ipoteğe dayalı mali türev araçları ile ilgili işlemlerin ortaya çıkmasına önemli katkıda bulunduğu ekonomik krizin global yansımaları, yukarıdaki örneklere benzer şekilde bir kurumsal düzenlemeyi gündeme getirmiştir. Ancak, durumun global tabiatı, bu tür finansal krizin geniş kitleler üzerindeki maliyetinin göz önüne alınması şartının daha dikkatle ele alınmasını gerektirmektedir. IMF'nin en azından son on küsur yıldır soyunmaya çalıştığı yeni rolü gereğinin çıplaklıkla ortaya çıkışının akabinde, finansal türevler ile ilgili işlemleri de kapsayacak bir finans sektörü denetim ve gözetimi tasarımının sadece gelişmiş değil, gelişmekte ülkelerin de çıkarlarını gözetecek şekilde yapılması önem arz etmektedir. Bu sebeple, Türkiye gibi IMF'de kotası olan ülkeler de, bu yeni ve olasılıkla global tasarımın kendi finans piyasalarının da gelişimini engellemeyecek şekilde olması amacıyla söz sahibi olmalıdırlar. Ayrıca, çoğu kez bu tür geniş kapsamlı tasarımların, uygulama ve yaptırım eksiklikleri yüzünden bir kısım ekonomik ajanların sorumsuz davranışlarını engelleyemeyişi ve hatta başlangıçtan daha fazla ahlaki çöküntüye yol açmasının da mümkün olduğu gözden kaçırılmaması gereken bir konudur.

Lale-çılgınlığı tarzı krizlerin yeniden oluşum olasılığının daha az olduğu bir çağda da olsak, mali varlıkların ekonomik temellerle uyumsuz düzeyde büyümesi durumunda çıkabilecek bu tür krizler için erken uyarı veren mekanizmalar içeren dikkatli kurumsal tasarımlara ihtiyaç vardır. Çok sayıda finans krizinin dünyanın çeşitli yerlerinde tecrübelenmiş olması, krizlerin tahmininde son durumdakinden çok daha yetkin olunması gereği gerçeğini gözler önüne sermektedir. Bu bağlamda, yönetişim kavramı sadece devlet ve diğer ekonomik ajanlar arasında değil, finans ve ürün piyasalarının etkin bir şekilde etkileşimini de kapsayacak şekilde anlaşılmalıdır. Globalliği kaçınılmaz görünen bir mali sistemin sağlıklı gelişmesi ve büyümesi yolunda bilimsel birikimin mobilize edilmesi hem ulusal hem de global platformda gereklidir. Umulan, son krizin sadece IMF gibi bir kurumun uluslararası mali düzenleme rolünü üstlenmesi gerekliliğini ortaya koyması değil, aynı zamanda her ülkenin kendisi için de kurumsal dersler çıkarması ve uygulamaya koyabilmesidir. ■

Prof. Dr. Aziz Konukman:

"IMF programı hiçbir krizi çözemez"

Barış DOSTER

Gazi Üniversitesi İktisat Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Aziz Konukman, IMF ve Dünya Bankası reçetelerine karşı olanların, küreselleşmeyi sorgulayanların, ulusal ekonomiyi öne çıkaranların yakından bildiği bir isim. ODTÜ'yü bitirmiş, devamında ODTÜ, Mülkiye ve Gazi'de üç yüksek lisans yapmış, ama kendi deyimiyle "Üç mastır yapana bir doktora vermemişler". Uzun yıllar Türk-İş Araştırma Bürosu'nu yönetmiş. Başkanlığını Prof. Dr. Alpaslan Işıklı'nın yaptığı, Tüm Öğretim Üyeleri Derneği'nin (TÜMÖD) üyesi. Kendi deyimiyle "Emek Platformu'nun gezici vaizi" olan Konukman, 2002 seçimleri öncesinde kontenjan, yukarıdan atama, tayin demeden CHP'de Sinop adaylığı için önseçime girmiş ve üçüncü olmuş bir bilim insanı. Konukman ile küresel ekonomik bunalımı konuştuk.

Kapitalizmin tek seçenek olduğunu söyleyenler, bu savlarını desteklemek için aynı zamanda müthiş bir çözümsüzlük edebiyatı yapıyorlar. Hayatta çözümsüzlüğe yer var mıdır?

Çözümsüzlük, seçeneksizlik bilimsel bir yaklaşım değil her şeyden önce. Her zaman alternatif vardır. Uluslararası gelişmeler ulusal yapıyı düne nazaran daha fazla etkiliyorlar, bu doğru. Ama küreselleşme olgusunun ideolojik hegemonyasının da sorgulanması gerekiyor. Piyasayla eleştirel bir ilişki içinde olmak, piyasa toplumuna karşı çıkmak, piyasaları demokratik denetim altına almak gerekir. Bizler yönetişim kavramını değil, demokratik katılımı savunmalıyız. Hükümetleri, demokratik katılım mekanizmaları içinde yetkilerini sendikalar ve demokratik kitle örgütleriyle paylaşarak güçlendirmek, dirençli kılmak gerekiyor. İnsani değerleri piyasanın insafına bırakamayız.

Hükümetler, kendilerinin piyasa diktatörlüğüne teslim olmaları için çalışan IMF gibi uluslararası örgütlere karşı nasıl direnebilirler?

IMF, Dünya Bankası gibi mevcut politikaların patronu olan kurumların, BM çatısı altındaki örgütlerin neoliberal ideolojinin taşıyıcısı olmaktan kurtulmaları şart. ILO normlarını olmazsa olmaz hale getirmek lazım. Vergi oranları düşünce, ulus devletler en önemli finansal kaynaktan yoksun kalıyorlar ve sonuçta sosyal devletin tasfiyesi hızlanıyor. Ekonomide Maastricht kriterlerini, demokraside ise Kopenhag kriterlerini şart koşan IMF ve AB, sosyal haklar söz konusu olduğunda en düşük standartlara razı oluyor, itiraz etmiyor. Bunların yükseltilmesi için hiçbir şart koşmuyor, yaptırım uygulamıyor. Bu durum, sermayenin yanında olduklarını, çok açık bir şekilde çifte standart güttüklerini ortaya koyuyor. Çünkü Brüksel'e giden yol, bir eski başbakanın dediği gibi Diyarbakır'dan değil, Dünya Bankası ve IMF koridorlarından geçiyor. Oysa şu açık, IMF ile program devam ederken bile ulusal seçenekler var. Yakın geçmişte Arjantin ve Brezilya bunu başardılar.

Türkiye'de devleti küçültmek Turgut Özal'dan beri çok moda değil mi?

Hakem devlet gibi laflarla, yani pasif, etkisiz devletle çözülmez bu sorunlar. Bu söylemler altında talep edilen üç şey vardır aslında. Küçük bütçeler, devletin özelleştirme yapması ve tüm piyasalarda kuralsızlaştırmaya gitmesi. Devlet bu üç alandan çekilince, jandarma devlet olur.

Neoliberal politikalar en rahat faşizmde uygulanır, demokratik düzende uygulanamazlar.

Türkiye ekonomide en temel hataları hangi alanlarda yaptı?

Bizim gibi ülkelerde Merkez Bankası'nın özerkliği söz konusu olamaz. Çünkü Türkiye gelişmekte olan bir ülke, para ve maliye politikalarının eşgüdüm içinde çalışması gerekir. Talebi canlı tutmak için, halkın alım gücünü artırmak, sosyal harcamalar yapmak, işsizlere para vermek, işçi- memur maaşlarına zam yapmak şarttır. Ayrıca bir defaya mahsus olmak üzere adına ister servet vergisi deyin, isterse varlık vergisi deyin vergi almak gerekiyor. Özellikle ara mallarda ithalat yerine yerli üretim özendirilmeli. Çünkü kur politikası yana sanayiyi, ara girdi üreten yerli üreticiyi bitirdi. Türkiye yerli malları haftalarını gündemine almalı. Japonya'da, Fransa'da, ABD'de yerli malı kullanımının nasıl desteklendiğini, ihalelerde yerli firmaların yasalarla nasıl kollandığını, Amerika'daki "buy American" yani Amerikan malı alınız kampanyalarını hepimiz biliyoruz.

Türkiye neler yapmalı?

Planlamaya dönmeli, enerji, teknoloji, ileri sanayileşme gibi alanlarda devlet öncülük etmeli. Bölgeler arasında gelir adaleti sağlanmalı, özelleştirmeler durmalı. Biz gelişmekte olan bir ülkeyiz. Ayakkabı üretimine değil, ki onu da zaten özel sektör yapıyor, bio teknoloji, nano teknoloji gibi alanlara, kısacası ileri teknolojiye yatırım yapmak, bunun uzun vadeli sonuçlarını düşünmek zorundayız. Bir alana özel sektör girmiyorsa, gücü yetmiyorsa devlet girmeli. Yatırımcı sosyal devlet olmalı. Bu öneriler kimseyi korkutmasın zira sermayenin krizden çıkış programıyla da örtüşür, çünkü sermayeye içeride talep yaratır. ■

Yapısal Reformları Gerçekleştirmek Gerek

Yılmaz Kanbak
Kocaeli Sanayi Odası Başkanı

Hesabı tutmayan enflasyon, büyüyen cari açık, küçülen ekonomi, artan işsizlikle zaten kötü sinyaller veren ekonomi, global krizle de birleşince önümüzdeki olumsuzluklar karamsar bir tablo arz ediyor ve dünyayı etkileyen finansal kriz bütün ağırlığıyla ülkemizi de tehdit ediyor.

Şu anda bütün dünyada sanayi aynı durumda, eğer iyi bir sanayi stratejisi ortaya koyabilirsek, yapısal reformları gerçekleştirebilirsek her şey farklı olabilir. Ama batan batsın mantığıyla, hem bu şirketleri bir daha kurmanız uzun zaman alır, hem de yenilerini gerçekleştirmekte büyük zorluk çekersiniz.

Öncelikle istihdam sağlayan, ihracatçı ve rekabetçi sektörlerimizi belirleyip, desteklenmesi ve korunması, yeni yatırımlarla önümüzün açılması, bu fırsatın iyi değerlendirilmesi gerekir. Zira herkes sıfırdan başlarken, koruyamadığımız kurumlarımızın pazarlarını ve yetişmiş elemanlarını kaybedebiliriz.

Küresel krizden etkilenen ülkeler tedbir paketlerini açıkladılar. Bunları gruplamaya kalktığımızda 8-10 grupta (kamulaştırmadan piyasalara nakit enjeksiyonuna, faiz düşüşünden mevduat garantisine kadar) toplandığını görüyoruz ama hepsinin hedefi, kapanan finans sistemine işlerlik sağlamak ve azalan likiditeyi artırmak.

Bunun için de, kredi vermeyi sürdürsünler diye bankalara ve finans kuruluşlarına para pompalıyorlar. Özellikle çöküşleri durdurmak için zor durumdaki büyük şirketleri kurtarmaya çalışıyorlar. Kişiler ve şirketler daha kolay borçlanabilsin diye faiz indiriyorlar. Ve bunları devreye sokarak finans sistemindeki kilitlenme açılıp, şirketler ve şahıslar kolaylıkla kredi kullanır ise talep canlanacak, piyasalar hareketlenecek diye bakıyorlar.

Bizde ise kriz batıdaki gibi finans sektöründen çok reel sektörü etkiledi. Genel olarak baktığımızda ;

Finansman açısından Cari açığın finansmanı (Ucuz ve kolay kredi zorluğu), mali ve reel sektörün finansmanı bilindiği gibi reel sektörün borç yükü, kur riski ve yüksek faiz finansman yüklerini artırdı.

Dış ticaret ve turizm açısından, ihracat pazarları daralmaya başladı. İptaller arttı. Bugünden itibaren yeni pazarlar gerekli. Turizmde de dış etki nedeniyle daralma mutlaka olacaktır.

Daralan iç piyasa nedeniyle ise Tüketim düzeninde azalma yaşanırken, azalan iç talep (vergi düşüşü) ve Sanayi üretimi güven endeksi düşüyor. İç ve dış talep durunca üretim geriledi. Gerileyen üretim işletme masraflarının karşılanmasını zorlamaya başladı. Peki şimdi neler yapılmalı diye baktığımızda, Küresel ölçekte Koordineli eylem birliği yapılmalı. Kredi kanallarının açık tutulması için alınması gereken tedbirler bir an önce alınmalı. Para sirkülâsyonundaki tıkanıklıklar giderilmeli, Güven ve istikrar sağlanmalı.

Şuanda piyasalara verilecek güven ve istikrar her şeyden önemli. Paniğe ve belirsizliğe, korkuya fırsat verilmemeli.

Kocaeli'nde kapasite düşüşleri devam etmekte ve sektörel bazda baktığımızda %30-40 üretim kaybı ve Kocaeli genelinde %10 işten çıkarma var. Özellikle alt işverenlerde bu miktar tesbit edilememekte ve artmaktadır.

KRİZ VE BİZ

Dr. Ali Nejat ÖLÇEN

Müsiad dergisinin 34.sayısında yayımlanan "Ekonomide Travma" konulu yazımızda dergi yönetiminin beni "Prof" olarak nitelemesine sadece teşekkür etmekle yetiniyorum. Konuya girmeden önce, böylesi akademik kariyere sahip olmadığımı belirtmeyi gerekli görmekteyim.

Giriş

Ekonomi disiplininin bir özelliği, kuramlarının Fizik bilimine özdeş olma-sıdır. Örneğin, genç yaşında yaşamını yitiren büyük iktisatcı Irving Fisher'in "Miktar Kuramı" Newton'un Momentum yasasının özdeşidir. Onun F.t=m.v bağıntısı, Fisher'in Y.P=M.v kuramıyla bire bir örtüşmektedir. İlkinde kit-lesi "m" olan nesneye bir "t" zamanı içinde "v" hızını kazandıran güc "F" iken, Fisher'e göre, para miktarı M, "v" hızıyla dolaşarak ekonomide toplam hasıla Y'ı yaratır. Bunun gibi, talebin fiyata göre esnekliği de, İngiliz Fizik-çi Robert Hooke'nin elastiklik kuramının özdeşidir. Her iki disiplinde, Fizik ve Ekonomide, felsefi açıdan nedenselliğin sonucu olarak böylesi bulgulara ulaşılmaktadır.. Bir başka deyimle böylesi bulgular, "deterministik" özelliğin ürünüdür. Bu benzetişten söz etmemizin nedeni var: Monetarizmin çözüm-sözlüğünün indeterminist (belirsiz) nitelikte olusunu kanıtlamak içindir. Eninde sonunda ortaya çıkacak olan kriz ise o sistemin indeterminist oluşunun sonucudur. O nedenle Milton Friedman'ın "Para Kuramı" nı tanımadan küreselleşen krizi yorumlamak olanaksızlaşacaktır.

1.Milton Friedman'ın para kuramı

Chicago Üniversitesinde öğretim üyesi iken Prof. Friedman, 16 Eylül 1970 tarihinde para kuramının temel ilkelerini, "The Counter Revolution in Monetary Theory" savıyla Londra Üniversitesinin Senato salonunda açıklamıştı.1 Açıklamasında, Irving Fisher'in yukarıda sözünü ettiğimiz "miktar kuramını" temel alacağını söylemiş, bir koşulla ki, paranın dolaşım hızı "v"nin onun sandığı gibi sabit değil, değişken ve ekonomiyi güdümleyecek etkin güç olduğunu ileri sürmüştü. Ona göre Monetarizmin kilit ögesi, paranın dolaşım hızı "v"dir ve ekonominin öteki büyüklüklerini biçimlendirmektedir. O konuşmasında "paranın dolaşım hızı, bir makasın iki kesici ucu gibidir" gibi ilginç bir benzetime yer vermişti. Kesicilerinden biri, (onun deyimiyle ABD'de "discount rate" ve Britanya'da "bank rate") ülkemizde geçerliliğini ne yazık ki yitirmiş "reeskont haddi" ve öteki kesici de serbest piyasa işlemlerinde devletin alım, satım gücüdür. Öyle sanıyoruz ki, 1929 Dünya ekonomik bunalımının, paranın yanlış kullanımından kaynaklandığını anlatmak istiyor ve yanlışlığı da kıt para politikasına bağlıyordu. Nedeni, sadece kıt para politi-kası değildi elbet; krizi üç nedene bağlamıştı:

- Federal Reserve'in bankaları dar para politikasıyla likit sıkıntısına sokması,
- Bankalarda bunun sonucu doğan nakit yetersizliği,
- Mevduat sahiplerinin depositlerini nakte çevirme istekleri.2

1929 yılındaki krizi böyle açıklayan Milton Friedman, bugünkü küresel kri-zin kaynağında, monetarizmin yer almadığını söyleyebilir mi?

Max Planck'ın indeterminizm konusunda ilginç bir açıklaması vardır. Elektron ya da ışın demetinin bir nesneye çarptığında ne kadarının yansıyıp ne ka-darının massedileceğini hesaplayabiliriz, diyordu. Fakat, bir tek elektron ya da ışın için hiçbir şey söylenemez çünkü o olay indeterministtir.

Bugün ki krizin de ekonominin monetarizmin etkisinde indeterminist niteliğe bürünmesinden kaynaklandığı ileri sürecek bunun kanıtını paranın dolaşım hı-zını formule eden denkleme dayanarak kanıtlayacağız. Önce o denklemi tanı-mamız gerekecek.

2. Friedman'da Optimal (En uygun) Para Miktarı.

Friedman'a göre, miktar kuramı,(yani M.v=Y.P eşitliği);

1. Paraya olan talebin yasasıdır. Ne output (Hasıla, Y'nin) ne de pa-

rasal gelirin veya fiyatın kuramı değildir.

2. Para bir servet aracıdır. Servet edinmenin olanağıdır. Üreticiler için, hiz-meti (yani emeği demek istiyor) kullanmanın kaynağıdır.

3. Toplumun ekonomik birimlerinin paraya olan talebi, tüketim mallarına olan talebiyle özdeşleşir.3

Bu üç kural, aslında kapitalizmin özü ve özetiydi. Almanya'da bir özdeyiş var: "Was du has, bist du das" (Neyin varsa sen o'sun) Ülkemizde de 1980'li yıllardan bu yana reel ekonominin yerine geçen monetarizm, yurttaşlarımızı neyin varsa sen osun anlayışına doğru sürükledi.

Die Optimale Geldmenge und Andere Essay adıyla Almancaya çevrilen kita-bında Friedman'ın optimal (en uygun) para talebine ilişkin formülü şöyledir:

Y= v(rb,re, Y/P,dP/Pdt,w,u).M

Burada P, fiyat endeksi; Y,output; rb piyasada geçerli faiz, re, pay senedi gibi menkul değerlerin faizi, w, insan kaynaklı olan ve olmayan varlıklar ara-sındaki orantı, u da, bireysel davranışı betimleyen bir endis. Doğal olarak 1/P.dP/dt, bir birim zamanda P fiyat endeksindeki değişim oranıdır (yani sı-fırdan büyükse enflasyon); dP/P olarak ta yazılabilir.

Monetarizm tutkusuyla ABD ekonomisi, optimum para miktarını saptayan böyle bir formulü uyguladı mı, ya da uygulayabildi mi, daha doğrusu, böylesi bir eşitliği sağlayacak güvenilir verileri elde edilebildi mi? Örneğin, Friedman, eğer fiyatlar yıl içinde % 5'in üzerinde artışa uğrar ve para arzının artışı %10'u aşarsa, serbest piyasa ekonomisinden söz edilemez demişti. ABD'nin monetarizm tutkusunda, bu koşula bağlı kalındı mı? Bir başka de-yişle, değerli kağıt faizleri ve piyasa faizi ve de fiyatların değişimi, reel output arasındaki ilişkilerden hareketle, paranın dolaşım hızının hesabını olanaklı duruma getirebildi mi, ya da bu saydıklarım ile paranın dolaşım hızı arasındaki korelasyon kuruldu mu? Kurulamazdı; çünkü söz konusu bağlantı, w ile u yüzünden indeterminist özellikteydi. Neden? İnsan olan olmayan var-lıklar arasındaki oranı simgeleyen "w" ile, bireysel davranışı yansıtacak olan "u" nasıl ölçülebilecekti? O nedenle, Howard R.Vane ile John L. Thomson ortaklaşa yazdıkları kitapta, haklı olarak Friedman'ın sunduğu denklemdeki:

1."Y/P,w" termini, bütçeden gelen zorunluluk,

2."re,rb,dP/P.dt termini paranın geri dönüşü ve rekabet menkul kıymetleri ve

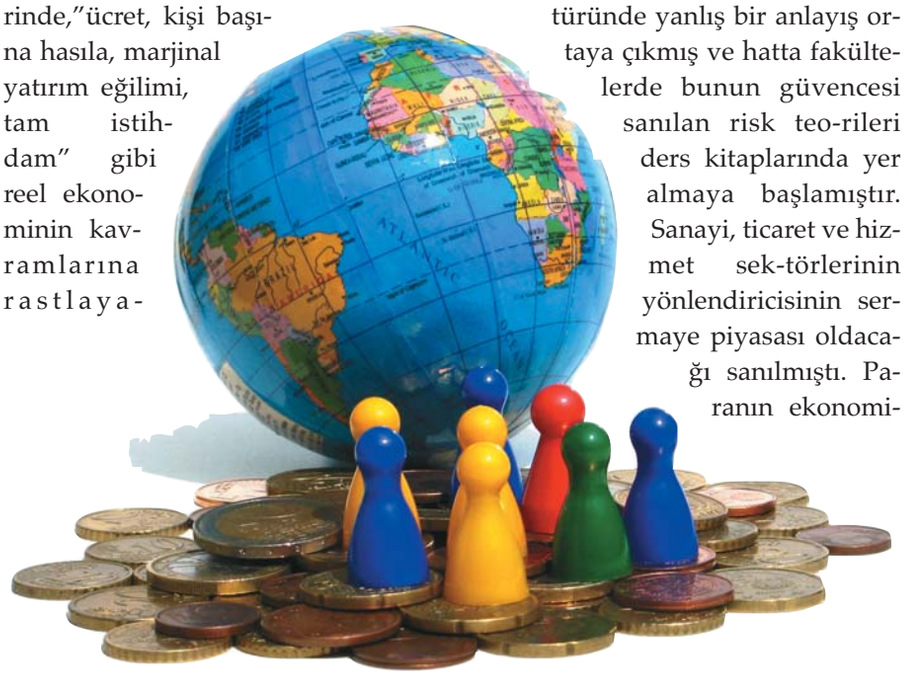
3."u" endisini de bireysel davranış,

olarak niteliyorlar, paraya yönelik firma taleplerinin açıkladığını ileri sürü-yorlardı4.Ayrıca, bu gerçeği yukarıki denklemiyle Friedman'ın değiştirmiş olamayacağını belirtmekteydiler.

Tüm bu bilgilerden bir sonuç ortaya çıkıyor: Monetarizm, teorisi (kuramı) kuralı ve koşulları tam olarak gelişmeden, ölçülebilir ve hesaplanabilir duruma getiril-meden, uygulamaya konulmuş ve para talebine eşit düzeyde para arzı yarat-manın olanaksızlığı gündeme girmiştir. Krizin gerisindeki gerçek budur. 1929'da o kriz, yöntem yanlışlığından kaynaklanırken, 2000'li yılların krizi ise, teorinin çarpıttığı monetarizmin reel ekonomiyi gerilere itmesinden kay-naklanmıştır. Milton Friedman'ın modeli fazlasıyla soyut idi. Zaten kitapları-nın hiç birinde,"ücret, kişi başına hasıla, marjinal yatırım eğilimi, tam istihdam" gibi reel ekonominin kavramlarına rastlayamazsınız. Çünkü ileri sür-düğü gibi, para, sadece servet aracı değildir. Onun iki önemli işlevi nedense göz ardı edilmişti. Bunlardan birisi, paranın inşaat, makine teçhizattan ibaret olan yatırımın finansman aracı olması ötekisi de, nesne piyasasında fi-yatı, işgücü piyasasında da ücreti betimleyen işlevi, yani dolaşımı. Paranın bu iki temel iş-levi geriye çekilerek araç olmaktan çıkarılmış amaç olması sağlanmıştır. Monetarizm'de ya da Friedman'ın para kuramında, yatırımım "ma-kine, teçhizat, inşaat" olan niteliği de ters yüz edilmiş, geçer-sizleşmiştir. Ör-neğin, bugün iktisat öğrencilerin çoğu, Yatırım eğilim (I/Y) ile Hasıla Ser-maye oranının (dY/I) çarpımının ekonominin büyüme hızını betimlediğini bilmez. Buna karşın, paranın, hisse senedine mi, dövize mi dönüşmesinin daha fazla rant sağlayacağını bilir çünkü ekonomi disiplini de yozlaşmıştır.

Oysa ekonomik büyüme, yeni üretim kapasitelerinin doğuşunu da içermek zorundadır. Varolanın yanı sıra üretim birimlerinde çoğalmadır aynı zamanda. Friedman'ın para kuramı bu kavramlara yabancıydı ve 2000'li yılların krizle karşılaşacağını tahmin etmek için, müneccim olmaya da gerek yoktu.

Friedman'ın algıladığı monetarizmin güdümünde, ekonominin, sadece ser-maye piyasasındaki rant ve faiz ve işlem hacmından oluştuğu türünde yanlış bir anlayış ortaya çıkmış ve hatta fakültelerde bunun güvencesi sanılan risk teo-rileri ders kitaplarında yer almaya başlamıştır. Sanayi, ticaret ve hizmet sek-törlerinin yönlendiricisinin ser-maye piyasası oldacağı sanılmıştı. Paranın ekonomi-

yi güdümlerken aynı zamanda, ekonomi tarafından güdümlenen araç olduğu göz ardı edildi. Onun bu reversible özelliği dışlanarak paranın dola-şıma girmesi; dolaşım, ne denli hızlanırsa, servetin o denli artacağı sanıldı. Durum böyle olunca da, ülkemizde planlama örgütünün yerini Merkez Bankası alacak, ekonomi, menkul kıymetler borsasında, işlem hacmı ya da hisse se-netlerindeki ortalama değişim oranlarına indirgenecekti. Ve de öyle oldu.

3. AID (Agency for International Development) Dönemi

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Avrupa'nın yeniden yapılanmasını öngören Marshall Planı'nı uygulayabilmek için 27 Aralık 1945'de Dünya Bankası (World Bank) kurulmuştur.2 Nisan 1948'de çıkarılan yasa, ekonomik işbirli-ğini öngörmekteydi. 3 Kasım 1961'de John F.Kennedy'nin onayladığı yasa ile kurulan AID (US Agency for International Development) yalnız Avrupa'yı değil gelişmekte olan ülkeleri de kapsamına alarak, ekonomik büyümelerine katkıda bulunmayı amaçlamıştı. Ne var ki, yatırımları fizible olmalıydı. Çünkü monetarizm henüz gündeme girmemiş ve yatırım projeleri, reel sek-törlerin teknolojik gelişmeyi de içeren, makine, teçhizat gereksinmelerini karşılamalıydı. Örneğin ülkemizde dış ticaret verileri incelendiğinde, kredile-rin "Program" ve "Proje" gruplarında yer aldığını görürüz. 1982 sonrasında bu tanım da ortadan kalktı.

Fizibl olmayan yatırım projelerin 1962-1980 döneminde AID tarafından kabul edilebilmesi olanaklı değildi. Kendisini geri ödeyecek düzeyde verimli ol-mayan projeler için AID'den kredi alabilmek olanaksızdı. Bu satırları yazan kişi (A.N.Ölçen) Güney Anadolu kıyı şeridinde turizme yönelik tatil köyü projesi için 25 milyon dolar kredinin sağlanmasını ancak 1.5 yıl süren görüş-meler sonrasında karara bağlatabilmişti. O dönemde, DPT'nin uzmanları ola-rak, kredi koşullarının kimi maddelerine, örneğin yatırımın makine ve techizatının yabancı bandralı gemilerle taşınmasına karşı çıkıyorduk. Görüş-meler o yüzden uzuyordu. Hiç birimiz dış kredi karşısında boynu eğik in-sanlar değildik. Bununla da yetinildiği sanılmamalı. DPT'nin yıllık yatırım programına girmeyen projelere, Maliye Bakanlığı tarafından kaynak ayrılmaz ve ihale evrakı Sayıştay tarafından onaylanmadıkça da uygulama geçilemezdi.

Monetarizm tutkusunun uygulayıcısı olan IMF, ulusal yarar koşuluna dayalı bu erdemli davranışı stand-by anlaşmalarıyla yok etmekte gecikmedi. 1980'li yılların sonrasında, kredilerin program ya da proje amaçlı olması bir yana itildi, cari açığın kapatılmasına yönelindi. Çünkü monetarizm, reel ekono-minin önüne geçmiş, yatırımın tanımı değişmiş, onun "makine-techizat-inşaat" niteliği ortadan kalkmış oldu. IMF için kredinin nasıl ve ne amaçla kullanıldığı artık önemli değil, önemli olan onun kendisine geri dönmesinin nasıl güvenceye alınacağıdır. O nedenle ileri sürdüğü koşulların denetimini üstlenirken, ekonomimizi denetleyen ve yönlendiren yetkiler kullanmakta da güç-lükle karşılaşmamaktadır, çünkü karşısında dış krediye muhtaç, koşullara bo-yun eğen iktidarlar vardır.

2001 sonrasında ödemeler dengesinin yapısı da deformasyona uğramıştır. Hazine'nin ya da DPT'nin dış ticaret ve ödemeler dengesi kayıtlarında "Sermaye hareketleri" bölümünü artık bulamazsınız. Dış kredilerin ne kendi-sini ne de türünü görmeniz olanaklı değildir.

5.Türkiye'mizin Krize Açık Yapısı

1929 Dünya Ekonomik Bunalımı' ndan ülkemizin en az zararla kurtulmasının temel nedeni, reel ekonominin öncü kuruluşları ile açık vermeyen dış ticaret politikasıydı. Örneğini Örneğin 1930 yılında ABD'de ulusal gelir % 53, top-tan fiyat endeksi % 38 oranında azalışa uğrarken, . Mustafa Kemal Atatürk'ün ekonomisinde ulusal gelir %43 ve fiyat endeksi % 15 oranında gerilemişti.

Bugün Türkiye'mizin ekonomisi, tarihinin hiçbir döneminde olamadığı kadar kırılganlaşmıştır. Reel ekonomi, parasal işlemlere dönüştürülmüş, Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH) kadar ekonomi iç ve dış borç yükü altına sokulmuş ve Bütçe açıkları yalnız iç değil dış borçlarla kapatılan dar boğaza itilmiş, Kamu İktisadi Kuruluşları'nın tümü, özelleştirme adı altında yok pahasına elden çıkarılmış, işgücü talebini yaratan yatırımlara kaynak ayıran politikalar terk edilmiş, kamu sektöründeki işgücü verimliliği çökertilmiş, yazgısına bo-yun eğen toplum yapısı sürecine girilmiş iken, 2008'lerin dünya ekonomik krizinden kurtulmanın ya da en az zararla çıkmanın çaresini bulmak olanaksızlaşmıştır. Şunu biliyoruz ki, eğer bu krizin kaynağı monetarizm ise, krizden kurtulma-nın aracı, onu yaratan monetarizm olamaz.

Ekonomi disiplininde her kriz kendi kuramını yaratmıştır. Bu krizden kurtulu-şun da çaresi ekonomiyi monetarizmden arındırmak olmalıdır. Bu satırları ya-zan kişiye sorarsanız, kendisi karma ekonomi düzleminde planlı sanayileşme ve planlı büyümeden yana olmasına karşın, eğer kapitalizm küreselleşen krize çare arayacaksa, ekonomi politikasını Keynes ile Friedman sentezine dayan-dırmalıdır. Çünkü, kapitalizmde, Keynes'in Friedman'a, Friedman'ın Keynes'e gereksinimi var.

Dip Notlar:

1.Milton Friedman,The Counter-Revoluation in Monetary Theory, the Wincott Foundation, 1970,p.10,

2.M.Friedman, Anna Jacobsen Schwartz,A Monetaryy History of the United States, 1867-1960, Princeton Uni Pres, 1963,p.290-305

3.M.Friedman, Die Optimale Geldmenge und Essay, 1970,Verlag Moderne Industrie,s.86

4.Howard R.Vane-John L.Thomson,Monetarizm,published in 1979 by Mar-tin Robertson, Oxford.reprinted 1980. ■

Resesyonun Ardı Deflasyon Mu?

Prof. Dr. Türkel MİNİBAŞ
İ.Ü. İktisat Fakültesi Öğretim Üyesi

Malum, resesyon dediğiniz; ekonominin durgunluğa girmesi. Yani, büyümenin yavaşlaması, yatırımların azalması… Derken yurtdışı ve yurtiçi sipa-rişlerin iptali... Kısacası, talebin daralması sonucu satışların azalması.

İşveren gözlüğüyle baktığınızda: Daralan talep nedeniyle satışlar düştüğünden kâr oranları da hızla gerilemeye başlamakta. İşveren de en kolaycı çözüm olan emek faktörünü küçülterek durgunluğa dayanmaya çalışmakta. Böylelikle hem vergi indirimi, teşvik, düşük faizli kredi gibi destekleri çabuklaştırmak için hükümetler üzerinde baskı oluşturma olanağını yakalamakta! Hem de globalizmle gelen esnek üretim ve yönetim biçimleri için gerekli zemine grev benzeri karşı duruşlarla karşılaşmadan kavuşmuş oluyorlar.

General Motors'un, Ford'un yaptığı gibi önce çalışanların işten çıkartılması, kâr oranlarını korumak için devletten bekledikleri desteği bulamadıklarında da en büyük silahları olan fabrikaları kapatma kozunu oynamaları, bunun global boyuttaki son örnekleri!

Resesyon nedeniyle fiyatların yarın düşeceği beklentisinin giderek artması, deflasyon riskini hiç de küçümsememek gerektiğini göstermekte. TÜSİAD Başkanı Arzuhan Doğan Yalçındağ'ın iç talebin canlandırılması gereğinin altını defalarca çizmesinin temelinde de aynı kaygının yattığı kesin.

Öte yandan iç talebin canlanması, fiyatlar kadar para politikasına da bağlı. Yani, faiz oranlarındaki gerileme bireyleri tasarruf yerine tüketime yönlendirebilir. Ne var ki, para politikalarının iç talep üzerinde canlandırıcı etki yapabilmesi:

• geleceğe dair belirsizliklerin ortadan kalkmasına;

• piyasanın şeffaf, yani yatırımcının farklı yatırım seçenekleri arasında karar verirken temiz bilgiye sahip olmasına;

• hükümet üyelerinin en azından cumhurbaşkanı ile başbakanın ekonomik söylemlerinde tutarlılık ve bütünlük sergilemelerine;

• dayanıklı mal ve hizmet fiyatlarının ve satış şartlarının tüketiciyi satın almaya özendirmesine bağlı.

Faiz oranlarındaki gerilemenin iç talebi nasıl tetikleyeceğinin en önemli göstergelerinden biri, tabii ki tüketici güven endeksi. Gelin görün ki kasımda endeks yüzde 7.22 azalarak 68.88'e geriledi. Gelecek dönemde yarı dayanıklı tüketim mallarına yönelik harcama yapma düşüncesini gösteren endeks yüzde 3.29 azalarak 92.46'ya… Gelecek dönemde dayanıklı tüketim malı satın alma ihtimali de yüzde 6.67 azalarak 14.87'ye gerilemiş durumda.

Kısacası, Merkez Bankası'nın 1.25 puanlık son faiz indiriminin iç talebi canlandırmasını beklememek gerek.

Kaldı ki, ekonomideki yavaşlamanın iç talep üzerindeki etkisini ve… 2009'un nasıl seyredeceğini yakalayabilmek için 2008'in gerçekleşen verilerine şöyle bir bakmak bile yeterli. Örneğin:

• Büyüme hızı 2008'in üçüncü çeyreğinde yüzde 0.5'e indi. Reel sektörün "sıfır" büyüme beklentisi böylelikle gerçekleşmemiş oldu, ama… Sıfır ya da negatif büyüme hızlarına henüz ulaşılmamış olması, resesyon riskini yine de ortadan kaldırmamakta. Zira, üçüncü çeyrekte kamu harcamaları ve yatırımları beklenenin üstünde arttı. Kamu harcamalarının yüzde 18.4, kamu yatırımlarının da yüzde 22.2 oranında artması, büyümedeki hızlı gerilemeyi frenledi.

• Sanayi üretim endeksinde 3 aydır süren gerileme imalat sanayiine ekimde yüzde 10.3 olarak yansıdı. İmalat sanayiinin sadece 1 ayda yüzde 10.3 gerilemesi, büyümedeki yavaşlamanın süreklilik kazanma olasılığını arttırdı! Hükümetin hâlâ bunu 2009 bütçesine yansıtmaması ise, muhtemeldir, bizim kadar IMF'nin de cevabını beklediği sorular arasında yer almakta!

• Merkez Bankası'nın yatırım anketine göre imalat sanayii yatırımları da 2007'ye göre cari fiyatlarla yüzde 34.3 azalmış. 2009'da gerçekleşmesi beklenen yatırım harcamalarının artış oranı da şimdiden yüzde 10.6 düşmüş durumda. Bu da istihdam arttırıcı söylemlerin iyi niyetten öteye geçmeyeceğini; istihdam artmadığı sürece iç talebin canlanamayacağını göstermekte!

Uzun lafın kısası, reel sektörün özellikle de büyük ölçekli üretici ve ihracatçılar resesyon uyarısı yaparken AKP'nin demodelikten kurtulup "kriz değdi-değmedi" tartışmalarını rafa kaldırma zamanı çoktan geçti! Ama, gelin de bunu Başbakan'a anlatın! ■

Krizlerin Tarihi ve Son Kriz

Arslan Başer KAFAOĞLU
Ekonomist

"Dünya Ekonomisi Krizde" "ABD Krizi Atlatabilecek mi?" Kriz Türkiye'ye Gelecek mi? deniyor. Önce bütün bu söylenenleri anlamak için "KRİZ NEDİR" onu görelim.

Kriz ekonomi düşün ve yazınında eskiden beri hakkında düşünülen ve çok şey yazılan bir terimdir. Daha Adam Smith'in "görünmez bir elin ekonomide olanları uyum haline getirdiği" yolundaki Milletlerin Zenginliği adlı kitabının yazılmasından hemen sonra insanlar bu iyimser yargının doğru olup olamayacağı konusunu tartışmaya başladılar. Bu tartışmada korkulan rasyonel bir şekilde üretilmiş mal topluluğunu satın almaya yetecek ödeme aracı olmazsa insanların ne yapacağı yolundaki endişelerdi. Demek ki Kriz denilince "Üretilen mal ve hizmetlerin satılmayarak ortada kalması" anlaşılıyordu.

Bu korkuları ünlü bir Fransız İktisatçısı, Jean Baptist Say giderdi. Say'e göre "her malı satın alacak ödeme gücü daha mal üretilirken oluşur" Bunun için üretilen mallar satılamadığı için Krizler oluşacağı korkusuna kapılmamalı.. Say'in bu telkini liberal ya da kapitalist ekonomiye inananların ve de inanmak isteyenlerin endişelerini uzun yıllar giderdi. Artık Kriz denilince piyasalarda sürekli mal satılmayan haller anlaşılmıyordu. Ancak bu hiç de Kriz olmayacak demek değildi. Devresel (Dönemsel) Krizler olabilirdi.

Dönemsel Krizler

Bilindiği gibi 1900'lü yıllara kadar insanların üretiminin büyük kısmını Tarımsal Üretim oluştururdu. Tarımsal Üretim ise büyük ölçüde genel hava koşullarına (Sıçaklık ve yağmur seviyesindeki değişiklikler) bağlıydı . O zamanın insanları her 7 yada 9 yılda hava koşullarının tarım için elverişsiz olduğunu saptamışlardı ve her 7 yada 9 yılda tarım ürünleri kıt olacağı için o yıllarda genel bir ekonomik kriz olacağına inanırlardı. Gerçekte belki 100- 110 yıl ik-

Tarımsal Üretim ise büyük ölçüde genel hava koşullarına (Sıçaklık ve yağmur seviyesindeki değişiklikler) bağlıydı . O zamanın insanları her 7 yada 9 yılda hava koşullarının tarım için elverişsiz olduğunu saptamışlardı ve her 7 yada 9 yılda tarım ürünleri kıt olacağı için o yıllarda genel bir ekonomik kriz olacağına inanırlardı.

lim koşulları bu inanışa uygun biçimde geçmişti. Bu nedenlerle gelen krizlere "Dönemsel- Cyclique" adını takmışlardı. Bu oluş ve inanışlarla 1919-20 yıllarına gelinmişti. Rastlantı I.Dünya Savaşının sıkıntıları bitmiş, insanlar büyük bir iyimserlikle davranışlarını ayarlamaya başlamışlardı. Her taraf gülen, dans eden, para harcanan insanlarla doluydu. Doğal ki sınai girişimciler de (evet insanların ürettikleri ve tükettikleri malların çoğunluğu artık endüstri çıkışlı olmuştu) bu iyimser tüketici yığınlarının talepleri karşılamak üzere, adeta çılgınca yatırımlarını artırıyorlardı.

1929 Krizi

İşte bu sosyolojik ve ekonomik havada bir gün geldi, piyasada ki yığınla mala alıcı bulunamadı. Kriz 100 km hızla duvara çarpan bir Ford Otomobil gibi geldi. Uğranılan Kriz ne gördükleri ve nede okudukları cinste bir Krizdi. Endüstriyel ekonomiye daha alışamadan Kriz ile tanışmış, onun içinde kalınmıştı. Kurtulmak için baştan yanlış politikalar da izlendi. İlk doğru politikalar ABD ve Almanya'da bulundu.

ABD de Başkan Roosevelt yeniliklere karşı daima sıcak duran bir adamdı, birde fakirlere karşı aşırı merhametliydi. Mademki milyonlarca işsiz insan vardı, ilk iş onlara para vermek olmalıydı. Danışmanları da Para olmasa da "basalım" "altın para sisteminden ayıralım" diyorlardı. Büyük Bayındırlık projeleri başlatıldı, hiçbir karşılığı olmayan para basılarak işçilere ücretler ödendi. Böylece yaratılan ek satın alma gücü, alışverişlere geçti. Kriz bitmişti. Tarımda da benzer yollara gidildi, çiftçilere devlet desteğiyle satamadıkları mallarını satma imkanı sağlandı. Almanya'da da sonradan ekonomi sihirbazı diye anılan Ekonomi Bakanı Doktor Schacht'ın yol göstermesiyle Hitler de benzer yolla ülkeyi krizden kurtardı. Bu iki ülke en önce Krizden kurtulmanın ödülünü II.Dünya Savaşında gördüler.

Krizden kurtulamadan savaşa giren İngiltere ve Fransa ise savaşta çok kötü performans gösterdiler. Krizden yazılı hiçbir kuralda gösterilmeyen, ancak uygulamalardan ders çıkararak kurtulan ABD ve Hitler Almanya'sının krizden kurtuluş yolunu bir İngiliz bi-

lim adamı John Maynard Keynes bir kitabında, Genel Teori, teorileştirdi.

Ancak 1936'da yayınlanan bu kitaptan sonra Krizin oluşu, nasıl gelişeceği ve Krizle nasıl savaşılacağı İktisat Teorisinde net şekilde aydınlatılmış oldu.Kriz bir ülke ya da ülkeler çapında üretilmiş mal ve hizmetleri tüketim ya da yatırım maksadıyla satın alacak yeterli efektif talep bulunamayışı şeklinde ortaya çıkan bir ekonomik siyasal hastalıktı. İlacı da sisteme, sistem dışından YENİ PARA aşılamak idi.

Yeni Ekonomik Düzen (Bretton Woods Sistemi)

İkinci Dünya Savaşından sonra ABD'nin başını çektiği bir grup, Dünyanın ekonomik açıdan düzgün işleyişini sağlamak için, ABD'nin Bretton Woods kentinde 46 ülkenin (Bu arada Türkiye'nin) katıldığı birçok taraflı konferans topladı. Katılım çok taraflıydı ama kararlar bir ülkenin delegasyonunun istediği şekilde çıktı. Amerikan delegasyonu başkanı, konferansa İngiltere adına katılan ünlü iktisatçı Keynes'in önerilerinin pek az bir kısmı dışında kabul görmemesini sağlayıp bir iktisat sistemi kuran kararlar demetini konferansa kabul ettirdi. Buna bazıları Bretton Woods İktisadı dediler.

Aslında konferans sırasında bunalım ve önleme konuları pek az konuşuldu ve bu konuda kararlar alınmadı. Kararlar uluslar arası para ve sermaye hareketlerini bir disipline bağlamayı hedef tutuyordu. Bu disiplini gözetmek ve gereğinde sistemin çizdiği yolda sıkıntıya uğrayan ülkeler akıl ve parasal olanak sağlamak üzere bir Fon kuruluyordu: İnternational Monetary Fund (Daha çok baş harfleriyle İMF)- İsmin Türkçeye çevrisi: Uluslar Arası Para Fonu- Her ülke kendi parasına dolara oranlara bir değer saptayıp IMF'ye bildirecekti ve ülkelerin para ve sermaye hareketleri bu oran (KUR) üzerinden hesap görecekti. Örneğin 1 Almam Markı için biçilen _ dolarlık değer, Almanya'ya gelen ve giden pa-

rasal değerlerde kullanılan tek değer olacaktı.

Bir ülke bu oranı değiştirecekse, Örneğin dolara göre düşürecekse (Devalüasyon), bu IMF'nin haberi ve izni ile olacaktı. Ve eğer bir ülke herhangi bir nedenle ABD'den dolar almak isterse, 35 Ons altın karşılığında bunu ABD Hazine Bakanlığından sağlayabilirdi.

Bretton Woods görüşlerine katılan iktisatçıların bir İDDİA 'ları vardı. "Bu kararlarla ekonomideki oluşlar, hareketler akıl ve matematiğin sağlam kurallarına bağlanmıştı. Artık Ekonomi de başıboşluk kalmayacaktı. Çünkü insan aklı her zoru çözecek nitelikteydi" Bretton Woods sisteminin yorum farklılıklarını ve bunların doğurduğu sonuçları burada bütünüyle ele alacak değiliz. Sadece bu sistem tam anlamıyla işlerken kriz ve diğer zor zamanların nasıl çözüldüğünü burada ele alacağız.

Resesyon Ve Kriz Ayrımı

Bu dönem boyunca gelişmiş ülkeler için KRİZ konusu hiç aktüel olmadı. Üretim bazen yeterli talep olmayınca, yavaşlatılıyor ve para basılarak arızalı durum geçiştiriliyordu. Üretimde bu kısa süreli gerileme ve duraklamalara yeni bir ad bulunmuştu ; "Resesyon". Bunalım az gelişmiş ülkeler için geçerli bir konu olmuştu. Çoğu kez bu ülkelerde içerde ki enflasyon nedeniyle milli paranın satın alma değeri düşünce, mal tedariki güçlü ülkelerden yapılmak gerekiyordu. Bunun için gerekli yabancı para bulunamayınca, söz konusu ülkenin ekonomisi duraklamaya; hatta KRİZ'e düşüyordu. Örneğin Türkiye 1950'den 1980'e üç kez bu biçimde krize yakalanmıştı. İşe hemen IMF el koymuş, Türk lirasının, içerde enflasyon ile düşen değeri, dış değerine yansıtılmış, yani devalüasyon yoluyla paranın dış dönüşme değeri düşürülmüş, ayrıca IMF tarafından ya da onun tavsiyesiyle verilmiş diğer yabancı fonlarla ek para enjekte edilmiş, böylece belki bir on sene ekonominin işlemesi sağlanmıştı. Bunalım (Kriz) atlatılmıştı. Yani kriz sadece gelişme yolundaki ülkeler için kullanılır olmuştu.

1950'den bu yana gelişmiş ülkeler ekonomisinin işleyişinde ortaya çıkan talep eksikliği biçiminde görünene küçük durgunlukları (RESESYON) para basarak atlatmışlardır. Bu basılan paraların ülkeyi enflasyona götürmeyişini egemen oldukları dış ticaret ve dış sermaye hareketleriyle az gelişmiş ülkelere yıkmayı bilmişlerdir. Böylece de bu ülkeler de "döviz yetersizliği" şeklinde çıkan krizleri yaratarak, dünyada ki dış ekonomik ilişkilere daha çok egemen olmuşlardır. Bu ayrıcalıklı durum, dünyada dış emtia ve sermaye hareketlerinde ki egemenlikleri elden kaçıncaya kadar sürmüştür.

1990 Sonrası

1990'ı izleyen yıllarda ABD ve gelişmiş ülkelerin dünya uluslar arası mal, hizmet ve sermaye hareketleri üzerinde ki egemenlikleri bitmiştir. O vakit gelecek resesyonları önlemek için üretim sürecinin dışında yeni bir ödeme aracı yaratan bir sistem bulma zorunluluğu doğmuştur. Bu sistem 1995 den başlayarak doğdu ve hızla gelişti, ekonomik yaşamda yer alan kurum ve firmalar, sermayelerinin ya da elde ettikleri borç senetlerinin gerçek değerlerinin çok üstünde hisse senedi ve başka menkul değer kağıtları çıkardılar, bunlarla satışta sürdükleri mal ve hizmet değerlerinin üstünde para elde ettiler. 1995 de bu kağıtlar toplamı, dünya üretiminin yüzde 39 değerine eşitti. On yıl sonra bu değer dünya üretiminin – sıkı durun – 778 katına çıktı.

Bununla da yetinilmedi, Mortgage yoluyla ABD'de İnşaat sektöründe

1) Ev yaptıranlardan ev bedellerine eşit senetler peşin alındı

2) İnşaat şirketi bu senetler eşit varlık senetleri çıkardı,

3) Aldığı senetleri bir de Bankerlere kırdırarak bedelleri peşin (tabi i bir iskonto eksiğiyle) tahsil etme rahatlığına ulaştı.

Bunu seyreden birçok iktisatçı (Krugman, Roubini) "tarihte eşi görülmemiş bir kriz geliyor" diye feryat ettiler. Her şey Amerikan Merkez Bankası (FED) ve ABD Hazine Bakanlığının bilgisi içinde yapılıyordu. Kriz ilk olarak, İnşaatçıların iskonto için Bankerlere verdiği müşteri senetlerinin ödenmemesiyle ve 2007 yılı ilkbaharında ortaya çıktı. (Dikkat ederseniz ilk batan firmalar bu senetleri kıran Banker Firmalarında başladı-Merrill Lynch, Lehman Bothers vb.) Nerdeyse göğe kadar üst üstte yığdıkları küplerden en alttakiler çekilmişti. Kriz'in yayılması 18 ay sürdü. ABD Hükümeti bu yılın Eylül ayında ancak müdahaleyi düşündü.

İşin tuhaf yanı şudur, Bende böyle bir sistemin yıkılmaya mahkum olduğunu biri son Nobel ödülünü almış, bazı ABD'li iktisatçılarla beraber on beş yıldır yazıyorum. Bir arkadaşım (Cumhuriyet Yazarı Prof. Ergin Yıldızoğlu) dışında kimse, bu çerden çöpten sisteme inandı da bana inanmadı… ■

İKTİSATÇILARDAN KRİZDEN ÇIKIŞ ÖNERİLERİ

İktisat Fakültesi Mezun ve Mensupları Vakfı, küresel finansal krizin Türkiye ekonomisine yansımaları ve olası olumsuz etkileri sonucu ortaya çıkan ekonomik durgunluk karşısında alınması gereken önlemlere ilişkin önerilerin görüşüldüğü ve tartışıldığı bir kongre düzenledi. İktisat Fakültesi öğretim üyeleri, İktisat Fakültesi mezunu yönetici ve işadamları, bazı milletvekili ve eski bakanların katıldığı I.İktisatlılar Kongresi'nde Türkiye ekonomisinin düze çıkması için gerekli düzenlemeleri içeren bir sonuç bildirgesi yayınlandı.
Sonuç bildirgesine göre yapılması gerekenler aşağıdaki gibi sıralandı.

1. PARA POLİTİKALARI

- Genişletici para politikası uygulanmalıdır.
- Enflasyonu düşürücü politikalar bir süre için gevşetilmelidir.
- İç talep artırıcı politikalar uygulanmalıdır.
- Merkez Bankası'nın tek görevi enflasyonla mücadele değildir. Proaktif bir Merkez Bankası yönetimi gereklidir. Mer kez Bankası likidite artırıcı bir politika izlemelidir.
- Bankaların TL ve döviz munzam karşılığı oranları daha fazla düşürülmeli
- Dış kaynaklı döviz kredilerinde BSMV kaldırılmalı
- Merkez Bankasının verdiği döviz kredileri en az 6 ay vadeli olmalı
- Mevduata tam güvence verilmeli
- Merkez Bankası kanunu değiştirilerek reel döviz kuru hedeflenmeli
- Sermaye piyasasında vadeli işlemlere sınır getirilmeli
- Türkiye'de uygulanan kur politikası tekrar gözden geçirilmelidir.

2. MALİYE POLİTİKALARI

- Genişletici maliye politikaları uygulanmalı, bütçe açığından kaçınılmamalı, faiz dışı fazla hedefi bir performans kriteri olmamalı, kısa vadeli değil uzun vadeli politikalar geliştirilmeli
- Dolaylı vergiler düşürülerek ve gelir vergisinde iyileştirmelere gidilerek bireylerin kullanılabilir gelirinin artırılması ve böylece toplam talebin canlandırılması sağlanmalı
- Vergilendirilebilir alan genişletilmeli
- Belediyelerin kararları sonucunda oluşan kentsel rantlar değer artışları vergileriyle bütçeye aktarılmalı
- Negatif gümrük vergisi uygulamasına son verilmeli
- Gümrük Birliğinin 3. Ülkelerle yaptığı Serbest Ticaret Anlaşması'na uyma zorunluluğu yeniden gözden geçirilmeli
- Uzakdoğu ülkelerinin agresif ihracat ataklarına karşılık korumacı önlemler alınmalı

3. EKONOMİ YÖNETİMİ ve IMF İLE İLİŞKİLER

- Eğer krize IMF'siz bir çözüm aranacaksa, istihdamı artırıcı sosyal denge politikalarının uygulanması gereklidir. Bunun gerçekleşmesi için kamuoyu ve hükümetin uzun dönemde rasyonel politikalar uygulayabilecek duruşu sergilemesi gerekir. Ancak bu seçenekte dış borç ödemeleri yüzünden ciddi bir daralma yaşanması da göz önüne alınmalıdır.
- Yüksek faiz düşük kur ile dış kaynağa dayalı iç talebi canlandırmaya çalışan politikaların terk edilerek ihracata ve sanayiye yönelik yeni bir iktisadi büyüme modeli geliştirilmelidir.
- IMF ve genel ekonomi politikalarıyla ilgili varolan belirsizliğin bir an önce kaldırılması gereklidir. Uygulanacak ekonomi politikaları bir an önce açıklanmalı ve tüm yönleriyle düşünülerek hareket edilmelidir.
- Ekonomi yönetimindeki çok başlılık giderilerek kriz yönetiminde eşgüdümü sağlayacak tek başlı bir ekonomi yönetim modeline geçilmelidir.

4. REEL SEKTÖR

- Reel kesimin kredilerinin kesilmemesi gerekir, bunun için bankalararası güven mekanizması geliştirilmelidir.
- İhracatta Eximbank kredisi artırılmalıdır.
- Önerilen kredi miktarları KOBİ'lerin kısa dönemli cari giderlerini bile karşılayamadığından dolayı, KOBİ'lere verilecek kredi miktarlarının arttırılarak iç talebi canlandırıcı tedbirlerin alınması gereklidir.
- Girdi politikası izlenerek, imalat sanayinde girdi olarak kullanılan ara mal ve mamul ithalatı ithalatı kısıtlanmalıdır.
- Tarımdaki yıllık üretim artışı ortalama olarak %0,8 iken nüfus artış oranı %1,2'dir. Dolayısıyla tarım üretimi nüfusun ihtiyacını karşılayacak durumda değildir. Bu nedenle tarım sektöründe üretimin artırılması için planlı ve spesifik müdahaleler yapılmalıdır.
- Tarımsal destekler artırılarak sürdürülmeli
- Yeni enerji kaynaklarına yatırım yapılmalı

5. İSTİHDAM - İŞSİZLİK - YOKSULLUK

- İstihdamın korunması için vergi ve sigorta primi indirimlerine gidilmeli
- İşsizlik sigortası fonu daha etkin kullanılmalı, ağır yararlanma koşulları kolaylaştırılmalı, daha fazla kişinin faydalanması sağlanmalı
- İşsizlik sigortasından ayrılacak bir fonla krizin ortaya çıkardığı yeni işsizler verilecek eğitimlerle istihdama hazırlanmalı
- Kamu yatırımları ve açık bütçe politikaları ile yeni istihdam alanları yaratılmalı
- Yoksullukla mücadelede bazı AB ülkelerinde yürütüldüğü gibi Aile Sigorta Sistemi getirilmelidir.

Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanı Prof. Dr. Yılmaz Büyükerşen

"Belediye Başkanının Öncelikli Hedefi Şehri Yaşatmaktır"

Söyleşi: Nazmi KAL

Sayın Büyükerşen, siz Eskişehir doğumlusunuz. Eskişehir'de doğdunuz, çocukluğunuz bu kentin sokaklarında geçti. Acaba bir gün ben bu kente Belediye Başkanı olmak hiç aklınızdan geçti mi?

Belediye Başkanı olmak hiç aklımdan geçmedi. Ama rahmetli babam Belediye mutemediydi. Dolayısıyla Belediye bana uzak bir kurum da değildi.

Peki nasıl aday oldunuz?

Rahmetli Bülent Ecevit bir gün bana, "örnek bir üniversite yaptınız, bir de örnek şehir yapsanız" teklifinde bulundu.

Siz de derhal kabul ettiniz.

Derhal denemez. Bazı şartlar öne sürdüm.

Ne gibi şartlar?

İlçe Belediye Başkan adayları ile Belediye Meclis üyeleri adayları listesini belirlemek istediğimi belirttim. Kabul ettiklerini söylediklerinde benim de reddetme şansım kalmadı.

Efendim sizin hayat çizginizde gazetecilik var, yazarlık var, karikatüristlik var. Ardından başka bir alana tiyatro alanına geçiyorsunuz ve sattığınız kanlarla tiyatro kuruyorsunuz. Bu mesleklerle, yani gazetecilikle, sanatla ilgilenen insanların pek bilimsel bir çalışmaya yönlendikleri görülmüyor. Halbuki siz daha çok duygulara hitap eden sanatsal bir meslekten akademisyenliğe geçtiniz. Maliye kürsüsüne asistan oldunuz. Bu değişikliği nasıl izah ediyorsunuz?

O dönemde maddi koşullar yüzünden, ilgi duyduğum alanda eğitim görmem mümkün değildi. O meslek dallarında yükselmem de mümkün değildi. Biraz da hocam Orhan Oğuz'un işidir bütün bunlar. Beni Akademiye neredeyse zorla kaydetti. Sonra da hayatımın her kritik dönüm noktasında etkili oldu diyebilirim. Ancak okulda şunu da öğrendim. Bir ülkede layıkıyla sanat yapılabilmesi için ekonomik potansiyelleri yaratmak gerekir. Öncelikle iktisadı öğrenmem gerektiğini düşündüm ve akademik hayatı seçtim.

Efendim şehircilik de bambaşka bir alan. Yani Şehircilik Bölümleri var üniversitelerin. Peki siz maliyecilikten şehirciliğe nasıl yöneldiniz?

Öncelikle şunu belirtmek gerekiyor herhalde. Belediye Başkanlığının görevleri, Şehircilik bölümlerinde okutulan konuları çok aşar. Bir defa Belediye Başkanlığı şehircilik bilgisinden çok, yönetim becerisi gerektirir. Ayrıca Belediye Başkanlığı siyasi bir pozisyondur. Öyle olmasaydı, Belediye Başkanları seçimle gelmezdi, şehircilik mezunları arasından sınavla atanırdı.

Ama işin başka yanı da var. Üniversiteler hem bulundukları şehrin, hem de ülkenin problemlerine ilgi duymak zorundadır. Şehrin ve ülkenin kalkınması için bilgi üretmek zorundadır. Şimdilerde üniversitelerin bu tür görevlerini pek hatırlayan kalmadı. Öğretim fonksiyonu çok öne çıktı. Ama ben Akademi Başkanlığı ve Rektörlük dönemlerimde şehrin kalkınması konusunda üniversitenin de söz sahibi olması için çok çaba harcadım. O dönemde 2000'li yıllar gelecek hakkında konuşmak için uygun bir hedef sağlıyor-

Göçten herkes şikayet ediyor ama bence yanlış yapılıyor. Göç şehirler için bir potansiyeldir, bir dinamizmdir. Ancak göç alan yerler gelişebilir, göç veren yerler ilerleyemez. Göçün şehre getirdiği dinamizmi, heyecanı yönetemezseniz, evet, göç problem kaynağı olur.

du. Biz de 2000'li yıllarda nasıl bir Eskişehir olmalı diye paneller, seminerler, kongreler, sempozyumlar düzenliyorduk. O sempozyumlarda bu konuda düşünenlerin düşüncelerini topluyorduk, bir araya getiriyorduk. Bilimsel çalışmaların sonucunda ortaya çıkan sonuçları açıklıyorduk.

Hiç bir yerel yönetici bu bilgilerden yararlanmayı düşünmedi. Sonra bu fırsat elime geçince ben de o dönemde üretilen bilgileri temel aldım. Ayrıca seçildikten sonra bir de Ortak Akıl Arama konferansları düzenleyerek şehrin, halkın neler düşündüğünü, önceliklerinin neler olduğunu ortak akıl süreci içerisinde tartışmaya açtık. Tespit ettik ve gördük ki bizim bilimsel olarak önerdiğimiz projeler ile şehirlilerin öncelikleri çakışıyor. Derhal bu konularda uygulamaya geçmek üzere kolları sıvadık.

Mesele aslında şurada. Türkiye'nin kanunları var. Mesela üniversite çağına gelmiş olan gençlere eğitim imkanı sağlamak üniversitelerin, dolayısıyla rektörlerin görevidir. Rektörler bu görevi yerine getiriyor mu? Elhak, getiriyor. Peki üniversite kapısından her yıl yüz binlerce gencimiz dönüyor mu? Dönüyor. Kanun bu gençler için de imkan sağlanmasını emretmiyor mu? Kanunun lafzına bakacak olursan, her rektör "bu imkanlarla bu kadar olur" der ve sorumluluktan kurtulur. Ben Açıköğretimi kurmasam kimse bana dönüp "Açıköğretimi neden kurmadın" diye soracak mıydı. Sormayacaktı.

Açıköğretim kurulmasa, üniversite rektörlerine dönüp "biriniz Açıköğretimi neden kurmadı" diyecek bir merci var mı? Yok. Herkes kanunun lafzını yerine getiriyor ama kanunun ruhu geçekleşmiyor. Yani Türkiye üniversite çağında olup yükseköğretim görmek isteyen gençlerine bu imkanı sağlayamıyor. Ortada da sorumlu yok. Ben kimsenin üstlenmediği sorumluluğu üstlendim. Bir bakıma delilikti benimkisi. Bütün rektörler akıllıydı, ben ise biraz delice bir iş yapmaya kalkmıştım.

Rektörlüğün okulu yok. Belediye Başkanlığının da okulu yok. Belediye Başkanlarına da kanun birçok görev vermiş. Yine herkes kanunun lafzına bakıyor. Çöpler toplanıyor mu? Toplanıyor. Caddeler asfaltlanıyor mu? Asfaltlanıyor. Otomobillerin hayatı kolaylaştırılıyor mu? Kolaylaştırılıyor. Ama şehir ölüyor. Belediye Başkanının görevi, öncelikli görevi, şehri yaşatmaktır. Şehrin yaşadığı nereden belli olur? Şehirde yetişen gençlerin o şehirde kendilerine bir gelecek hayali kurabilmesi şehrin yaşadığı anlamına gelir. Şehirli sokaklara çıkıp birbiriyle buluşmak, kendisi gibi olmayanlarla temas etmek istiyorsa, şehrin sokakları insanları sokağa çıkmaya teşvik ediyorsa, kışkırtıyorsa, şehir yaşıyordur. Bunları bilmek için, şehrin yaşayıp yaşamadığını fark etmek için şehircilik okumak gerekmez. Şehircilik okumakla, ölmekte olan, kasabalaşmakta olan bir şehrin nasıl ayağa kaldırılacağı da öğrenilmez.

Ben aday olduğum 1999'da, Eskişehir'in kasabalaşmakta olduğunu biliyordum. Onu nasıl ayağa kaldıracağım konusunda da yeterince kafa yormuştum. Bilimsel toplantılardan da birçok şey öğrenmiştim. Hazırdım yani. Ama tekrarlayayım, bilmek yetmez. Asıl mesele, sana görevlerini tarif eden kanunun ruhunu hissedebilmektir. Ben Akademi Başkanıyken üniversite kapısından dönen çocukların derdini kendime dert etmiştim. Kendi çocuklarımın derdi kadar, hatta daha çok dert etmiştim. Herkes kendi çocuğuna karşı sorumluluğunu bir şekilde yerine getirebilir. Eğer Başkansan, Rektörsen, milletin çaresiz çocuklarının sorumluluğunu da yerine getirmen gerekir; çünkü onlar sana emanettir. Onların çoğunun ebeveynleri, çocuklarının derdini çözebilecek güce, imkâna sahip olmadığından çocuklarını sana, yani devlete emanet etmişlerdir. Rektörken onlara nasıl yüksek öğretim vereceksen, Belediye Başkanı olarak da, onlar için gerekeni yapmalısın. Bildiğiniz gibi eski dilde belediye başkanı Şehreminidir. Dolayısıyla ben de başkan olarak bu şehrin eminiyim. Şehir sana emanet edilmiş. Kanunun ruhuna bakacaksın,

USİAD Kurucu Üyesi Şefik Soyuyüce, USİAD Ankara Şube Sekreteri Kutluay Özer ve Bilim Kurulu Üyesi Nazmi Kal, Eşkişehir Büyükşehir Belediye Başkanı Büyükerşen ile…

emanete gerekeni yapacaksın.

Belediye Başkanlığı çok zor bir iş. Yani dünyanın en zor işlerinden biri. Neden? İzninizle ben bir değerlendirmemi söyleyeyim. Çünkü Türkiye'de çarpık bir kentleşme var. Geçmişten gelen çarpıklıklar var. Bir de göç var. Bilmiyorum günde veya ayda kaç kişi Eskişehir'e göç ediyor. Dolayısıyla yeni ihtiyaçlar doğuyor ve bunu karşılamanız çok zor. Yani bir Belediye Başkanının başarılı olabilmesi zor. Çünkü dediğim gibi geçmişten gelen çok büyük çarpıklıklar var, sıkıntılar var. Otomobiller, otoyollar, yollar, park yolları, okullar ve saire. Bu dönemde sizi en çok yoran ne oldu? Eskişehir'i modern bir kent haline getirdiniz. Takdirle izliyoruz bütün Türkiye olarak. Bu işi yaparken sizi en çok yoran ne oldu?

Şu göç konusundan başlayalım. Göçten herkes şikayet ediyor ama bence yanlış yapılıyor. Göç şehirler için bir potansiyeldir, bir dinamizmdir. Ancak göç alan yerler gelişebilir, göç veren yerler ilerleyemez. Göçün şehre getirdiği dinamizmi, heyecanı yönetemezseniz, evet, göç problem kaynağı olur. İş yapmak için enerji gerekir. Ama enerjiyi kullanamazsanız, o enerji yıkıcı da olur. Yani şehirlerin problemi göç almalarından kaynaklanmıyor, göçten faydalanmayı akıl edememekten kaynaklanıyor. Şehrin gelişmesinde şehre göç edenlerin potansiyelinden yararlanıp buradan sinerji çıkarabilecek bir belediyecilik anlayışına sahip olmamaktan kaynaklanıyor. Bu önemli.

Sorunuzun ikinci kısmına gelince… Beni göç yormadı. Geçmişten gelen çarpıklıklar olsa da, onların zaten farkındaydım, onlara hazırdım. Onlar da yormadı. Şehirlilerin her birisinin ayrı ayrı talep ve ihtiyaçlarına cevap verme sorumluluğu da, bu çok yönlü talebi karşılamak için gereken finansmanın yokluğu da yormadı. Beni en çok yoran, ikinci dönemde yani 2004'teki yerel seçimlerden sonra oluşan Büyükşehir Belediye Meclisi yordu. Çoğunluğu AKP'li üyelerden oluşan bu meclis, beş yıldır bütün projelerimi baltalamayı marifet biliyor. Karşıma türlü çeşitli engeller çıkarmayı marifet biliyor. Bildiğiniz gibi Eskişehir Büyükşehir AKP'nin kazanamadığı birkaç yerden biri. Burayı da kazanmayı bir hayat memat meselesi gibi görüyorlar. AKP Eskişehir Milletvekillerinden tutun, AKP İl Yöneticilerine kadar hepsinin neredeyse tek derdi var, Büyükşehir Belediyesini benden almak. Bu amaçla Maliye Bakanı da Eskişehir'den aday gösterildi ve Eskişehir Milletvekili oldu bu dönemde, biliyorsunuz.

Beni çirkin siyaset yordu yani. Bugün halen yapmakta olduğum projelerin hepsi birinci dönemde 1999-2004 arasındaki meclisten geçirdiğim projelerdir. O meclisin onayladığı projeleri gerçekleştiriyorum hala.

İyi bir Belediye Başkanı olmanın sırrı nedir? Bunu keşfedebiliniz mi?

İyi bir Belediye Başkanı olmanın reçetesi yok tabii. Ama mesela çıkar peşinde koşmayacaksınız. Partizan olmayacaksınız. Yandaşlarınızı korumayacaksınız, yanınızda yandaşlar bulundurmayacaksınız. Onların çıkarlarından önce, partinin politikasından önce, bulunduğunuz kentin ihtiyaçlarını düşüneceksiniz.

Bunların hepsi önemli vasıflar. Ama yetmez. Dediğim gibi, şehrin size emanet olduğunu, şehrin canlı bir varlık olduğunu, korunması, geliştirilmesi gerektiğini bileceksiniz. Bunu kitabi olarak bilmek de yetmez. Yani yeri geldiğinde tekrarlayacak şekilde ezberlemiş olmak yetmez. Şehir acı çeker. Acı çektiğinde acı çektiğini hissedebilmek gerekir. Her ebeveyn, çocuğu acı çektiğinde, onun acı çektiğini hisseder. Nasıl hisseder? Sesindeki hafif bir titremeden hisseder. Omuzlarının hafif de olsa çökmüş olmasından hisseder. İyi bir belediye başkanı da şehrin acı çektiğini hissedebilmeli.

Ama yetmez. Çocuğunuzun acı çektiğini hissedersiniz ama o acıyı nasıl gidereceğinizi bilemeyebilirsiniz. İyi bir belediye başkanı, şehrin çektiği acıyı nasıl gidereceğini de bilebilmeli. Okulu yok ki belediye başkanlığının.

Sayın Büyükerşen Belediye Başkanı olduğunuza pişman olduğunuz hiç oldu mu? Daha doğrusu, sizi Belediye Başkanı olduğunuza pişman edenler oldu mu?

Tabii, yani son beş senede emeğimin, enerjimin büyük bir bölümünü toprağa verdim tabiri caizse. Yani elektrik kablosu nasıl kopar da akımı iletmek yerine, etrafı aydınlatmak veya iş yapmak yerine enerjiyi toprağa akıtıp giderse, beş yıl boyunca kendimi sık sık böyle hissettim. Hemen her Belediye Meclis toplantısından sonra böyle hissettim.

Siz aynı zamanda bir bilim adamı bir hocasınız. Yani Türkiye'de pek çok genç Belediye Başkanına bir takım tavsiyelerde bulunacak bir konumdasınız. Belediye Başkanlarına tavsiyeleriniz nelerdir?

Belediye Başkanlarına tavsiyem, işte az önce söylemiş olduğum gibi, yalnız ve yalnız bulundukları kentin halkı ve o kentin çıkarı için çalışmalarıdır. Kentler yüzlerce, bazen binlerce yılda meydana gelmiş, ulu çınarlar gibidir. Onlarca neslin çalışkanlığı, göz yaşı,

alın teri, hayali, hayal kırıklığı kentlerde birikmiştir. Boş bir alana mükemmel binalar dikip, mükemmel yollar, parklar yapsanız, bir kent yapmış olmazsınız. Orası bir yerleşim yeri olur ama şehir olmaz.

Onlarca neslin yaptığı şehirler, bir çok kıymete sahiptir. Bu kıymetler genellikle rant olarak tezahür eder. Bu rantı yine şehrin faydasına olacak şekilde kullanmak gerekir. Yoksa şehrin rantını şehirliye, şehrin güçlü gruplarına peşkeş çekip, kısa vadeli zenginlik yaratmak çözüm değildir. İşte o zaman şehir ölmeye başlar.

Yakında seçimler var. Yeniden aday mısınız?

Evet, yeniden adayım. Çünkü Türkiye'nin şehirleri ölüyor. Gördüğünüz gibi. Eskişehir başka şehirler için bir model olarak ön plana çıktı. Bu modeli daha da geliştirmemiz gerekiyor. Eskişehirliler son beş yılda neler olup bittiğini izlediler. Bana engel olmayacak bir Meclisi mümkün kılacak şekilde oy kullanacaklarını ümit ediyorum. Dolayısıyla yapmak istediklerimi yapabileceğimi zannediyorum. Bu yüzden bir defa daha adayım.

Seçilmeme korkunuzun olduğunu sanmıyorum. Hiç korkunuz yok. Onu biliyorum.

Hiç korkum yok. Seçilip seçilmemek, vatandaşın takdirine bağlı bir şey. Bunun üzerine etkili de olamazsınız. Benim ne dağıtacak bulgurum, pirincim makarnam var. Ne kömürüm var. Ne de adına sponsor denilen birileri tarafından, resmi devlet muhasebesine uğramadan bana aktarılmış, aslında kanuni olmayan ama kılıfına uydurulmuş gelir kaynaklarım var. Ama ben her koşulda bu kent için bir şeyler yaptım ve yapmaya da devam edeceğim.

Ankara'da genel siyasette görecek miyiz sizi?

Bakın benim Eskişehirlilere borcum var. Ödenmeyecek bir borç. Beni bu şehir ve devletim yetiştirdi. Biz bu şehri on yıl içinde Eskişehirlilerle birlikte ve devletin imkânları ile yaptık. Ben Eskişehir'e Başkan adayı olmaya, Eskişehirlilere güvenip karar verdim. Eskişehirliler beni yanıltmadı. Müthiş bir enerji ve hevesle, kasabalaşmaya yüz tutmuş şehri Türkiye'nin örnek şehri haline getirdiler. Onlara borcum var.

Bugünün siyaset anlayışını yeterli bulmuyor gibi görünüyorsunuz. Maalesef çok yetersiz bir siyaset anlayışı var. Onu bir gerekçe olarak söyleyebilir misiniz acaba?

Daha önce göçten söz ederken, göçten korkmamak gerekir demiştim. Türkiye'nin şehirli nüfusu hala çok düşük. Şehir dediğimiz yerler zaten kasabalaşmış. Dolayısıyla şehirlerde yaşayanlar bile şehirli değil. Bunları niye söylüyorum? Demokrasi dediğiniz şehirli toplumların işidir. Eğitimli toplumların işidir. Ankara'da Türkiye'nin problemlerini kısa yoldan çözmeye çalışan çok kişi var. Ben ise Cumhuriyet'in idealleri-nin kısa yoldan gerçekleşebileceğine inanmıyorum. Daha meşakkatli bir yol var. Ona da ben talibim. Taşrada bir Üniversite kurdum. Öyle bir üniversite kurdum ki, içinden Açıköğretimle birlikte yedi yeni üniversite çıktı (Eskişehir Osmangazi, Kütahya Dumlupınar, Afyon Kocatepe, Bilecik). Bugün bütün şehirler üniversite talep eder hale geldi. Ben Akademiye Başkan olduğumda, Anadolu Üniversitesine Rektör olduğumda böyle değildi. Demek ki eğitimli bir nüfus için iyi örnek olmuşuz. Şimdi de aldığı göçü şehirlileştiren bir şehir yapıyoruz. Örnek olacağımızı, Anadolu'nun diğer şehirlerinin de benzer bir istikamete yöneleceğini ümit ediyorum. O zaman Türkiye'de demokrasinin sağlıklı işlemesi için uygun bir zemin olacaktır. Birilerinin de bu işlere talip olması gerekiyor.

Bir şey anlatmak istiyorum. Atatürk biliyorsunuz, yaşadığı dönemde 15 kere Mersine gitmiş. Orada Mithat Töroğlu diye bir Belediye Başkanı var. Ona bir gün soruyor, "Reis," diyor "imar planı yaptırdın mı? "Yaptırdım Paşam" diye cevap veriyor Reis. "Tatbik edebilecek misin?" diye soruyor Atatürk. "Edeceğim Paşam" diyor Reis. "Bak", diyor, "bu iş çok zordur." Atatürk Ankara'nın planını yaptırmış. Ankara'nın planının yapan şahıs Atatürk'e "Ben planı yaptım, Hükümetinizin bunu uygulayacak gücü var mı?" diye sormuş. Atatürk kızmış. Kurtuluş Savaşını kazanmış bir Hükümetin bir planı tatbik etmeye nasıl gücü yetmez? Adamı kovmuş ama adam haklı çıkmış. Çünkü imar planında dostlarınızla siyasetçiler ve yandaşları olan rantçılarla savaşıyorsunuz, savaş alanında düşmanınızla. Düşmanınızı kıyasıyla öldürüyorsunuz ama bu çıkar grupları sizin için en büyük engel.

Doğup büyüdüğüm evi otopark yapmak için yıktım. Akrabalarım mülklerinin olduğu yerlerde uygulamaya kalktığım imar planı nedeniyle büyük bir direnç gösterdiler. Yetmedi, dava ettiler. Siyasetçileri de yanlarına alarak o planı uygulamama engel oldular, mahkeme kararlarıyla. Hala akrabalarımla da küsüm. Yani onlar bana küs. Ama ben bu şehir için yaptıklarım nedeniyle hiçbir zaman huzursuz olmadım.

Ulusal Sanayici ve İş Adamları Derneği olarak bütün başarılarınızı takdirle izliyoruz. Bu röportaj için de çok teşekkür ediyoruz. Gelecek seçimlerden sonra, dünyanın sayılı kentlerinden biri haline getirdiğiniz Eskişehir'e yeni hizmetlerinizi görmek istiyoruz.

İnşallah. Tabii bu benim irademden çok, Eskişehirlilerin iradesine bağlı. ■

Enerji Güvenliği Ve Türkiye

USİAD Sanayi ve Teknoloji Politikaları Çalışma Grubu

Rasyonel Enerji Politikaları Gerekli

Türkiye'nin mevcut nüfus artışı, büyüme oranı hesaba katıldığında, var olan enerji kaynaklarının tümünün değerlendirildiği iyimser senaryolara göre bile enerji konusunda %40 oranında dışa bağımlı kalacağı gözükmektedir. Dolayısıyla Türkiye'nin enerji konusunda daha rasyonel enerji politikalarına yönelmesi gerekir. Bu doğrultuda enerji alanında bağımsızlıktan çok enerji üreteceği kaynaklardaki öncelikler sırasını iyi tespit etmesi ve enerji kaynağı ithal edeceği ülkelerle bir "karşılıklı bağımlılık" ve "kaynak çeşitliliği" politikası geliştirmesi gerekmektedir.

Enerji köprüsü ülke statüsünde olmak bu yolda atılmış adım olarak nitelendirilebilir. Türkiye enerji kaynakları açısından zengin bir ülke olmasa da jeopolitik konumu itibariyle bir geçiş ülkesidir. Türkiye toplam enerji ihtiyacının %70 inin üzerinde bir kısmını ülke dışından karşılamaktadır. Küresel kabullerde enerji konusunda ithalat oranı %50'yi aştığı andan itibaren dışa bağımlılık başlamış olarak tanımlanmaktadır. Elektrik üretimi itibarı ile bakıldığında, Türkiye 2007 yılı sonu itibarı ile elektriğinin %49 unu doğal gazdan üretmekte, buna ithal kömürle çalışan veya yerli kömür kalitesini arttırmak amacıyla ithal edilen kömürü de ilave edersek bu oran %60 a kadar çıkmaktadır.

Elektriğin Yarısı Doğalgazdan

Genel olarak bakıldığında Türkiye elektriğini %45-50 doğal gazdan, %25ini hidrolik enerjiden, %20-25 ini termik santrallerden, geri kalan küçük bir kısmını diğer (jeotermal, rüzgar) kaynaklardan üretmektedir. Dışa bağımlı olduğumuz doğal gazı bu sepet içinde diğer kaynaklar lehine %20'lere doğru çekmeyi hedeflemek orta vadede bağımlılığa karşı uygulanabilir rasyonel ve akılcı bir politika olarak gözükmektedir.

Bunun için öncelikle;

- Bir Enerji stratejisi belirlenmelidir. Çünkü strateji zor durumlarda yanlış kararları ve paniği önler
- Hidrolik, Linyit gibi yerli kaynaklarımız bir plan dahilinde geliştirilmelidir. Çünkü plansız gelişme havzadan alınacak olan verimi bir daha geri dönülemez şekilde düşürür.
- Elektrikte enerji üretimi kadar enerjinin ucuz olması ve piyasanın yabancı sermaye denetiminde özel sektöre bırakılmamalıdır. Çünkü serbest piyasa koşullarına göre belirlenecek olan fiyat ülkemizin bugünkü koşulları için çok yüksek olabilir.
- Kamu enerji sektöründe mutlaka ve etkili bir şekilde yer almalıdır. Çünkü ülkemizde özellikle yerli ve yenilenebilir enerji kaynaklarımızın geliştirilmesinde kamu planlaması ve kamu yatırımlarına olan ihtiyaç devam etmektedir.
- Türkiye'nin gelecekteki enerji açıklarıyla mücadele edebilmesi için alternatif enerji kaynaklarına süratle yönelmesi gereklidir
- Ülkemizde potansiyelin çok olduğu Güneş ve Rüzgar enerjisi üretimi konusunda AR-GE desteği arttırılmalıdır. Çünkü bu teknolojiler hala geliştirilmekte olup inovatif çalışmaların yapılabileceği teknolojilerdir. Bu konuda Türkiye 2025 perspektifi ile planlar yapmalı ve bu alandaki teknoloji geliştirme trenini kaçırmamalıdır. Yakın

geçmişte 1000$/KWH olan rüzgar enerjisi ilk yatırım maliyetleri 500$/KWH seviyelerine düşmüştür. Özellikle bu alanda enerji tekelini gevşetmek mikro projeleri hızla devreye sokarak sisteme katkı yapacak gibi gözükmektedir. 2007 yılı itibariyle Türkiye elektrik üretiminin binde 4'ü rüzgar türbinlerinden karşılanmaktadır.

■ Güneş enerjisiyle çalışan elektrik santralleri ise yakıt maliyeti sıfır olmasına rağmen yapım ve işletme maliyetleri açısından şu an için karlı işletmeler değildir. Ancak bu alanda teknoloji çok hızlı gelişmektedir. Kaynak bolluğu (dünyanın toplam enerji ihtiyacının 15.000 katı) açısından er veya geç devreye girecek bir sektör olduğu için kamunun öncülük ederek bu alana yatırım yapması ve ilerisi için bilgi ve teknoloji birikimine gitmesi gereklidir. Aynı şey, şu anda ülke elektriğinin binde 12'sinin üretildiği jeotermal enerji için de geçerlidir. Jeotermal enerji kaynakları özellikle mikro projeler bazında acilen teşvik edilmelidir.

■ Türkiye'de güvenlik kültürü ve kamu adına denetim mekanizmalarının yeterli düzeyde oluşmamış olması Nükleer santraller konusundaki kuşkuların artmasına neden olmaktadır. Seçilecek olan teknolojiden kurulacak olan yere kadar bu santrallerle ilgili birçok eleştirinin haklılık payı vardır. Ancak Dünya elektrik üretiminin %15i nükleer enerjiden karşılanmakta; bunun da %80i refah açısından gelişmiş ülkeler olan G8 ülkelerinde üretilmektedir. Türkiye'de bir nükleer santrali işletecek birikim, hem yurt içinde Küçükçekmece'de ve İTÜ bünyesinde faaliyet gösteren reaktörlerden dolayı hem de uluslararası kuruluşlarda çalışan Türk bilim adamları sayesinde oluşmuş gözükmektedir. Nükleer santralde üretilen elektrik, hidroelektrik santrallerde üretilen elektrikle birlikte en düşük maliyetli ve verimli bir enerjidir. Nükleer enerjide kullanılan yakıt açısından kısmi dışa bağımlılık söz konusu olsa bile petrol ve doğalgaz gibi yüzde yüz dışa bağımlılık olmayacaktır. Türkiye nükleer enerjide kısmen bağımlı olacağı uranyum yerine, geleceğin nükleer yakıtı olarak gösterilen toryumun dünyadaki en zengin rezervlerine sahip olan ülke olarak bu alandaki teknolojileri de geliştirmek durumundadır.

Enerji Üretiminde Kamu Kenara Çekildi. Sorunlar Arttı

1990'ların sonundan itibaren yoğunlaşan serbest piyasa uygulamaları ile kamunun ülkemizdeki elektrik enerjisi kurulu gücü içindeki payı sürekli gerilemiş ve % 58'e düşmüştür.

2002 yılından 2008 yılına kadar 5 yılda kurulu güç 9000 MW artmıştır. Bu artışın 2958 MW'ı kamu 6032 MW'lık kısmı ise özel sektör tarafından gerçekleştirilmiştir. Ancak bu dönemde 1120 MW'lık ÇEAŞ ve KEPEZ Santraları kamuya geçmiştir. Bunlar çıkartıldığında bu dönemde kamunun yeni yatırım artışı 1838 MW olmuştur. Bu gücün sadece 513 MW'ı DSİ tarafından geliştirilen Hidroelektrik Santral'ler olmuştur.

Özellikle pik enerji talebinin karşılanmasında çok büyük rol oynayan Keban, Karakaya, Atatürk gibi büyük depolamalı barajların kamu tarafından inşa edilmesi ve işletilmesi çok önemlidir Kamu'nun bu alandan çekilme süreci bir an önce planlı bir şekilde durdurulmalıdır.

Doğalgazla Üretim Değil Öncelikler Sırası Hatalı

Ülkemiz öncelikle ulusal enerji kaynaklarını geliştirmelidir. Ancak, mevcut potansiyelin dörtte birini kullandığımız hidroelektrik ve kömür ve diğer kaynaklarımızı tam olarak değerlendirdiğimiz kuramsal durumda bile (320 milyar kwh/yıl) 2016 yılında enerji açığımız ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla enerji açığını kapatabilmek için yeni kaynakları devreye sokmak gerekecektir.

Bunlardan birincisi kısa ve orta vadeli planlamaya uygun olan doğalgaz çevirim santralleridir. Ancak doğalgaza ağırlık vermek şu an için %50 olan elektrik üretimindeki doğalgaz kullanım oranını daha da arttıracak ve bu alandaki dışa bağımlılığımızı daha da arttıracaktır; Planlar her ne kadar dışa bağımlılıktan uzak ve temiz enerji kaynaklarına göre yapılsa da kısa vadeli gerçeklik ve siyasi kuşkular pahalı ucuz demeden en kolay ulaşılan enerji kaynağına yani doğalgaza yönelmeyi öne çıkartmaktadır.

TEİAŞ 2006-2015 Kapasite projeksiyonuna göre; İşletmede, inşa halinde ve lisans almış ve öngörülen tarihlerde devreye girmesi beklenen santraller birlikte incelendiğinde Türkiye kurulu güç yedeği 2006 yılında %48'den başlayıp, azalmakta, 2013 yılında %-7'ye, 2015 yılında %-21'e düşmektedir

Bunun anlamı, planlanmış ve inşa halindeki tüm tesisler devreye alınsa bile eğer yeni planlar yapılıp inşaatlarına başlanamaz ise 2011 yılında yedeksiz yani toplam kurulu güçle puant güç talebi başa baş karşılanmakta ve 2013 yılında toplam kurulu güç puant güç talebinin altında kalarak yedek ilk defa %-7 ile negatif değere ulaşmakta ve 2015 yılında %-21'e kadar düşmektedir.

Yine Türkiye Elektrik İletim A.Ş (TEİAŞ) tarafından hazırlanan ve Temmuz 2008 tarihinde yayınlanan verilen üretim ve talep değerleri analiz edildiğinde 2010 yılından itibaren üretilecek elektriğin talebi karşılamakta zorlanacağını göstermektedir.

TEİAŞ rakamlarına göre Türkiye elektrik üretimi 2008 yılında 211.5 GWH olarak gerçekleşecektir.

Yukarıda yapılan kabullere göre 2010 yılındaki enerji açığı 8 milyar kwh olacak ve bu açık 2015 yılında yaklaşık 60 milyar kwh a ulaşacaktır.

Geleceğin Planlamasına ve Uygulamalara Hemen Başlanmalı

Elektrik enerjisi konusunda bugün yaşananlar geçmişte yapılmayan Ulusal Enerji Stratejisinin ve kısa vadeli politikaların sonuçlarıdır.

Bu nedenle gelecekte aynı sürecin devam etmesi ve Türkiye'nin enerjide yabancı kaynaklara bağımlılığının ulusal güvenliğini tehdit edecek bir şekilde artması istenmiyorsa 2025 yılındaki enerji talebinin nasıl karşılanacağı akılcı bir şekilde planlanmalıdır.

Bugünden yapılan bu planlamanın aksatılmadan uygulanması için gerekli siyasi irade gösterilmelidir.

Bu planlamada yukarıda sayılan olası olumsuzluklar da dikkate alınmalı ve özellikle Güneş ve Rüzgar enerjisi gibi yeni ve yenilenebilir kaynaklardan enerji üretimi teknolojileri konusundaki AR-GE çalışmalarına özel önem ve öncelik verilmelidir.

Bu alanda yapılması gereken çalışmaların ertelenmesi durumunda Türkiye'nin enerji güvenliğinin gelecekteki durumu bugünkü durumundan daha olumsuz olacaktır. Bu olumsuzluğun en acı tarafı ise bu alanda yaşanılan deneyimlerden ders alınmadan bu sonuca mahkum olunması olacaktır. ■

5. Dünya Su Forumu İstanbul'da

Türkiye Dinamik Hidropolitika Uygulamalı

Dursun YILDIZ
Su Politikaları Uzmanı
USİAD Genel Bşk. Danışmanı

Giriş

16-22 Mart 2009 tarihleri arsında İstanbul'da düzenlenecek olan 5. Dünya Su Forumunda Sınıraşan ve Sınıroluşturan Suların durumu da ele alınacak!

Sınırlarımızın 615 km'si Su'dan oluşuyor. Ülkemiz dünyada bütün komşularıyla Su'dan sınıra sahip olan ender ülkelerden birisi. Türkiye'nin tam bir kaynak planlama ve kullanabilme serbestisi bulunmayan sınıraşan/sınıroluşturan su kaynaklarının toplam potansiyeli 66,4 milyar m3 olup bunun toplam su potansiyelimiz içerisindeki payı %36'yı bulmaktadır. Bu durum, su kısıtı yaşanan Ortadoğu bölgesine komşu olan ve sınıraşan suların kaynağına sahip bulunan ülkemizin stratejik öngörü çalışmalarına ve dinamik bir hidropolitikaya olan ihtiyacını arttırmaktadır. Bu konu 5. Dünya Su Forumu'nda "Havza Yönetimi ve Sınıraşan Sularda İşbirliği" konu başlığı ile ele alınacaktır. Bunun yanı sıra daha önceki Dünya Su Forumlarında olduğu gibi 5. Dünya Su Forumunda da suyun siyasi ve stratejik öneminin yanı sıra sınıraşan sular, özelleştirme gibi ulusal hükümetlerin üzerinde mutabakat sağlamakta zorlandığı konularda tartışmalar da yer alacaktır.

Su Havzalarımız ve Potansiyelleri

Yapılan teknik çalışmalarda Türkiye 26 adet hidrolojik havzaya bölünmüştür. Bu 26 havzanın, 15 adedi nehir havzası, 7 adedi irili ufaklı akarsulardan oluşan müteferrik havza, 4 adedi ise, denize boşalımı olmayan kapalı havzalardan meydana gelmiştir. Ülkemizdeki 26 Akarsu havzasının tümünden bir yılda akışa geçen ortalama su miktarı 186 milyar m^3 olarak hesaplanmıştır.

Bu havzalar içindeki en büyük pay Türkiye'nin yıllık toplam ortalama akışına % 17 lik oranla katkıda bulunun Fırat havzasına aittir. Bunu % 11,5 luk oranla Dicle nehri havzası,% 8'lik oranla Doğu Karadeniz havzası,%6'lık oranla Doğu Akdeniz havzası, % 5,9'luk oranla Antalya Havzası takip etmektedir.

Diğer havzaların yıllık toplam ortalama su potansiyeline katkıları ise %5,3 ten başlayarak % 0,3'e kadar inmektedir. Katkısı en az olan iki havzamız ise Burdur Göller havzası ve Akarçay havzası'dır.

Bu su havzalarımızdan altısı sınıraşan sularımızın yer aldığı havzalardır. Bunun yanı sıra bugün pek bilinmemesine karşın, toplam kara sınırlarımızın yaklaşık yüzde 22'sini sular oluşturmaktadır.

Sınır Oluşturan ve Sınır Aşan Sularımız

Ülkemizin sınır oluşturan suları içerisinde en önemlileri Meriç ve Arpaçay nehirleridir. Bunların yanı sıra Bulgaristan ile sınır oluşturan Mutlu Dere ve Irak ile sınır oluşturan Hezil çayı gibi kısa mesafeli ve küçük su potansiyelli su kaynakları da mevcuttur. [1]

Sınıraşan ve sınır oluşturan yüzeysel su kaynaklarımız Tablo 1.'de verilmiştir. Bu Tablo'da verilen ve Türkiye'nin tam bir kaynak planlama ve kullanabilme serbestisi bulunmayan sınıraşan/sınıroluşturan su kaynaklarının toplam potansiyeli 66,4 milyar m^3 olup bunun toplam su potansiyelimiz içerisindeki payı %36'yı bulmaktadır [1].Türkiye'nin kara sınırlarının %22'si de nehirlerden oluş-

maktadır. (Tablo 2).

Sınıroluşturan ve sınıraşan su kaynaklarımızla ilgili durumumuz Türkiye'nin bu alanda multidisipliner, kapsamlı ve sürekli çalışmalara zorunlu olduğunu ortaya koymaktadır.

615 km lik bir su sınırına sahip olan ülke olarak, aynı akarsuya kıyıdaş olan devletlerin bu akarsudan faydalanmalarının optimum ve sorunsuz olarak gerçekleştirilmesi ve birbirlerine yapacakları olumsuz etkilerin en aza indirgenmesi konuları ülkemiz için de önem taşımaktadır.

Türkiye, sınırlarının %22 sini nehirlerin oluşturması nedeni ile sınırların sabitleştirilmesine ilişkin teknik tedbirlerin dışında bu suların ortak kullanımını öngören çeşitli anlaşmalara da imza koymuştur. Ancak yine de Türkiye, sınıraşan sular kapsamında değerlendirilen sorunlu ve birden fazla akarsuya sahip bir ülkedir. Gündemde daha çok yer alan Fırat ve Dicle Nehirlerinin dışında Tablo 2'de verilen diğer sularla ilgili olarak (Meriç, Asi, Çoruh, Aras ve Arpaçay) halen küçük ölçekte yaşanan bazı sorunlar mevcuttur.

Tablo 1: Türkiye'de Sınır Oluşturan ve Sınıraşan Sular [1]

Sıra No	Nehir Adı	İlgili Ülkeler (Nehrin Akış Yukarısından Akış Aşağısına Doğru)
	SINIR OLUŞTURAN SULAR	
1	Meriç Nehri	Bulgaristan-Türkiye-Yunanistan
2	Aras Nehri	Türkiye-Azerbaycan-İran Ermenistan
3	Arpaçay	Türkiye-Ermenistan sınır suyu
4	Hezil Ç. (Diclenin kolu)	Türkiye-Irak sınır suyu
5	Mutlu Deresi (Rezve)	Türkiye-Bulgaristan sınır suyu
6.	Asi Nehri	Türkiye Suriye
	SINIRAŞAN	SULAR
1	Fırat Nehri	Türkiye-Suriye-Irak
2	Habur Ç. (Res-ul-Ayn.Pınar)	Türkiye-Suriye
3	Nusaybin Çağ-Çağ Pınar	Türkiye-Suriye
4	Sacir Suyu (Fırat'ın kolu)	Türkiye-Suriye
5	Culap D (Fırat'ın kolu)	Türkiye-Suriye
6	B.Cırcıp suyu (Fırat'ın kolu)	Türkiye-Suriye
7	Karacurum Çayı	Türkiye-Suriye
8	Balık Suyu	Türkiye-Suriye
9	Zerkan Suyu	Türkiye-Suriye
10	Senpas Suyu	Türkiye-Suriye
11	Dicle Nehri	Türkiye-Suriye (Sınır)-Irak
12	Zap Suyu (Dicle'nin kolu)	Türkiye-Irak
13	Şemdinen Çayı (Zap'ın kolu)	Türkiye-Irak
14	Drahini D. (Hezil'in kolu)	Türkiye-Irak
15	Nerduç Çayı	Türkiye-Suriye
16	Çoruh Nehri	Türkiye-Gürcistan
17	Asi Nehri	Lübnan-Suriye-Türkiye
18	Afrin Çayı (Asi Nehri'nin kolu)	Türkiye-Suriye-Türkiye
19	Sabun Suyu (Afri'nin kolu)	Türkiye-Suriye-Türkiye
20	Kura (Kür) Çayı	Türkiye-Gürcistan-Azerbaycan
21	Sarısu (Gürbulak sınır kapı)	Türkiye-İran
22	Kocadere (Veleka)	Türkiye-Bulgaristan

Su'da Uluslararası Hukuk (suzluk) ve Tanımsızlık Sorunu

20. yy. başlarından bu yana su konusundaki uyuşmazlıkları giderebilecek ve uzlaşma ortamı yaratabilecek özelliklere sahip bir hukuk oluşturulması için çalışmalar yapılmaktadır. Ancak bu çalışmalar ile bugüne değin antlaşmalar, teamül hukuku ve genel hukuk ilkeleri bağlamında evrensel düzeyde tüm ülkeleri bağlayıcı nitelikte kesin hükümler içeren bir kurallar sistemi oluşturulamamıştır.

Bugüne kadar ülkeler arasında sınıraşan ve sınıroluşturan sular konusunda 300'e yakın, su kaynaklarının korunması konusunda da yaklaşık 2000 adet anlaşma imzalanmasına rağmen bu konular henüz tüm ülkeler tarafından kabul gören kesin kurallara bağlanamamıştır.(4).

Bu alanda halen, yalnızca taraf ülkeleri bağlayan ikili ya da çok taraflı anlaşmalar mevcuttur. Uygulamada bu alanda tüm ülkeler tarafından kabul edilen uluslarüstü bir otoritenin oluşturulamamış olması her ülkenin karşılıklı güvensizlik içerisinde kendi su stratejilerini geliştirmesine sebep olmaktadır. Bu bağlamda uluslararası hukuk prensiplerinin devletler arasındaki sürtüşmeleri düzenleyerek ve yatıştırarak bir çözüm üretmesi oldukça zordur. Aslında uluslararası hukukta söz konusu suların kesin bir tanımı dahi bulunmamaktadır. Akarsu sistemlerini kendi çıkarları doğrultusunda tanımlayan ülkeler yine kendi tanımları doğrultusunda hareket etmektedir. Bu belirsizlik sonucu ortaya çıkan kavram kargaşası, sorunun daha en başından algılanmasında farklılıklar ortaya çıkmasına yol açmaktadır.(6)

Dünyada iki ya da daha fazla ülke sınırlarından geçen 261 adet nehir bulunmaktadır.(5)Bu sular ile ilgili toplantılarda tanımlar konusunda bile anlaşma sağlayabilmek zor olmaktadır. Bu nedenle birden çok ülkeyi ilgilendiren sular konusunda ülkelerin ortak bir tanımda buluşabilmesi amacıyla "uluslararası su" (international waters) yerine önerilen tanımlar arasında "sınıraşan sular" (transboundary waters) da yer almıştır. (3).

Ülkemizin Dicle ve Fırat havzası sularını ve diğer sınır ötesine akan sularımızı "uluslararası su" kılan bir düzenleme olmadığına göre bu sular için, "sınır aşan su" sınır yapan nehirlerimiz için ise "sınır oluşturan su " terimlerini kullanmak mümkündür.

Türkiye'nin Dinamik Hidropolitik Oluşturma Zorunluluğu

Dünyada ve özellikle ülkemizin de içinde bulunduğu Orta Doğu'da kısıtlı su kaynaklarının gittikçe artan nüfusun ihtiyaçlarına cevap verememesi, konu ile ilgili tartışmaların Türkiye için önemini her geçen gün arttırmaktadır. Jeostratejik konumu nedeniyle, su konusunda uluslararası forumlarda siyasi baskılara maruz kalmakta olan ülkemizin bu konularda dinamik bir hidropolitika'ya olan ihtiyacı artmaktadır. Bu dinamik hidropolitik'a Türkiye'nin bugüne kadar uyguladığı anlaşmaya yönelik tavrını ve suyu daha verimli kullanma politikaları-

Tablo 2: Türkiye'nin Su ve Kara Sınırları [2]

Komşu Ülkeler	Türkiye İle Olan Sınır Uzunluğu (Km)	Sınır Teşkil Eden Nehir Uzunluğu (Km)	Kara Sınırına Olan Oranı (%)
Suriye, Ermenistan	877	76	9
Azerbaycan(Nahçıvan), Gürcistan	610		
İran	454	243	40
Irak	331	20	4
Bulgaristan	269	38	11
Yunanistan	212	50	19
Toplam		118	89
	2753	615	22

nı tüm dünyaya daha farklı yöntemlerle açıklamalıdır. Bunun yanı sıra su tahsisinde doğal hidrolojik koşulların değişkenliği prensibinin uygulanmadığı Dicle ve Fırat Havzasında son iki yılda yaşanan yağışlarda azalma ve sıcaklıklardaki artışın oluşturduğu olumsuzluklara rağmen 1987 Türkiye - Suriye İşbirliği Protokolünde yer alan 500 m3/sn lik su bırakma taahhüdüne uyulmasının ortaya çıkardığı sorunlardan da söz edilmelidir.

"Hidropolitik": havzası birden fazla ülkenin sınırları içerisinde bulunan yer altı ve yerüstü, suni ya da doğal su kaynaklarının yarattığı siyasi ve hukuki sorunları teknik yönleri ile birlikte inceleyen ve bu sorunlara hukuksal çerçevede çözümler arayan disiplinlerarası yeni bir bilim dalı olarak karşımıza çıkmaktadır. Sınır oluşturan ve sınırdan aşan suların Türkiye'nin toplam su kaynakları potansiyelinin %36 sı'nı oluşturduğu düşünülürse; konjonktürdeki değişimi, teknolojideki gelişimi ve bölgesel dengeleri dikkate alan "Dinamik Hidropolitik" değerlendirme ve uygulamalara olan zorunluluğumuz daha da açık olarak ortaya çıkmaktadır.

Sınırdan Ortadoğu'ya Aşan Sularımız

Dicle ve Fırat nehirleri ülkemizin su potansiyelinin yaklaşık dörtte birini oluşturmasına rağmen sınıraşan akarsu sistemi niteliği taşıması nedeniyle geliştirmekte en çok zorlandığımız nehirlerdir. Sınıraşan su karakterindeki bu nehirlerden Fırat'ın ortalama suyunun beşte dördünden, Dicle'nin ise beşte ikisinden fazlası Türkiye'den kaynaklanmaktadır. Bölgede GAP dahil yukarı havzadaki tüm tesislerin gerçekleştirilmesinden sonra Türkiye'den kaynaklanan suların normal koşullarda Fırat'ta % 40'ı Dicle'de % 65'i komşu ülkelere akmaya devam edecektir.

Dicle ve Fırat nehirleri sularının kullanımının engellemeye yönelik ilk etkinlikler GAP'ın uygulamaya geçirilme süreci ile başlamıştır. 1982 yılında Türkiye'nin çağrısı ve inisiyatifiyle gerçekleştirilen Türkiye Suriye Irak arasındaki Ortak Teknik Komite toplantılarından ve "Üç Aşamalı Plan"dan istenilen sonuç alınamamıştır.

Bu planda; her üç ülkenin su ve toprak envanterinin yapılması ve akabinde bu veriler üzerinden üç ülkenin su ihtiyacının ve bu ihtiyacın karşılanma yollarının geliştirilmesi yer almıştır.Bu plan ile de bağlantılı olarak Türkiye "Dicle ve Fırat nehirlerinin tek bir havza olduğunu ve bütüncül bir yaklaşımla ele alındığında iki nehrin toplam su potansiyelinin üç kıyıdaş ülkenin ihtiyaçları için yeterli geleceği ve suyun faydalarının paylaşılmasına zemin sağlayacak hakça, makul ve optimum bir şekilde kullanımının esas olması gerektiğini "savuna gelmiştir. Türkiye Dicle-Fırat havzasına ilişkin sınıraşan su politikalarını ulusal hükümranlık haklarını da dikkate alarak bölgesel işbirliği açısından değerlendirmiş ancak bölge ülkelerinden yeterli destek ve iyi niyeti görememiştir.

Bugün gelinen noktada Dicle ve Fırat havzasında suyun kullanımı gerek AB'nin gerekse BM'nin ilgi alanında çokça yer almaya başlamıştır. Nitekim Türkiye'ye yönelik 2003 Katılım Ortaklığı Belgesi, 6 Ekim 2004 İlerleme Raporu, 9 Kasım 2005 İlerleme Raporu gibi bir dizi Avrupa Birliği belgesi kapsamında sınıraşan su işbirliğine, özellikle Su Çerçeve Direktifi ve Birliğin taraf olduğu diğer uluslararası sözleşmeler kapsamında, özgün atıflar vardır. Öte yandan Avrupa Komisyonu ve Avrupa Parlamentosu'nun 2004 yılında yayınladıkları Türkiye'nin Birliğe Adaylığına İlişkin Öncelikli Konuları Ve Türkiye'nin Muhtemel Üyeliğinin Birlik Üzerindeki Etkileri'ni içeren raporlarında, Fırat-Dicle havzasına atıflar yapılmıştır. Bu raporda gerek bu havzada "İsrail ve komşularını dikkate alan uluslararası yönetim ve işbirliği" gerek "Türkiye'nin, Suriye dahil güney komşularıyla, Irak ve İran'in güneyinde yer alan Mezopotamya Bataklıklarının su ihtiyaçlarını özellikle dikkate alan adil su dağıtımını sağlayabilecek çalışma gruplarını kurma" çerçevesinde özel atıflar bulunmaktadır. Bu gelişmeler ışığında, Birliğin dikkatinin özellikle Türkiye'nin başlıca sınıraşan su kaynaklarından olan ve Orta Doğu komşularıyla paylaştığı Dicle-Fırat havzasına çevrilmiş olması dikkat çekicidir.

AB'nin yanı sıra Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından 9 Kasım 2006 da yayımlanan "İnsani Gelişme Raporu"nda küresel bir sorun olan su kirliliği ve suyun adaletsiz bir şekilde dağılımının yanı sıra Türkiye'nin Dicle ve Fırat sularını adaletsiz kullandığına ilişkin tespitler bulunmaktadır. Raporda "GAP'ın havzada kazananlar ve kaybedenler yaratarak Suriye'ye olan akışı üçte bir oranında düşürebileceğinden "söz edilmektedir.

5. Dünya Su Forumu Siyasi Süreci

16-22 Mart 2009 tarihleri arasında "Farklılıkların Su'da Yakınlaşması "temasıyla düzenlenecek olan 5. Dünya Su Forumunda Siyasi Süreç de yer almaktadır.

Bunun nedeni olarak da

- Suyun siyasi olması,
- Bu konuda siyasi iradeyi arttırmak gereği,
- Politikacılar arasında, suyla ilgili sorunları çözmeyi sağlayabilecek bir ortam yaratabilecek bilinç oluşturmak amacı öne çıkmaktadır.

5. Dünya Su Forumu'nun Siyasi Sürecinde Devlet/Hükümet Başkanları Toplantısı Bakanlar Konferansı, Parlamenterler Toplantısı, Yerel Yöneticiler Toplantısı yer alacaktır. Yukarıdaki amaçlar ve program dikkate alındığında suyun siyasi ve stratejik bir kaynak olduğu ve artık dünya çapında bu özellikleri değerlendirilerek ele alındığı, bu alanda küresel politikalar oluşturulmaya çalışıldığı açık bir şekilde görülmektedir.

Söz konusu Siyasi Süreçler 5.Dünya Su Forumu ile sona ermeyecektir. Süreç-

lerin sonuçları sadece 6. Dünya Su Forumu için bir temel oluşturmakla kalmayacak, aynı zamanda G8, BM-SKK veya BMİDÇS gibi diğer uluslararası diyaloglarla da ilişkilendirilecektir. Bu toplantılar ve 5. Dünya Su Forumu'nun sonuçları su yönetimi stratejileri ve eylemlerinin uluslararası gündemdeki önceliğini artıracaktır.

Bu forumlarda alınacak kararlar ve bu süreçler sonunda oluşacak uluslararası gündemler jeostratejik konumu ve sınıraşan ve sınıroluşturan su kaynakları nedeniyle ülkemizi çok daha fazla ilgilendirmektedir.

Ne Yapmalı

615 km.lik bir su sınırına sahip olan ülkemizin brüt su potansiyelinin % 36'sı, yıllık ortalama 66.4 milyar m3 su, sınır aşan ve sınır oluşturan su havzalarımızdan kaynaklanmaktadır. Bu altı su havzasının dördünde Türkiye nehrin akış yukarısında kalan kaynak ülke durumundadır Bu durum göz önüne alınırsa, ülkemizin ulusal ve uluslararası su politikalarına vermesi gereken önem daha açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Bir yandan 2003 Mart ayından buyana işgal altında olan Irak'ın siyasal ve ekonomik yeniden yapılandırma sürecinin muhtemel etkileri; öte yandan uluslararası su hukuku çalışmaları, Avrupa Birliği'ne katılım şartları ve su üzerine küresel politikalar ulusal politikalarımızı zorlamaktadır.

Orta vadede dünyanın su kısıtı olan bölgelerinde suyun sosyal ve ekonomik gelişmedeki sınırlayıcı etkisinin artması halen yaşanan problemleri bir üst boyuta taşıyacaktır. Bu durum bu alanda yapılacak stratejik öngörü çalışmalarının önemini arttıracak ve suyun kullanımı konusundaki ulusal ve uluslararası hidropolitikaları bugünkünden daha ön plana çıkartacaktır.

Sınıraşan sular konusunda mevcut veya olası uyuşmazlıkların çözümlenebilmesi için işbirliğinden başka çare de görünmektedir. Ancak işbirliğinin olabilmesi için duruma göre aktörlerin politika, davranış ve düşüncelerinde değişikliğe gitme zorunluluğu vardır.(7)

Uluslararası ilişkilerde bir değişiklik süreci yaşanmakta olup teknolojik gelişme, karşılıklı bağımlılık her geçen gün artmaktadır. Bu karşılıklı bağımlılıktaki artış bölgesel olarak mevcut güvensizlik ortamının ortadan kaldırılmasında önemli bir rol oynayabilir Bu süreç sınıraşan suların akılcı planlı ve rasyonel olarak kıyıdaş ülkeler arasında kullanımı konusunda da ilişiklerin gelişmesine ortam ve olanak sağlayabilir

Bu olası gelişmeler ülkemizin de bu konuda daha kapsamlı stratejik öngörü çalışmalarına ve daha dinamik hidropolitik uygulamalara olan ihtiyacını arttırmaktadır. Türkiye ulusal çıkarlarını göz ardı etmeden, suyu bir işbirliği aracı olarak kullanmaya hazır ve niyetli olduğunu daha dinamik hidropolitik uygulamalarla açıklamalıdır. Bu uygulamalar güven ortamının oluşmasında da etkili olacaktır.

Bununla eşzamanlı olarak Türkiye her bölgedeki olası su sorunlarını dikkate alarak orta ve uzun vadedeki planlamalarını şimdiden yapmalı ve bu alanlarda gerekli uygulamalara bir an önce başlamalıdır.

Sınıraşan sular konusu, 2009 yılında İstanbul'da düzenlenecek olan V. Dünya Su Forumu'nun Bakanlar Konferansında daha önce olduğu gibi yine ele alınacaktır."Su İçin Farklılıkların Birleştirilmesi " ana temasını taşıyan bu forumda Türkiye'nin suyu bir işbirliği aracı olarak kullanmaya yönelik akılcı politikası anlatılmalı ve Dicle ve Fırat sularının çok bilinmeyenli Ortadoğu Su Denklemi'nin çözümüne alet edilmemesi konusunda da dikkatli olunmalıdır.

Kaynaklar

(1) Avcı, İ.; Yanık, B., "Sınıraşan ve sınır oluşturan su kaynaklarımız: potansiyel, su talepleri ve sorunları". Makina Mühendisleri Odası ve 15 Diğer Meslek Odası,

İstanbul Şubeleri, Su Kongresi ve Sergisi '97, İstanbul, 1997, s.7-15.

(2) Bilen Özden 2000 " Ortadoğu Su Sorunları ve Türkiye" Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 2. Baskı TESAV Yayını 2000 Yayın No: 10 Ankara

(3) Krıshna, Raj. (1995) "International Watercourses: World Bank Experience and Policy", Water In The Middle East Legal Political and Commercial Implications, London: Tauris Academic Studies.

(4) Postel, S. 1996. Dividing the Waters: Food Security, Ecosystem Health, and the New Politics of Scarcity (Washington, D.C.: Worldwatch Institute).

(5) Pamukçu Konuralp "Su Politikası" Bağlam Yayınları 2000.İstanbul.

(6) H Miray Vurmay 2004 "Ortadoğu'da Alevlenen Sular " TUSAM Ortadoğu Araştırmaları Masası 2004.

(7) Ali İhsan Bağış 2002 " Ortadoğu Hidropolitiği Üzerine Bir Değerlendirme " İMO Türkiye Mühendislik Haberleri Sayı 420-421-422 / 2002/4-5-6. ■

USİAD 5. Dünya Su Forumu'nda

Suya dayalı sorunlara ve bunların insanlar için gittikçe artan önemine vurgu yapan Dünya Su Forumu'nun beşincisi, "Su için Farklılıkların Birleştirilmesi" teması ile 16-22 Mart 2009 tarihleri arasında İstanbul'da gerçekleştirilecek.

Ana hedefi, politik ajandada suyun önemini vurgulamak olan forum; bakanları, yerel yöneticileri, parlamenterleri, bilim adamlarını ve sivil toplum örgütlerini bir araya getirmek, kesin öneriler oluşturarak suyun önemini dünyanın dikkatine sunmak ve politik kararlar üretmek amacı ile 1997'den bu yana Dünya Su Konseyi tarafından üç yılda bir düzenleniyor.

USİAD 5. Su Forumu'nun yan etkinlikleri çerçevesinde Dursun Yıldız ve Doğan Yaşar'ın katılımcı olacakları "İklim Değişiklikleri ve Su Yönetimi" konulu bir konferans düzenliyor. Yaşanan kurak ve sulak dönemlerin su kaynakları ve toplum üzerine etkilerini konu alacak konferansın yeri ve tarihi daha sonra üyelerimize bildirilecek.

"Bölgesel İnovasyon Stratejilerinin Önemi"

Mahmut KİPER
Sanayi ve Teknoloji Politikaları
Çalışma Grubu

İnovasyon sistemini; özetle bir grup organizasyon ya da kurum arasında inovasyon oluşturma, yayma ve kullanma amaçlı işbirliği ya da etkileşim olarak tanımlayabiliriz. Buradaki organizasyon ya da kurumlar, kamu ve özel şirketler, danışmanlık firmaları, Ar-Ge kurumları, strateji grupları, kamu kurumları vb. olabilir.

Daha önceki yazılarda, yeni ekonomi ve bu kapsamda Ulusal İnovasyon Sistemi, yeni bilgi üretim ve işbirliği yaklaşımları gibi Araştırma-Teknoloji Geliştirme ve İnovasyon (ATGİ) sistemlerindeki yeni yaklaşımları açıklamaya çalışmış ve bu gelişmelerin biçimlendirmeye başladığı diğer önemli bir konuyu, Bölgesel İnovasyon Stratejilerini ele alacağımızı belirtmiştik.

Bu yeni yaklaşımların en temel özelliği; uygulamaya ve toplumsal refaha dayalı problemlerin tesbit edilmesinden başlayarak, çözümü, uygulanması, konuyla ilgili düzenlemelerin oluşumu ve çıktıların kullanımına ve bu sistemleri içeren ulusal politikalara kadar tüm tarafların birarada yer alacağı yapıların özendirilmesi ve desteklenmesidir.

Çıktı olarak, teknolojilerin içerdiği gömülü bilginin ulusal ya da bölgesel ölçekte edinilmesi, kritik bir büyüklüğe ulaştırılması ve yayınımı önemlidir. Böylece teknolojide dışarı bağımlılık ve bunun sürekli olması engellenmeye çabalanır ve buna bağlı şekilde, üretim yanında Araştırma-Teknoloji Geliştirme-İnovasyon (ATGİ) kültürü de edinmiş bir toplumsal yapı oluşturulmaya çalışılır.

Firmaların gelişen bu sistemlerden yarar sağlayabilmeleri, karşılaştıkları engelleri ve kısıtları aşabilmeleri dış dünyayla bölgesel, ulusal ve uluslararası ölçeklerde ilişki kurma, ilişkilerde yer alma ve bunlardan yararlanma becerilerine bağlıdır.

Böylece, kendi alanları ile ilgili bilgi zenginliğinden olabildiğince fazla yararlanmaya başlarlar ve bu amaçlı işbirliği ağlarında kendilerine yer bulabilirler. İçsel olduğu kadar dışsal fikir kaynaklarını da kullanarak pek çok yolu kullanarak yenilikçi fikirleri hızla pazara çıkarmaya çalışırlar.

Belirtilen bu gelişmelerin de etkisiyle, inovasyon artan bir şekilde açık bir süreç olma özelliği ve karakteristiği göstermektedir.

Bu süreçte şirketler, müşteriler, yatırımcılar, üniversiteler vb. pek çok kuruluş yer almakta ve bu kuruluşlar arasında karmaşık yapılarda işbirlikleri görülmektedir.

Bu işbirlikleri, bir proje özelinde Ar-Ge veya benzer özel bir işbirliği (co-operation) olabileceği gibi daha büyük ölçeklerde farklı amaçlar için oluşturulmuş ağyapı (network) ya da kümelerde (cluster) yer alma şeklinde de olabilmektedir.

Bu tür işbirliği sistemlerinin önem kazanmaya başlamasının önemli bir sonucu olarak; bu sistemleri doğal olarak içeren ya da kurulmasını kolaylaştıran bölgesel gelişme politikaları ağırlık kazanmaya başlamıştır.

Bölgesel İnovasyon Sistemi (BİS) İçin Kavramsal Çerçeve

Küresel ekonomi ile paradoksal bir şekilde inovasyon çalışmaları bölgesel hale gelmektedir. Benzer şekilde geliştirme çalışmalarının da bölgesel kümelerde yoğunlaştığı gözlenmektedir.

Özellikle araştırma-teknoloji geliştirme ve inovasyon (ATGİ) faali-

yetlerinin bölgesel sistemlerde yoğunlaşmasının başlıca nesnel gerekçeleri olarak şunlar öne çıkarılmaktadır:

- gömülü bilgiye ulaşılma ve paylaşılmasında bölgesel işbirlikleri ve faaliyetler önem taşımaktadır,
- sanayi-üniversite ve kamu kurumları arasında bilgi temelli ağyapılar bölgesel ölçekte daha kolay sağlanabilmektedir,
- teknoloji üretici ve kullanıcıları arasındaki etkileşim bölgesel düzeyde daha etkin olmaktadır,
- bilgi çeşitliliği ve kritik büyüklüğe ulaşma konusunda bölgesel düzey daha ölçülebilir ve verimli bir ölçek olmaktadır.

Özellikle inovasyon faaliyetleri için kritik bir öneme sahip olan yüksek eğitimli insan kaynakları arasındaki ağyapı ilişkileri, inovasyon ve bilgi üretim odak noktalarından olan üniversite ve araştırma kuruluşlarının bölgesel ilişkilerde daha fonksiyonel etkileri gibi nedenlerle de bölgesel inovasyon sistemleri özellikle 1990'lardan sonra çok öne çıkmıştır.

İnovasyon sistemini; özetle bir grup organizasyon ya da kurum arasında inovasyon oluşturma, yayma ve kullanma amaçlı işbirliği ya da etkileşim olarak tanımlayabiliriz. Buradaki organizasyon ya da kurumlar, kamu ve özel şirketler, danışmanlık firmaları, Ar-Ge kurumları, strateji grupları, kamu kurumları vb. olabilir.

Buradan hareketle de Bölgesel İnovasyon Sistemini (BİS); yeni bilgilerin ticarileşmesi için, ulusal, küresel ve diğer bölgesel sistemlerle bir alt sistem olarak ilişkili olan ve bilgi üretimi ve yayınımı amaçlı etkileşimi sağlayan bir sistem olarak tanımlamak mümkündür (Cooke ve arkadaşları 2000).

Daha da geniş bir tanımda BİS; sosyal ve sınırsal özellikleri nedeniyle ortaya çıkan firmalararası iletişim, sosyo-kültürel yapı ve kurumsal çevrenin, gömülü ortak öğrenme ve sürekli inovasyon faaliyetlerinin gelişimini biçimlendirdiği bölgeler olarak tanımlanmaktadır. Böylece, bölgesel düzlemin sosyal ve kültürel önem ve etkisi de vurgulanmaktadır.

Son 20 yılda, bölgelerin sürdürülebilir gelişmeleri için küme oluşumu ve inovasyon faaliyetlerinin yararları anlaşılmaya başlanmıştır. Bölge içinde tüm taraflar arasında ve bölgenin dış dünya ile yakın ilişki ve işbirliği kurma becerilerinin zaman içinde ortak öğrenme ve bölgesel bir kültüre dönüşmeye başladığı gözlenmiştir.

Sonuç olarak; unutulmamalıdır ki, kendini tamamen piyasa işleyişine bırakmış ve bu nedenle gözlenen sanal ekonomik büyüme yanıltıcı olabilir ve ülkelerin gerçek gelişmesine yönelik ortamı iyileştirmez. Bilgiye ve dolayısıyla daha yüksek katmadeğerli üretim ortamının oluşması için güdümlü kamu politikaları gerekmektedir.

Ulusal Sistemlerde Özgün Olmanın Önemi

Özellikle 'Endüstri Devrimi'nden sonra artan şekilde ekonomik gelişmelerin belirleyici unsuru bilgi olmuştur. Günümüzde 'bilgiye dayalı ekonomi' kavramını anlamlı kılan unsurlar ise bilginin üretiliş şekilleri ve artış hızı ile buna bağlı olarak ekonomilerdeki payının ve katkısının büyüklüğüdür.

Sanıldığının aksine bilginin belirleyici olduğu sektör ve teknolojiler erişilmesi zor görünen ileri alanlarla sınırlı değildir. Bizim gibi ülkeler için önemli olan geleneksel sektörlerde teknolojik eşik atlama ve daha yüksek katmadeğerli ürünlere yönelmede de bilgi odaklı ve ulusal güdümlü yaklaşımlar büyük önem taşımaktadır. Sonuçlarda kritik bir büyüklüğe ulaşarak ekonomik gelişmede pay sahibi olunabilmesi için belirli bir kapasite oluşturmanın dört temel ayağı olan a)sindirme kapasitesi, b)bilgi yaratma, c)yayma ve d)talep oluşturma unsurlarının da dikkate alınması gereklidir.

Tüm bu anlatılanlarda en kritik ve önemli nokta şudur: Her ülke bu yeni sistemleri, uygulamaları, ilişkileri vb. inceler, içselleştirir ve kendi politika karmasını oluşturur. Bu politikalar oluşturulurken aşağıda belirtilen şu temel yaklaşımlar ağırlıkla ele alınmalıdır;

-Bilgi ve öğrenme her düzeyde çok öne çıktığı için insan kaynakları 'sermayesi'nin geliştirilmesi için çok yönlü çabalar gösterilmelidir.

-Yoğun uluslararası bağlantılar ve bilgi akışları ve bunları geliştirici destekler görülmektedir. Bunlarla ilişkili olarak açık inovasyonun giderek yaygınlaştığı gözlenmektedir.

-Ulusların içindeki alt bölgelerdeki bölgesel inovasyon ve rekabetçilik politikaları uygulamaları artmaktadır. Bu da ulusal hedeflerle eşgüdümün sağlanması ihtiyacını artırmaktadır.

- İkinci ve üçüncü madde arasında bir çelişki görünse de, özellikle gelişmiş ülkeler bu bölgesel ve küresel ölçekleri etkin bir şekilde buluşturmaktadırlar. Bu etkileşim;

'Küresel düşün, yerel hareket et (Think global, act local) ya da 'Glocalization' olarak mottolaştırılmaktadır.

- Bu kapsamda da tedarik sistemleri ile ilgili politikalarının ülke sanayisini ve ATGİ altyapısını geliştirecek ve biçimlendirecek şekilde kurgulanması önem kazanmaktadır.

Sonuç olarak; unutulmamalıdır ki, kendini tamamen piyasa işleyişine bırakmış ve bu nedenle gözlenen sanal ekonomik büyüme yanıltıcı olabilir ve ülkelerin gerçek gelişmesine yönelik ortamı iyileştirmez. Bilgiye ve dolayısıyla daha yüksek katmadeğerli üretim ortamının oluşması için güdümlü kamu politikaları gerekmektedir. Başka ülkelerin politikalarını kopyalamak da işe yaramaz.

Neler yapılması gerektiğini bulmak için yukarıda belirtilen anahtar bir politika kurgusunu tekrar edelim; 'Küresel düşün, yerel hareket et.'

Bunun için Amerikayı yeniden keşfetmek gerekmez. Cumhuriyetin ilk yıllarındaki özgün üretim ve ekonomi politikalarını incelemek yeterli olacaktır. ■

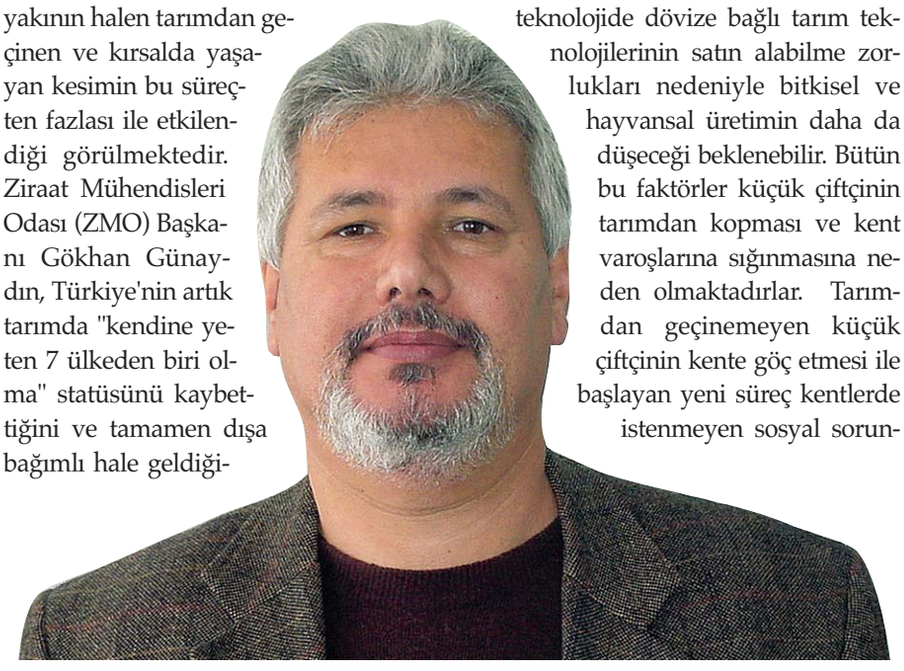
Kriz Tarımı Vururken Yerli Malı Haftasının Önemi

Prof. Dr. İbrahim ORTAŞ
Çukurova Üniversitesi
Öğretim Üyesi

Dünyada tarım yapılabilir Afrika ve Asya alanları batılı ve Arap sermayedarların ilgi alanına girmiş bulunmaktadır. Ekolojik tarım ürünlerine olan talep milli geliri yüksek ülkelerin daha az kirlenmiş alanlarda tarım yapmaya yönelterek bu alanda yeni bir alanı oluşturmaktadır. Birleşmiş Milletler (BM) Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) Başkanı Jacques Diouf, tarım alanlarında "yeni bir sömürgecilik" anlayışının ortaya çıkmasından endişe ettiğini belirtiyor.

Türkiye Tarım Teknolojileri Yönünden Dışa Bağımlıdır

Son yıllarda ülkemizde uygulanan serbest piyasa ekonomisinin koşulları ile rekabet edememesi sonucu tarımda peş peşe çiftçiler ve üreticiler açısından olumsuz dönemler yaşanmaktaydı. İklimde meydan gelen salınımlar sonucu oluşan kuraklık ve son olarak da dünyada yaşanan küresel ekonomik krizin yol açtığı olumsuzluklar diğer sektörlerde olduğu gibi tarım sektörüne temelde sarstığı görülmektedir. Ülkemiz maalesef tarım teknolojilerine öngörülen yatırımı yapmamsı sonucu bugün endüstrileşen tarım karşısında dünya piyasaları ile rekabet edemez duruma gelmiştir. Enerji, gübre, ilaç, tohum ve diğer tarım teknikleri yönünden dışa bağımlı konuma gelen ülkemiz tarımı ciddi sorunlar yaşamaktadır. Tabii doğal olarak nüfusunun %40'ına yakının halen tarımdan geçinen ve kırsalda yaşayan kesimin bu süreçten fazlası ile etkilendiği görülmektedir. Ziraat Mühendisleri Odası (ZMO) Başkanı Gökhan Günaydın, Türkiye'nin artık tarımda "kendine yeten 7 ülkeden biri olma" statüsünü kaybettiğini ve tamamen dışa bağımlı hale geldiğini belirtmektedir. Ayrıca Günaydın "Türkiye'yi ciddi açlık tehlikesi bekliyor" uyarısında da bulunmaktadır.

Türkiye Tarımı Destek Beklemektedir

Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği'nin (TTKMB) Genel Müdürü Bedrettin Yıldırım, "Çiftçiler ve dolayısıyla tarım mutlaka desteklenmeli ki üretim yapabilsin" diyor. Üretim yapabilmeleri için de gerekli krediyi ve tarım girdilerini rahatlıkla alabilsin. Aksi halde tarım sektörü için çok zor günler yaşanabilir" diyor. Geçen yılarda artan gübre fiyatları gübre kullanımını %30 kadar düşürdüğü ve bunun doğrudan verim düşüne neden olduğu belirtiliyor. Halen dünyanın en pahalı enerjisini tarımda kullanan bir ülke konumunda bulunmamız nedeniyle önümüzdeki yıllarda gübre fiyatlarını pahalı olması teknolojide dövize bağlı tarım teknolojilerinin satın alabilme zorlukları nedeniyle bitkisel ve hayvansal üretimin daha da düşeceği beklenebilir. Bütün bu faktörler küçük çiftçinin tarımdan kopması ve kent varoşlarına sığınmasına neden olmaktadırlar. Tarımdan geçinemeyen küçük çiftçinin kente göç etmesi ile başlayan yeni süreç kentlerde istenmeyen sosyal sorun-

ların oluşmasına neden olmaktadır.

Tarımda Korumacılık Kaçınılmaz

Yaşanan Küresel krizin nasıl aşılacağı konuşulurken birçok ülke kürsel etkilerden korunarak korumacı pozisyon aldıkları görülmektedir. ABD başta olmak üzere sistemlerinin gereği olan liberal ekonomiyi bir yana bırakarak devlet müdahalesine yönelmişlerdir. Arjantin, Hindistan, Avustralya, Kanda buğday satışlarını durdurarak geleceği güvence altına almaya başlamışlardır.

Yaşanan kriz ile birlikte artan işsizlik, kentlerin varoşlarına yığılan ve 20 milyon kişinin üzerinde olduğu söylenen "mutlak yoksulluk sınır" altında yaşayan kitlelerin beslenme sorunu gerçekten ciddi kaygı yaratmaktadır. Bunun en iyi ilacının kendi buluşumuz olan yerli malı tüketimine teşvik etmektedir. Batı ülkeleri korumacılığa geçtiyse ülkemizde tarım ürünlerine koruma getirmesi anlamlı olacaktır. Gerekirse Gümrük birliği, IMF ve Dünya Bankası anlaşmaları delinebilir. ABD, AB tarımda yüksek destek sağlayarak çiftçisini korumakta ve ihracat yapabilmektedirler. AB'de tarım ve gıda ürünlerinde kota uygulamasına geçmişlerdir. Türkiye de benzer uygulamalara geçebilir. En azından Doğrudan desteklemeyi üretime ve ürün kalitesi vererek ülkemiz tarımını korumaya alabilir.

Tarım Gittikçe Önemli Olmaktadır

Diğer taraftan artan kuraklık ve iklim değişimleri berberinde tarımı daha önemli durma getirmektedir. Dünyada tarım yapılabilir Afrika ve Asya alanları batılı ve Arap sermayedarların ilgi alanına girmiş bulunmaktadır. Ekolojik tarım ürünlerine olan talep milli geliri yüksek ülkelerin daha az kirlenmiş alanlarda tarım yapmaya yönelterek bu alanda yeni bir alanı oluşturmaktadır. Birleşmiş Milletler (BM) Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) Başkanı Jacques Diouf, tarım alanlarında "yeni bir sömürgecilik" anlayışının ortaya çıkmasından endişe ettiğini belirtiyor.

Yerli Malı kullanımı Küresel Krizin Ülkemiz İçin Yumuşak Aşılmasında Önemli Çıkış Kapılarından Biri Olabilir

"Yerli Mallan ve Tutum Haftası" Türkiye'de her yıl 12-18 Aralık tarihleri arasında kutlanmaktaydı. Şimdilerde pek kutlanmadığı için gençler ve çocuklar tarafından pek bilinmiyor. Günümüzde artık ilk öğretim okullarında "nostaljik" bir kutlama düzeyine indirgenmiştir. Ancak uygulandığı dönemdeki önemi ve yaratığı etkinin önemli olduğu biliniyor. İlginçtir, ülkemiz yerli malı kullanımından vaaz seçtikçe tarım ürünleri yönünden dışa bağımlılığı da artmıştır. Bugün ülkemiz tarım ürünleri yönünden dışa bağımlı hale gelmişse, bunun nedeni, verimsizlik değil, uzun yıllardır uygulanan tarım politikalarının büyük payı bulunmaktadır.

Ülkemiz yaşamın her alanında yerli ürünlere yönelerek iç pazarı canlandırabilir, ithalatını azaltarak cari açığı daraltabilir.

AB Türk Tarımına Ne Dayatıyor?

Bugün girmeye çalıştığımız AB'nin Ortak Tarım Politikası çerçevesinde ülkemizin tarımda daha fazla liberal politikalar izlememizi isterken kendileri haksız rekabet ile elimizi kolumuzu bağlamaya çalışmaktadırlar. 6 Ekim 2004 tarihinde açıklanan ilerleme raporunda, Türkiye tarımının yapısal sorunları bulunduğunu ve üyeliğe kabulün tarımsal yapılanmada yapılacak iyileşmeye bağlı olduğu belirtilmektedir. Bilindiği gibi Türkiye'deki tarım işletmeleri yapısı ve üretim modeli Avrupa'dan farklı. Türkiye'nin tarım sektörünün büyüklüğü ve işleyişi AB standartlarına ve verimlilik istatistiksel değerlendirmelerine uymamaktadır. AB sürecinde tarımdaki yapısal sorunlar, tarımda çalışan 4.1 milyon tarım ailesi ve geniş tarım alanları nedeniyle tarımın kellesi istenmektedir. Tarımda çalışan nüfusun % 10'un altına çekilmesi istenmektedir. Yani milyonlarca kişinin işsiz kalması istenmektedir. Sanayi ve hizmet sektörü gelişmemiş bir ülkede bu yükü nasıl kaldırılır, çıkacak sosyal bunalımların bedelini kim öder, bunu düşünen yok!

AB ilerleme raporunda "Tarım Türkiye'nin en önemli sosyo-ekonomik sektörüdür. Ancak Türkiye'nin başarılı bir katılımı gerçekleştirebilmesi için, kırsal kesimin geliştirilmesi yanında yönetim kapasitesinin kurulmasında da büyük çaba göstermesi gerekir. Bu durumda Türk çiftçisinin gelir kaybını önlemek için, bazı tarımsal sektörlerinde rekabet yeteneğini artırmak zorundadır. Rekabet koşullarının sağlanması için uzun bir zamana gereksinme duyulacaktır".

Dünya Ticaret Örgütü, İMF ve ABD Türk Tarımına Ne Dayatıyor?

Dünya Ticaret Örgütü ve IMF'nin baskısı sonucu bugün AB dâhil Türkiye'nin tarım ürünlerine verdiği destekleme alımı politikalarını sıkı bir korumacılık olarak algılamakta ve desteklemenin kalkmasını ve tarımında serbest piyasa politikasının uygulamasını istemektedirler. Başta ABD olmak üzere sahip oldukları ileri teknoloji, güçlü ekonomileri sayesinde üretim fazlası tarım ürünleri stokları oluşmaya başlanmıştır. Eldeki artı ürüne sağladıkları sübvasyon nedeniyle mütevazı şekilde gelişen bizim gibi ülkeler yanında bütün üçüncü dünya ülkelerinin tarımını çökermeye çalışmaktadırlar. Dünya Bankası, IMF ve ABD'nin bütün dünyada yarat-

maya çalıştığı temel politika, desteklemelerin kaldırılması yönünde.

Yabancı Mallar Daha mı Kaliteli?

Üniversiteye ilk geldiğim 1980'li yılların başında dışa açılma ile beraber ülkede liberal ekonominin gereği olarak çok ucuza yağlı peyniri, sonra çikita muzu, Arjantin eti derken Şili elması, son yılarda Brezilyadan bakla, fasulye, Meksika'dan ABD'den buğday, İran'dan ceviz, ABD'den pamuk, Kanada'dan mercimek (ki anavatanı Türkiye'dir!) mısır gelmeye başladı. Daha ne olup bittiğini bilmeden bir zamanlar tarım ürünleri ihracatı yapan ülkemiz birden sattığımızdan daha fazla alır bir ülke durumuna getirildik. Uzmanlar ülkemiz pamuğu ABD'den daha ucuz mal etmesi ve kaliteli olmasına rağmen ABD'nin uyguladığı yüksek sübvasyon nedeniyle bizim ürettiğimiz değerin altında bize pamuk sattığını belirtiyorlar. Böylece bir anda çiftçimizin ürettiği pamuk dışarıdan satın alınan pamuktan daha pahalıya mal olduğu için piyasa koşuları gereği dışarının ürünü tercih edilmektedir. Doğal olarak çiftçimiz pamuk ekemez duruma gelmiştir. Bir zamanların ak altın üreticisi Çukurova pamuk ekiminden neredeyse çekilir duruma gelmiştir. Aynı şekilde ülkemize getirtilen ucuz buğday, mısır diğer ürünler ülkemizde tarımı çökertilmiş durumdadır. Hatta kamuoyu da ikan edilmeye çalışılarak destekleme ve sübvasyonun kaldırılması gerektiği topluma anlatılmaktadır. Yapılan propagandada " ekmeğin pahalı olmasının nedeni destekleme ve sübvansiyon" eğer serbest piyasa koşuları sağlanırsa buğday daha ucuza alınacak, doğal olarak ekmek daha ucuz olacak. Tabii Türk tarımı çöktükten sonrada ileride ekmeğin bizlere kaça satılacağını bilmiyoruz. Belki de bugün Afrika'nın tarımsal üretim yönünden içine düştüğü duruma gelebileceğiz. Unutmayalım ülkemizin yakın geçmişte geçirdiği iki büyük ekonomik krizi güçlü tarımı sayesinden kolay atlatmıştır. Halkımızın sosyo-ekonomik sigortası olan tarımımızla iştigal eden geniş kitle kendi öz değerlerine dönmeseydi belki çok daha büyük sosyal bunalımlar yaşayabilirdik.

Türkiye Kime Güvenmeli?

Ülkemiz maalesef tarımsal gelişmede dünyaya ayak uydurmada hazırlıksız yakalandı. Bu konuda yapılan bütün eleştirilere kulak kapatıldı. Ülkenin siyasileri ne yazık ki ulusal bilinçten uzak, daha çok hep batının istek ve talepleri doğrultusunda politikaları istemeseler de uygulamak zorunda kaldılar. Halkta ulusal bilinç ve yurttaşlık bilinci gelişmediği için hep yabancı mallara karşı bir hayranlık oluşmaya başladı. Batılıların isteği ile ülke tarımın temel direkleri olan şeker ve tütün yasaları kaş ile göz arasında topluma kabul ettirildi. Çoğumuzda yabancı hayranlığı, dışarıdan gelen her şey iyi bizimkisi kötü anlayışı egemen. Cebinde Marlboro sigara, üstünde yabancı marka elbise, sofrasında yabancı ürünler

Yine maalesef ülkemiz siyasilerinin gelişen tek kutuplu dünyanın bize dayattığı olguların kısa ve uzun sürede ne getireceğini dünya dengelerini düşünerek hesaplama yerine güçlüden yana tavır almayı yeğledikleri görülmektedir. Görebildiğim kadarı ile yurttaş bilinci üzerine inşa edilmiş ulusal bilinçten evrensel bilince ulaşma eksikliği görülmektedir. Ülkemiz insanının kendi potansiyelini tanıması ve buradan dünya gerçeği ile nasıl bütünleşeceğini küresel kalkınma mantığı ile değil, holistik-evresel bakış açısı içinde sağlaması için eğitimini yeniden çağdaş normlara göre şekillendirmesi gerekiyor. Nitelikli eğitilmiş bir toplum yaratmasak korkarım dünya devleri arasında erir gideriz.

Neden Öz Değerlerimize Güvenmiyoruz?

Bu tür yabancı hayranlığı anlayışı daha çok üçüncü ülkelerin kendine güvenmeyen, öz değerlerine güvenmeyen, kendi emeğine değer vermeyen, psikolojik olarak sen veya ben merkezli sağlıksız birey ve toplumlarda görülen davranışlardır. Hâlbuki Cumhuriyeti kuran kuşak kendinden emin, öz değerlere güvenen, onurlu, başı dik, kurtuluş savaşını beyin ve bilek gücü ile kazanmış mutlu insanlardan oluşuyordu. Cumhuriyetin kuruluşunda arkasındaki Anadolu coğrafyası birçok endemik bitkinin anavatanıdır. Ancak halen yabancıların yaptığı bilimsel çalışmaların ötesine geçemedik. Nohut, mercimek bitkilerinin gen kaynağı ülkemizden binlerce kilometre uzaklıktaki Kanada ve Avustralya'ya götürülerek, oraların koşullarına göre ıslah edildi ve şimdi bu ülkelerden baklagil alır duruma geldik.

Ne yapılmalı?

Kendi coğrafyamızda daha çok araştırma yaparak biyolojik gen kaynaklarımızı belirleyip bankalarını kurup koruma altına almak ilk hedefimiz olmalıdır. Bütün tohum, damızlık ve gen kaynakları ülkemiz ekolojisine uygun şekilde geliştirilmelidir. Ülkemizin yetiştirdiği ürünlerin kalitesi artırılmalı, ürüne ve kaliteye göre destekleme sağlanmalıdır.

Tarımda ulusal politika benimsenmeli, teknolojin bütün verileri kullanılarak topraklar etüt edilmeli, arazi kullanım planlaması yapılmalıdır. Kırsal kalkınma, planlı olarak ülke koşullarına göre düzenlenmelidir. Eğitim düzeyi düşük kırsal kesimdeki nüfus kırsalda bilimsel esaslara dayalı ekolojik tarım yapmak üzere bulundukları ortamda istihdam edilmelidirler. Üreticilerin ürünlerini rahat pazarlamaları için kooperatifleşmeleri ve örgütlenmeleri sağlanmalıdır. Toplumsal bilinç geliştirmeli, tüketici hakları ve diğer önlemler alınmalıdır. ■

İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Genel Cerrahi Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Kenan DEMİRKOL:

"Beslenme Hataları Tarımdan Başlıyor"

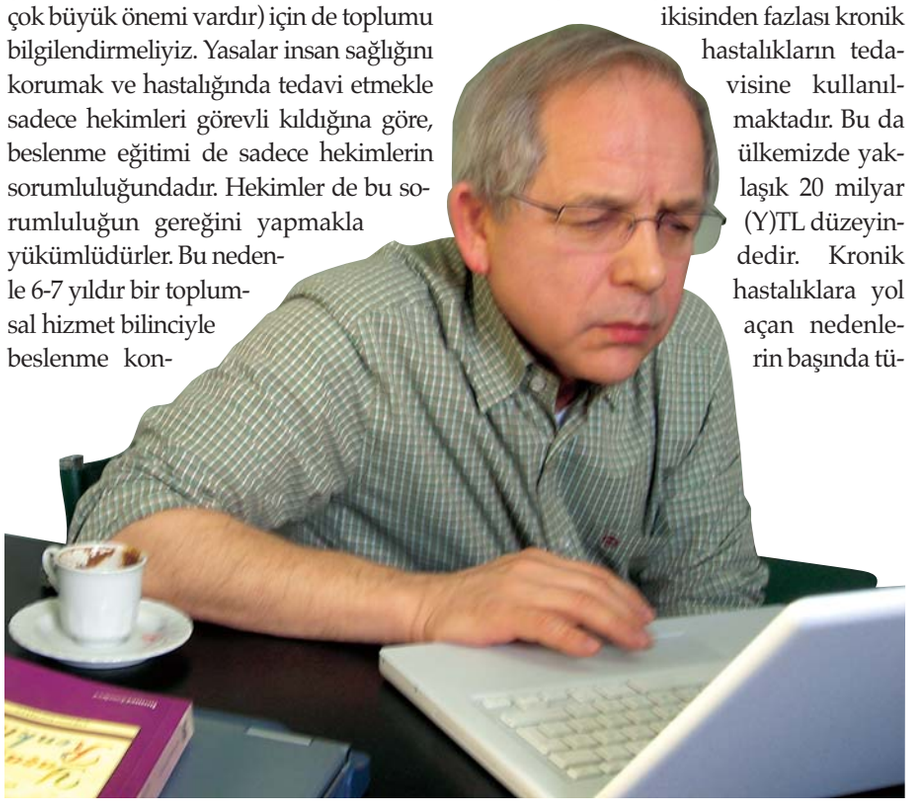
Zeynep FAZLILAR

"Tohum Yasası ile Türk çiftçisinin kendi ürettiği mahsulün tohumunu bir sonraki dönemde kullanmasının yasaklandığını" ifade eden Demirkol, "Anadolu'nun toprağı, çiftçisinin emeği ve ürününün büyük bölümü yabancı tohum üreticilerinin cebine gidiyor. Yabancı tohumla üretim yaptığımız sürece işgal altındayız" şeklinde konuştu. Prof. Dr. Kenan Demirkol ile gıda emperyalizmi ve sağlıklı beslenme üzerine konuştuk.

Hekimin beslenme ile ilgisi nedir?

Hekimliğin en önemli görevi, insanların sağlığını korumaya çalışmasıdır . Ama biz Türkiye'de sadece tedavi edici hekimlik yapıyoruz. Sağlığı koruyan kişi özelliğimizi ön plana çıkarmamız gerekiyor. Sağlığı korumada en önemli unsur sağlıklı beslenmedir.

Örneğin bağırsak kanseri %80 oranında hatalı beslenme sonucu oluşmaktadır. O halde biz hekimler sadece bağırsak kanserini tedavi etmekle yetinmemeliyiz, insanların bağırsak kanseri olmaması (bu sadece bir örnek yüzlerce başka hastalığın oluşmasında da beslenme hatalarının çok büyük önemi vardır) için de toplumu bilgilendirmeliyiz. Yasalar insan sağlığını korumak ve hastalığında tedavi etmekle sadece hekimleri görevli kıldığına göre, beslenme eğitimi de sadece hekimlerin sorumluluğundadır. Hekimler de bu sorumluluğun gereğini yapmakla yükümlüdürler. Bu nedenle 6-7 yıldır bir toplumsal hizmet bilinciyle beslenme konferansları veriyorum. Bu bir iki kişi ile olabilecek bir iş değildir bu nedenle tıp fakültelerinde insan beslenme bilimi bölümleri kurulması gerekir.

Üç beyaz neden düşmandır?

Bu soruya cevap vermek için, ölüm nedenlerinin başında gelen ve insan hataları sonucu ortaya çıkan kronik hastalıkları incelemek gerekir. 2007 yılında, tüm ölümlerin %60'ı kronik hastalık sonucu olmaktadır. Hesaplamalara göre 2030 yılında bu oran %77'ye yükselecektir. Sağlık harcamalarına bakacak olursak, bugünkü sağlık harcamalarının üçte ikisinden fazlası kronik hastalıkların tedavisine kullanılmaktadır. Bu da ülkemizde yaklaşık 20 milyar (Y)TL düzeyindedir. Kronik hastalıklara yol açan nedenlerin başında tü-

tün kullanımı, hareketsiz yaşam ve en önemlisi hatalı beslenme gelir. Üç beyaz denince şeker, un ve tuz akla geliyor. Aslında tuzu, un ve şekerle aynı rafa koymamamız gerekir. Terleyen bir kişinin tuza ihtiyacı ile masa başındaki kişinin tuza ihtiyacı aynı değildir. Ama insanın hiçbir koşulda şekere ve una ihtiyacı yoktur. Şeker ve un her ikisini de eşit oranda hasta edebilir.

Hatalı beslenmenin kaynağı nedir?

"Modern beslenme"de şeker kullanımı ve hatalı yağ kullanımı kronik hastalıkların oluşmasında en etkili olan unsurlardır. Şeker kullanımının zararını anlayabilmek için insülin hormonunun işlevini gözden geçirmek gerekir.

İnsülin hormonu, kan şeker düzeyini ayarlayan hormon olarak bilinir. İnsülinin esas görevi ise enerji depolamaktır. Doğada her zaman yiyecek bulunmaz. Bir canlının hayatını sürdürebilmesi için başlıca gereksinimlerinden biri yiyecek bulunamayacak zamanlar için enerji depolamasıdır. İnsülin, enerji depolayan bir hormon olduğuna ve bugünkü koşullarda ihtiyacımız olan besine ulaşma imkânına sürekli sahip olduğumuza göre, insülini olabildiğince az salgılatmalıyız. İnsülin salgılatan besinler alırsak yağ depolamış oluruz. Çünkü aldığımız her şeker enerji kaynağı olarak tüketilmiyor, yağ olarak vücudumuzda depolanıyor, yani yağlanıyoruz. Bu da damar sertliği, yüksek tansiyon, şeker hastalığı, kanser gibi kronik hastalıklara neden olabiliyor.

"MEYVE AZ TÜKETİLİRSE SAĞLIKLIDIR"

Yaşlanma ve hastalanma, oksitlenme, paslanma sürecidir. Bu nedenle sigara, egzost dumanı, şeker gibi oksitleyici maddelerden uzak durmaya çalışmalıyız. Ayrıca oksitlenmeyi engelleyen antioksidanlar tüketmeliyiz. Bunların kaynağı da sebze ve meyvelerdir. Meyvede şeker de var, yani oksitleyici de içeriyor. Az tüketilirse sağlıklıdır. Çok yenirse şekerin bütün olumsuzluklarını da yanında taşır. Sırf meyve yiyerek şişmanlayan insanlar var. Sebzeyi anti oksidan içeriğinden dolayı çok tüketmeliyiz.

"ÜRETİCİLER BİZE NE YEDİRDİKLERİNİ BİLDİRMELİ"

Tüketiciler aldıkları ürünlerin etiketine bakarak kullanılan şekerin sağlığa uygun olup olmadığını anlayabilirler mi?

Tüketici olarak etiket yasası gereği yediğimiz ve içtiğimizin içinde şeker olduğunu okuyoruz; ancak ne şekeri olduğunu bilmiyoruz. İnsanın ne yediğini bilmesi en temel haktır. Üreticiler bize ne yedirdiklerini bildirmelidirler. Hem yasa yapıcı bu konuda gerekli yasaları çıkarmıyor, hem de üretici yasal eksikliğin arkasına gizlenerek bize yedirdiğini neyle ürettiğini bizden gizliyor. Bu konuda AB standartlarının arkasına gizleniyoruz. Her fırsatta AB'de böyle bir düzenleme yok diyorlar. AB düzenlemesinden bize ne? Bizim insanımız böyle bir düzenlemeyi hak ediyor mu etmiyor mu, sorun burada. Düzenleme AB'de var mı, yok mu? Konu ne yazık ki bu şekilde değerlendiriliyor.

2001'deki şeker yasasından sonra nişasta bazlı, mısırdan elde edilen ve gıda sanayisinde kullanılan fruktoz içeriği çok yüksek sıvı bir şeker piyasaya çıktı. Yediğimiz gıdada früktozun ne kadar yüksek olduğunu vatandaş olarak etiketten okuma imkanımız yok. Ne yediğimizi bilme hakkımız elimizden alınmış durumda. ABD'de son 30 yılda olan şişmanlığın en başlıca nedeni, früktozdan zengin bu şekerin kullanılmasıdır. Biz de ABD'deki şişmanlık salgınının izinde yürüyoruz.

"GENETİK YAPIMIZ AŞIRI ŞEKER TÜKETİMİNE UYGUN DEĞİL"

Kişi başına yıllık şeker tüketimi ortalama ne kadar?

1700'lerde kişi başına yıllık şeker tüketimi kişi başına bir tatlı kaşığı (5 gr.) iken, şu anda bu miktar 70 kg. Bu kendi başına bir sağlık sorunudur. Çünkü bizim genetik yapımız bu kadar şeker tüketmeye elverişli değildir. İnsanın genetik yapısının, bu tür çevresel değişikliklere uyum sağlama süresi 40 bin yıldır. Ya 40 bin yıl genetik yapının uygun duruma gelmesini bekleyeceksin, ya da kendi genetik yapına uygun besleneceksin. Bu noktada da şekeri azaltmak zorundasın.

"TATLANDIRICILARDAN UZAK DURUN"

Yapay tatlandırıcı şekerin muadili olabilir mi?

Şekerden kaçayım derken yapay tatlandırıcılara sarılmak tamamen yangına körükle gitmektir. Yapay tatlandırıcıların özellikle beyin üzerine çok olumsuz etkileri var. Parkinson (el titremesi hastalığı) ve Alzheimer (erken bunama) gibi hastalıklara neden olabilirler. İnsanlarımıza asla meşrubat içmemelerini öneriyorum. Özellikle diyet meşrubat, enerji içeceği ve yapay tatlandırıcıdan kesinlikle uzak durmak gerek.

Şekerin yanısıra yağların hatalı kullanımından bahsetmiştiniz.

Evet, "modern beslenmenin" ikinci büyük tehlikesi kullanılan yağlardır. Batı dünyasında ve ne yazık ki ülkemizde en yaygın kullanılan yağ ayçiçek yağı ve mısırözü yağı gibi bugün artık kanser ve diğer kronik hastalıklara yol açtığını bildiğimiz yağlar veya bunlardan yapılan margarinler tüketilmektedir. Bu yağlar yerine zeytinyağı tüketilse çok daha sağlıklı oluruz. Örneğin komşumuz Yunanistan'da kişibaşınan yıllık zeytinyağ tüketimi 20 kilo, ülkemizde sadece bir kilo. Yunanistan'da kronik hastalık görülme sıklığı ülkemize göre çok daha az.

Günümüzde küresel ölçekte yaşanan gıda sıkıntısının arkasında yatan nedenler nelerdir?

Gıda fiyatlarındaki artış, küresel ısınmaya ve bitkisel ürünlerin yakıt olarak kullanılmasına bağlanıyor. Bunların bir miktar katkısı olabilir. Ancak, öngörüye göre 2015'teki mısır ve diğer tahıl fiyatları, 2007 fiyatı dolayında olacak. Geçici bir yükseklik var. 2015'te bu fiyatların düşeceği tahmin ediliyor. 2015'te daha mı az kuraklık olacak ya da 2015'te bu ürün daha mı az yakıt olarak kullanılacak? Demek ki burada bir spekülasyon var.

"AÇLIĞIN NEDENİ, ALIM GÜCÜNÜN AZALMASI"

Geçen Mart ayında "İstanbul Forum 2008"e katılan Dünya Bankası temsilcisi Marc Clackler, 'Açlığın üstesinden gelmek istiyorsak, genetik yapısı değiştirilmiş tohum kullanmak zorundayız' dedi. Yapılmak istenen apaçık ortada. Gıda krizinin olduğu dönemlerde Brezilya ve Ukrayna gibi ABD'nin söz sahibi olduğu bazı ülkeler gıda ihracatını durduruyor. FAO (Dünya Gıda Örgütü) verilerine göre, bir yıl bütün dünyayı besleyecek kadar pirinç stoku var. Yani dünyayı yete-

rince besleyecek kadar gıda ürünü bulunuyor. Tüm yapılanlar yapay bir kriz yaratma çabasıdır. Bu şekilde de genetik yapısı değiştirilmiş tohumları üretin çok uluslu şirketlerin önü açılmak isteniyor. Dünyada son verilere göre 1.1 milyar insan aç. Sorun, insanların gıdayı satın alacak parasının olmamasıdır.

Açlığın ana nedeni, alım gücünün bozulması, bunun ana nedeni de küresel ölçekte oynanan oyunlardır. Son dönemde görülen gıda fiyatları artışı açlığı %10 oranında artırdı. Birileri genetiğiyle oynanmış tohum satabilsin diye son yapay gıda fiyat artışı ile 150 milyon insan daha açlık sırının altında yaşamaya mahkûm edildi.

ABD'nin hibrit tohum senaryosu nedir?

1960'lı yıllarda ABD hibrit tohumculuğu geliştirip bu tohumları pazarlamak istedi. 'Dünyada bir milyar insan aç, bu açlıktan kurtulmanın tek yolu hibrit tohum gibi yüksek verimli tohum kullanmak' dediler. Yeşil devrim programı ilk olarak Pakistan ve Hindistan'da uygulandı, ardından programa Türkiye de dâhil edildi. Şu anda 7 ülke bu program içinde yer alıyor. Bütün dünyaya da satamadılar. O dönemde nasıl açlık kartı oynandıysa, şimdi de açlık kartını oynanarak yine çoğu ABD kökenli çok uluslu şirketlerin genetik yapısı değiştirilmiş tohumları insanlığa pazarlamasına yardımcı oluyorlar.

"YABANCI TOHUMLA İŞGAL ALTINDAYIZ"

Hibrit tohumculuk hakkında bilgi verir misiniz?

Birkaç nesil, hep aynı ana babaların yavruları çiftleştirilerek saf bir bitki ırkı ortaya çıkarılıyor. Bu yolla üretilen tohum, bazı alanlarda verimi yüksek saf bir ırk şeklinde olsa da hep kendi aralarında çiftleştirilerek üretildiği için kısır bir tohumdur. Amaç çiftçiyi o tohumu satan tüccarın mahkumu haline getirmek. Dünyanın en önemli tohum bankalarından biri olan Anadolu'da 9 bine yakın çeşit bitki var. Şu anda bize satılan tohumlar büyük olasılıkla Anadolu'dan kaçırılıp biyolojik değişime uğratılmış bizim öz tohumumuzdur. Ama biri tohumu biyolojik olarak melezleştirerek patent hakkını alıp kısır bir tohum elde ediyor. Bundan sonra sen o tohum üreticisine gebe kalıyorsun. Bu tohumdan daha yüksek verim almak için çok su, yapay gübre ve haşere ilacı da gerekiyor. Tohuma uygun olan ilaç ve yapay gübreyi de aynı firma satıyor. Hatta çiftçinin bunu alacak parası olmadığında kredi veren yine aynı tohum firmasıdır. İşte emperyalizm bu! Anadolu'nun toprağı, çiftçisinin emeği ve üründen elde edilen gelirin büyük bölümü yabancı tohum üreticilerinin cebine gidiyor. Askerlerle işgal etmeye ne gerek var? Yabancı tohumla üretim yaptığımız sürece işgal altındayız.

"ÇİFTÇİNİN KENDİ TOHUMUNU KULLANMASI YASAKLANDI"

2006 Aralık ayında tohum yasası çıktı. Bu yasaya göre çiftçinin kendi ürettiği mahsulün tohumunu bir sonraki dönemde kullanması yasaklandı. Binlerce yıldır Anadolu kadını tohumdan da sorumlu kişiydi. Bir sonraki yıl ekilecek tohumun bakımını yapardı. Bu hakkı elinden alındı ve 'sen ekemezsin' dendi. Bunu bu ülkenin iktidarı dedi. Çok uluslu şirketler aynı yasayı Irak'ta çıkarmak istediler ve başaramadılar, ancak savaştan sonra kabul ettirebildiler. Bizde ise parlamento bu yasayı savaşmadan çıkarıverdi. Kendi çiftçisine tohumunu kullanmayı yasaklayan bir iktidar olabilir mi?

Sağlıklı beslenme konusunda bireysel çözümler var mı?

Bu konunun bireysel çözümü yok, yasalar sizi korumak zorunda. Hayvanları meradan ahıra götürdük, yeşillikle değil; yapay yemle, pancar küspesi ile besledik. Hayvanın hem sütünün yağ içeriği, hem depo yağının kimyası değişti. Bugün elli yıl öncesine göre kalp hastalığının bu kadar çok görülmesinin ana nedeni hayvanın ahıra tıkılıp yapay beslenmesidir. Şimdi bu sorunu bireysel olarak çözmeye kalksanız ne yapacaksınız? Apartmanda inek mi besleyeceksiniz? Hadi inek aldınız diyelim, otu nereden bulacaksınız?

"GELENEKSEL TARIMA DÖNMELİYİZ"

Organik tarım ve hayvancılık konusunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Organik tarım yasası doğru ancak dışa bağımlılık getirdiği için bu konuda da dikkatli olmamız gerekir. Organik hayvancılık yasası ise tamamen yanlış. Organik hayvancılık yasası diyor ki, 'sen organik olarak pancar üretirsen ineğine yedirebilirsin'. İneğin doğasında pancar yemek yok ki.

Bu konuda ne öneriyorsunuz?

Bizim istediğimiz, dışa bağımlı olmayan Anadolu'nun geleneksel tarımı. Bu ülkede henüz organik tarım için yerli bir sertifikasyon kuruluşu yok. 11 tane organik tarım sertifikasyon şirketi var ancak 11'i de yabancıların elinde. Bu satılmışlığın mührüdür. Bu çekingelerimize rağmen organik tarım tabii ki çok daha sağlıklıdır. ABD vatandaşı yılda 4 kg tarım ilacı yiyor. Organik tarımla hiç olmazsa tarım ilacından kurtulmuş oluyorsunuz. Ancak geleneksel tarımla üretilmiş domatesin antioksidan miktarı bugünkü organik tarıma göre daha fazla. Çünkü organik tarımda da hibrit tohum kullanılabiliyor. Böylece, antioksidan içeriği daha düşük oluyor.

"KÖYLÜYÜ TOPRAĞINA KAVUŞTURMALIYIZ"

Sanayileşme süreci içinde sanayinin gereksinim duyduğu istihdamı sağlamak için köy nüfusu kente taşınmıştır. Şimdi ise; sanayi artmadığı halde çıkardığımız tohum ve şeker yasası gibi yasalarla köylüyü kente itiyoruz. Çünkü köylüye köyde yaşam alanı bırakmadık. Köylüyü yeniden toprağına kavuşturmak zorundayız. Tarım Bakanı kırsal nüfusu %28'e düşürmekle övünüyor. Hâlbuki bu kesime istihdam olanağı yaratmayarak varoşları artırdık ve böylece devlet kendi eliyle sosyal bombalar yaratmış oldu. Toprağında açlığa mahkum edilen bu yüzden kente göç eden ama iş bulamayan bir insan hırsızlık yaparsa aceba kim suçlu?

Türkiye'nin Kyoto Protokolü'ne bakışı nasıl olmalı?

Kyoto Protokolü, tam bir fiyaskodur. Son zamanlarda hükümetimizin Kyoto'ya yeşil ışık yakmasının nedeni, atom reaktörünü kurabilmektir. Kyoto sadece karbondioksit emisyonu ile ilgileniyor. Küresel ısınmanın tek unsuru karbondioksit değildir. Metan gazı karbondioksite göre 20 kat daha fazla etkili olmasına rağmen, kimsenin bu konuda bir şey dediği yok. Hükümetin Kyoto'yu, atom reaktörü projesinden hemen önce imzalamış olması insansız bir politikanın örneğidir. ■

Eski Başbakan Tarlev:

"Moldova, Çıkarların Örtüştüğü Yer Olmalı"

Oktan ERDİKMEN

Moldova'nın Önceki Başbakanı ve Üreticiler Birliği Başkanı Vasile Tarlev, "ulusal çıkarlarının AB'ye ve Rusya'ya eşit mesafede olduğunu" ifade ederek "çok yönlü dış politika izlediklerini" belirtti. Türk iş adamlarına iş birliği çağrısında bulunan Tarlev'le Moldova siyasetini ve yatırım olanaklarını konuştuk.

Moldova AB'ye ve NATO'ya nasıl bakıyor?

Moldova'nın öncelikli amacı yaşam standartlarını ve refah düzeyini Avrupa seviyesine çıkarmaktır. Bu nedenle, AB süreci acele etmeden ve aşamalı bir biçimde değerlendirilmelidir. Moldova tarafsız bir dış politika izlemektedir ve bu nedenle herhangi bir siyasi veya askeri oluşumun, ittifakın içerisinde yer alması mümkün değildir. NATO da askeri bir ittifak olduğundan Moldova'nın NATO üyeliği de söz konusu olamaz.

Romanya ve Bulgaristan AB'ye girmekte bana göre acele etti. Bu yolla hemen köşeyi dönebileceklerini sandılar. Ancak sadece fiyatları Almanya, Fransa gibi Avrupa ülkelerinin seviyesine çıktı, başta orta kesim olmak üzere alım gücü aşağı çekildi.

Moldova'nın bugünkü önemli siyasi sorunlarından birisi de Pridinestrovye sorunudur. Moldova bağımsız bir ülke olmasına rağmen Rus silahlı kuvvetleri, Diyester Nehri'nin doğusunda kalan topraklarda "barış gücü" statüsü altında mevcu-

diyetlerini korumaktalar. Bu çatışma bölgesinde fiili olarak Rus askerleri bulunması sebebiyle, resmi hükümet NATO'ya dâhil olmayı denerse, o bölgenin tanınması ve toprak bütünlüğünün bozulması söz konusu olabilir. Bölgedeki ayrılıkçı hareketlere karşı, burada nüfuz sahibi olan Rusya ile birlikte hareket edilmesi gerektiğini düşünüyorum. Bu konuda Rusya'nın politikasına tamamen ters bir tavırla başarı sağlanamaz. Moldova en azından toprak bütünlüğü meselesi çözülene kadar, taraf-sız kalmalı; hem Batı hem de Doğu dünyası için çıkarların örtüştüğü yer olmalıdır.

Seçimler yaklaşırken Moldova iç siyasetini değerlendirir misiniz?

Moldova toplumu, yapıcı, emek sever doğası gereği kanunlara uyan insanların toplumudur. Uzun yıllar komünizmin etkisinde yaşayan halkımız, artık daha özgürlükçü bir oluşum beklentisi içerisindedir. Biz bütün bunları göz önüne alarak partimizi merkeziyetçi bir konumda yapılandırdık. Seçim dönemine girerken dört siyasi parti, kendilerini feshederek bize katıldılar. Anketler gösteriyor ki, biz seçimlerde ciddi bir sermaye koymasak bile her halükarda parlamentoda üçüncü konumdayız. Ancak oy oranımızı yükseltmek için uğraşıyoruz ve bunu da başaracağımıza inanıyorum. Partimizin %42'si 30 yaşın altındaki insanlardan oluşuyor. Bu bize yalnızca gençlerin oy verdiği anlamına gelmemeli. Her yaştan insanın partimize yönelik ilgisi gün geçtikçe artmaktadır.

Moldova'dan Türkiye nasıl görünüyor?

Seçimlerde iş başına geldiğimiz takdirde Türkiye öncelikli ülkemiz olacaktır. Biz Türkiye ile çok ciddi ilişkiler geliştirmeyi düşünüyoruz. Moldova'nın bağımsızlığını 1991'de tanıyan ilk ülkelerden biri Türkiye olmuştur. Bağımsızlığı takip eden ilk yıllarda Türkiye ile Moldova arasındaki ekonomik iş birliği düzeyi Moldova'nın sınırlı kaynak ve yatırım olanakları nedeniyle yetersiz kalmış, ancak başbakanlığım döneminde yükselmeye başlamıştır. İki ülke arasındaki ticaret hacmi %21 artış göstererek 143 milyon dolara çıkmıştır. Biz bu düzeyi asla yeterli görmüyoruz ve iş birliğinin daha da ileri boyutlara ulaştırılması gerektiğini düşünüyoruz. Bu süreçte Türkiye – Moldova ilişkilerinde kalıcı olanın ülkelerdeki şahıslar, iktidarlar, küçük ve kısa ömürlü çıkarlar değil, ülkelerin sağlam temeller üzerinde kurulmuş daimi ve ortak çıkarlarından hareket edilmesi düsturu ele alınmalıdır.

Dediğim gibi, bizim için bugüne kadar yürütülen çalışmalar yeterli değildir. Bunların daha da geliştirilmesini sağlamak üzere buraya gelmiş bulunuyorum. Türkiye ile Moldova arasında çok büyük bir iş birliği potansiyeli var. Türk yatırımcıların Moldova'daki işletmeleri 3-4 sene içerisinde çok daha büyük getiriler elde edeceklerdir.

Ekonomik iş birliği olanakları nasıl geliştirilebilir?

Ben aynı zamanda ülkemde bulunan sanayici ve iş adamları oluşumu olan Üreticiler Birliği'nin başkanlığını yapıyorum. Ülkeler arasındaki ilişkilerin esasının, temelinin ticaret olduğunu düşünüyorum. Bir ülkenin kalkınmasının temeli sanayi ve ticaretten geçer. Ticaret olursa hem sosyal, hem siyasal anlamda yükseliş olur. Başbakanlık yaptığım dönemde en çok önem verdiğim konuların başında bu geliyordu. 2001 yılında ticaretteki vergiler %36 idi. Çalışma sürem içerisinde bunu 0'a kadar indirdim. Moldova'da iş ve işletme güvenliğini tehlikeye düşürebilecek mafya, organize suç örgütleri gibi tehditler artık yoktur. Serbest ticaret olanakları vardır. İş adamları yalnızca %20 oranında KDV öderler. Çifte vergilendirme kaldırılmıştır. Bilgi teknolojileri alanındaki yatırımlardansa herhangi bir vergi alınmamaktadır.

Çalışmalar çok çeşitli sektörlerde sürdürülebilir. Ancak illa bir sektör ismi vermemi isterseniz hafif sanayi, tarım, tarımsal ürünler, meyve suları üretimi, et ve et ürünleri, inşaat ve özellikle büyük iş merkezleri yapımı gibi alanları sayabilirim. Moldova'da elektronik sanayi ve metalurji öncelikli alanlardandır. Bankacılık, finans alt yapısı ve turizm yatırımları da öncelikle ele alınması gereken sektörlerdir.

Moldova menşeili ürünler AB ülkelerine kotasız ve vergisiz olarak satılabilir. Aynı şekilde AB menşeili ürünler de Moldova'da serbestçe satılabilir. Bölgedeki diğer ülkelerle de avantajlı iş birliği anlaşmalarımız söz konusudur.Yeni gerçekleştirilen yatırımlarla inşa edilen kanal sayesinde Moldova'nın Karadeniz'e çıkışı sağlanmıştır. Artık ağır yük gemileri Karadeniz üzerinden Moldova'ya ulaşabiliyor. Bu AB'ye yönelik ticaret açısından çok önemli bir avantaj teşkil etmektedir. ■

Vasile Tarlev kimdir?

Ekim 1963 yılında Moldova, Basarabyaska'da dünyaya geldi. Kişinev Devlet Politeknik Üniversitesi Bilgisayar Mühendisliği bölümünden mezun oldu. Ukrayna, Kiev'de teknik bilimler üzerine doktora yaptı. Bukuriya firmasında mühendis olarak çalışmaya başladı ve bir süre sonra bu kurumun başkanlığına yükseldi. Akabinde Moldova Anonim Ortaklıklı Şirketler Birliği Başkanlığı görevine seçildi. 1997-2000 yılları arasında Cumhurbaşkanlığı ve Başbakanlık nezdinde Ekonomik Konsey üyeliği yaptı.

2001-2005 ve 2005-2008 yılları arasında ardı ardına iki dönem Başbakanlık yaptı.

Eylül 2008'de üç partiyi bir araya getirerek Moldova Merkeziyetçiler Birliği'ni kurdu. Halen bu partinin genel başkanı olarak aktif siyasetle uğraşıyor.

Ülkesinin en saygın ödülü olan üstün hizmet madalyası da dahil olmak üzere, dünyadaki çeşitli kurum ve kuruluşlarınca verilen ödülleri bulunan Tarlev, evli ve iki çocuk babası.

Barış Adıbelli, son yılların yükselen ekonomisi, küresel güç adayı ile ilgili sorularımızı yanıtladı:

‘Çin yüzyılı geliyor’

USİAD Haber Merkezi

Küresel ekonomik krizin iyice derinleşmesi, piyasaları dengeleyecek mali gücü bulunan Çin’e dikkatlerin yönelmesine neden oldu. Deng Şaoping’in yaklaşımlarının son yıllardaki sonuçlarıyla Çin krize en hazırlıklı ülke olarak girdi. Toplam döviz rezervi 2 trilyon dolar civarında. Çin’in hedeflerini, kendi varlığını nasıl gördüğünü, uluslararası arenadaki tavrını, stratejilerini ve Türkiye ile ilişkilerini bu ülke üzerine araştırmaları ve kitaplarıyla bilinen Barış Adıbelli ile konuştuk. Adıbelli sorularımıza şu cevapları verdi:

- Son yılların yükselen ekonomisiyle Çin, küresel mi yoksa bölgesel güç mü olmak istiyor?

- Çin, 1978 yılında Deng Şaoping’in başlatmış olduğu reform ve dışa açılma sürecinin 1980’lerin ortalarında meyvelerini almaya başladı. ABD ve Sovyetler Birliği’nin yıldız savaşları üzerine girdikleri rekabet ortamında Çin, ekonomik açıdan hatırı sayılır bir atılım gösterdi. Soğuk Savaş sonrası, ortaya çıkan yeni uluslararası politikayla Çin, 1980’lerin başında aldığı ekonomik önlemlerle rahat başa çıktı.

Çin, her ne kadar açık kapı politikası uygulasa da 1989 yılında yaşanan Tiananmen öğrenci olaylarından sonra özellikle siyasi açıdan kendisini dışarıya kapattı. Pozitif Dışa Kapanma olarak adlandırabileceğimiz bu durum aslında Çin’in kendisini günün koşullarına göre yeniden şekillendirmesi için gerekli zamanı ve zemini oluşturmuştu. 1997’de yaşanan Asya finansal krizinden etkilenmeden güçlü bir şekilde çıkan Çin kendisini küresel güç ilan etti. 2001 yılında Dünya Ticaret

‘Görüş ayrılıkları olsa bile Rusya ve Çin birbirinden ayrılamazlar zira birbirlerine ihtiyaçları bulunmaktadır. Çin, Rusya ve ABD arasında denge rolü oynadığının altını çizmiştir. ABD, Rusya ve Çin arasında ayrışma sağlayarak ikisine de geri adım attırmaya çalışıyor’

Örgütü'ne üye olmasıyla birlikte Çin, kendisini küresel etkisi olan bölgesel güç ilan etti. Bu statü değişikliği Çin için bir takım yeni sorumluluklar getiriyordu. Her şeyden önce Çin, dış politikasında önemli bir bakış açısı değişikliği yaprak küresel olaylara karşı duyarsız olan tavrını küresel ve bölgesel olaylara daha duyarlı bir hale çevirerek "sorumlu güç" kavramını benimsedi.

Çin, gerek küresel gerekse bölgesel sorunlara 1990'lar boyunca hep ilgisiz kaldı. Bu ilgisizliğin ardında yatan en önemli etken içe kapanma ile birlikte dış dünyanın da Çin'e karşı ilgisiz kalmasının arzulanmasıydı. Böylece, Çin, dışarıdan gelecek yıkıcı etkilerden kurtulacaktı. Çinlilerin kendilerinin de beklemediği bir hızla Çin ekonomisi yükselmesiyle bu seçenekleri de zora girdi. Bir doğu gücü olarak Çin yükselirken Batı da giderek kan kaybetmeye başlamıştı. ABD'nin bir takım projeler ortaya atması ve bunu askerî gücünü ve Birleşmiş Milletler örgütünü kullanarak dayatması ve zorla kabul ettirmeye çalışması, halkların gözündeki Batı imajını da giderek değiştirmeye başladı. Çin, sadece ekonomik büyüme ile önüne çıkan sorunları halledemeyeceğini de gördü. Bu nedenle politikasında da bir takım değişiklikler yaptı. Kanaatimce, Başbakan Wen'in dediği gibi Çinliler kendilerini bir küresel güç olarak görmüyorlar. Çinliler kendilerini küresel etkisi olan bölgesel güç olarak görüyorlar. Ancak şunu da unutmamak gerekir ki Çin'in uluslararası sistemi algılayışı ve küresel güçten ne anladığı bizim anlayışımızdan oldukça farklıdır. Bu algılama mantığı Çin'in binlerce yıllık tarih ve kültürü içinde şekillenmiştir. Bu nedenle, Çinliler kendilerini küresel güç görmüyorlar derken Çinlilerin bakış açısından bu konuyu değerlendiriyorum.

- Çin'in küresel hedefleri doğrultusunda, uluslararası alanda son yıllarda dikkat çeken girişimleri var mı, ilk aklınıza gelenler hangileri?

- Bu bağlamda, 2002 yılında ÇKP 16. kongresinin özel bir önemi bulunmaktadır. Bu kongrede devrim kuşağı tamamen iktidardan çekilerek yerine devrim sonrası genç kuşak gelmiştir. Devrim sonrası kuşak mevcut uluslararası sistemdeki oyunun kurallarını oldukça iyi biliyordu. Bu nedenle ilk iş olarak ÇKP, günün koşullarına uygun hale getirilerek tek parti mantığının ötesinde bir güçler koalisyonu olarak tanımlanmaya çalışıldı. Çin, hiçbir zaman açıkça kendisinin bir küresel güç ya da süper güç olarak ilan etmemiştir. Aksine Çin başbakanı Wen'in de dediği gibi Çin gelişmekte olan bir ülkedir. Ancak Batı, özellikle de ABD, Çin'i geleceğin bir süper gücü olarak görmektedir. Aslında Çin, küresel güç kavramından uzak durmasının nedeni bu kavramın kendisine yükleyeceği bir takım ek sorumluluklardan kaçınmak istemesidir. Eğer bu sorumlulukları alacak olursa o halde rahat bir enerji politikası izleyemeyecektir. Zira enerji savaşlarının yoğun bir şekilde yaşandığı 21. yüzyılda bu mücadeleyi yürütürken "ahlakilikten" bahsetmek oldukça güçtür. Oysa Çin, küresel güç olmanın evrensel değerler ışığı altında bir takım sorumluluklar ve yaptırımlar getireceğine inanmaktadır ve bu durumun yükselen Çin için bir risk oluşturacağını düşünmektedir.

> 'Yaşanan finansal krizin de etkisiyle 21. yüzyıl, biz istesek de istemesek de Çin yüzyılı olacağı açıktır. Gelişmeleri her zaman geç fark eden hazırlıksız yakalan Türkiye, bu defa Çin yüzyılı için hazırlıklı olmalıdır. Stratejik planlamalarını buna göre yapmalıdır.'

Fakat hemen şunun belirtmek gerekir ki küresel gelişmeler Çin'i giderek daha fazla içine almış görünüyor. Çin, eskisi gibi sorunlara sırtını dönmesi mümkün değil zira dünyanın her hangi bir köşesinde çıkacak bir sorun Çin'in ekonomik çıkarlarını doğrudan tehdit edecektir.

Bu nedenle Çin son yıllarda ekonomik büyümesi için ihtiyacı olduğu bölgesel ve küresel istikrarın sağlanması bağlamında uluslararası politikada etkin yer almaya başladı. Çin'in temel iki hedefi bulunmaktadır. Bunlardan birincisi ekonomisinin sağlıklı bir şekilde büyümesi ve bunun toplumsal refahın çağdaş bir düzeye getirilmesi ve bunların sağlanabilmesi için kesintisiz enerji akışının sağlanması. Bu iki temel hedefin gerçekleştirilmesi için Çin, uluslararası politikanın her aşamasında faaliyet göstermeye başlamıştır. Birleşmiş Milletlerin barışı koruma misyonlarında başı çekmektedir. Ortadoğu bölgesinde Filistin sorununda Filistinlilere destek vererek, ABD'nin desteklediği İsrail karşısında bir denge oluşturmaktadır. Uzun yıllar unutulmuş olan Afrika, Çin'in bu ülkedeki yatırımları ve faaliyetleri nedeniyle gündeme gelmiş başta ABD olmak üzere AB, Rusya ve Türkiye de Afrika'ya yönelmiştir. Çin'in özellikle İran, Kuzey Kore, Darfur ve Myanmar konularında ABD'nin baskılarına karşı Birleşmiş Milletler de direnerek bu ülkelere olası bir operasyon ya da yaptırım kararlarını önlemiştir.

- Küresel politikaların uygulanmasında bir Çin tavrı var mı? Varsa, örneğin Rus yaklaşımından farkları nelerdir sizce?

- Küresel politikaların uygulanmasında bir Çin tavrından bahsetmek mümkündür. Gerçekten de bu kavram oldukça önemlidir. Özellikle Çin'in zaman zaman uluslararası toplumdaki beklentilerle çelişen politikalar uygulaması bu tavrın eseridir. Bu açıdan Rusya'nın yaklaşımlarıyla uyuşmamaktadır. Zira Rusya, Çarlık Rusyası ve Sovyetler Birliği'nden devraldığı büyük Rusya mirasını her zaman sahip çıkarak bugün de dünya liderliğine oynamaktadır. Ancak Çin'in dünya liderliğine oynamak gibi bir hedefi yoktur. Çin, her zaman "ikinci adam" konumunu tercih etmiştir. Çin'in geçmiş tarihi de göstermiştir ki Soğuk Savaş döneminden en karlı çıkan ülke Çin olmuştur. Aslında Çin'in bu tavrı kültüründen kaynaklanmaktadır. Çin'e göre Çin, bütün medeniyetlerin ve ülkelerin ortasında ve hiyerarşik olarak en üstünde bulunan bir ülkedir. Bu nedenle Çin için en önemli kavram kendisinin çıkarlarıdır. Bu nedenle, stratejik ortağı olan Rusya ile de zaman zaman çelişmektedir. Rusya'nın uluslararası politikaya yönelik yaklaşı-

mında uluslararası sistemin yapısı önemlidir. Her şeye rağmen kendi çıkarlarını ikinci planda tutmaktadır. Fakat Çin, ABD'ye yönelik politikalarında derin ekonomik ilişkilerini birinci planda tutarak tarihin yüklediği misyondan bazen uzaklaşmaktadır. Rusya, her şeyden önce bir Asya gücü olduğu kadar aynı zamanda bir Avrupa gücüdür. Uluslararası sistem çerçevesinde hareket etmesi bu nedenledir ancak Çin ise katıksız bir Asya gücüdür ve kendisini bu düzenin dışında tutmaktadır.

Çin tavrının en önemli özelliği sabırlı, soğukkanlı olması ve uzun vadeli bir perspektifinin olmasıdır. Rusya, 2007'de Münih Güvenlik Konferansında ABD ve NATO'yu eleştirmesiyle başlayan süreçte uluslararası sistemin tek kutuplu yapısının da bittiğinin mesajını vermişti. Çin ise, tam tersine Rusya ve ABD arasında denge rolü oynadığının altını çizmiştir. Yalnız burada şu gerçek unutulamamalıdır. Görüş ayrılıkları olsa bile Rusya ve Çin birbirinden ayrılamazlar zira birbirlerine ihtiyaçları bulunmaktadır. ABD, eğer Rusya ve Çin arasında ayrışma sağlayabilirse işte o zaman Avrasya coğrafyasında ve Asya Pasifik bölgesinde Çin'e geri adım attırabilir. Aynı şekilde bu Rusya için de geçerlidir.

- Çin, Rusya, Japonya ve Tayvan'la olan sorunlarını çözmek amacıyla son dönemde nasıl bir politika izliyor?

- ABD, Irak'ın işgaliyle başlayan süreçte Orta Doğu'ya saplanıp kalması nedeniyle esas önem vermesi gerektiği Avrasya ve Asya Pasifik bölgesinden giderek uzaklaşmıştır. ABD, Çin'in bu bölgelerde giderek güçlenmesini önlemek amacıyla çok eskilerden beri kullandığı çevreleme politikasını bir kez daha gündeme getirmiştir. Bu açıdan, çevreleme politikası için en uygun ülke Japonya'dır. Bush yönetimi ile birlikte anayasasın 9. maddesinin ulusal bir ordu bulundurmasını yasaklayan maddesinin değiştirilerek bölgede özellikle Çin'i caydıracak güçlü bir ordu bulundurması gündeme gelmiştir. Özellikle, 2006'dan itibaren Japonya'da iktidara daha milliyetçi başbakanların gelmesi tesadüf değildir. Bu kapsamda. 1950'den beri statüsü tartışmalı olan Tayvan bugün gelinen nokta tüm dünya tarafından Çin'in bir parçası olarak kabul edilmektedir. ABD'nin de Çin'in bir parçası olarak kabul etmesine rağmen Çin'e karşı Tayvan'ı silahlandırmaktan vazgeçmemektedir. İkinci Dünya Savaşından beri ABD, Tayvan'ı batmayan bir uçak gemisi olarak görmektedir. Çin, bu ülkelerin ABD'nin yeni çevreleme politikasına alet olmamaları için geçmişten gelen bir takım sorunları rafa kaldırarak ilişkilerini geliştirmiştir. Çin, sadece bu ülkelerle ilişkilerini geliştirmemiş, Rusya ile de stratejik ortaklık kurarak kuzey bölgesini güvence altına almıştır. ŞİÖ'nün de kurulmasıyla Çin'in ABD tarafından aynı zamanda Avrasya'dan kuşatılması tehlikesi ortadan kalkmıştır. Rusya'nın ABD'yi böyle bir politika için bu bölgeye sokmayacağının bilincinde olan Çin Pasifik bölgesinde rahat hareket etmektedir. Aynı şekilde Rusya da Çin'in Uzakdoğu'dan veya güneyden Rusya'ya yönelecek bir tehdide izin vermeyeceğinin bilincindedir.

- Türkiye-Çin ilişkileri hangi düzeyde, ikili ilişkilerin potansiyeli nedir?

- Çin-Türk ilişkilerine baktığımızda ise iki ülke arasında ilişkilerin en fazla askeri ve ticari konularda yoğunlaştığı görülür. Siyasi açıdan maalesef Türk-Çin ilişkileri istenen düzeyde değildir. Niteliği belirsiz bir kriz bulunmaktadır. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer Çin gezisini son anda sağlık problemi nedeniyle iptal etmişti. Ardından Abdullah Gül de iki defa Çin'e davet edildi ancak programı uygun olmadığı için geri çevirdi. Ardından cumhurbaşkanımız Japonya'yı ziyaret etti. Bunun yanında Pekin olimpiyat oyunlarının açılış törenlerine ne başbakanımız ne de cumhurbaşkanımız gitti. Oysa bu açılış töreni Çin'in 30 yıldan beri beklediği bir tarihi olaydı ve dünya liderlerinin hepsi oradaydı. Kuşkusuz bu gelişmeler Çin'de farklı yorumlandı ve somut yansıması da Çin devlet Başkanı Hu Jintao'nun Yunanistan'ı ziyaret etmesiyle görüldü. Bu ziyarette Çin, Yunanistan'la stratejik ortaklıklarını pekiştiren bir takım anlaşmalar imzaladı. Genelde, bölgedeki stratejik dengeyi gözetmek için Yunanistan'ı ziyaret eden liderler Türkiye'yi, Türkiye'yi ziyaret edenler de Yunanistan'ı ziyaret ederlerdi. Hu Jintao, bu ilkeye uymadı. Oysa 2000 yılında önceki devlet başkanı Jiang Zemin her iki ülkeyi de ziyaret etmişti. Toparlamak gerekirse 21. yüzyılın bu son yaşanan finansal krizin de etkisiyle biz istesek de istemesek de Çin yüzyılı olacağı açıktır. Dolaysıyla, gelişmeleri her zaman geç fark eden hazırlıksız yakalan Türkiye bu defa Çin yüzyılı için hazırlıklı olmalıdır. Stratejik planlamalarını buna göre yapmalıdır. ■

Emekli Tümgeneral Kuloğlu, Obama'lı ABD'nin politikalarını yorumladı:

'ABD liderliğini sürdürmek isteyecek'

USİAD Haber Merkezi

Emekli Tümgeneral Armağan Kuloğlu, Ortadoğu Stratejik Araştırmalar merkezi'nde başdanışmanlık, Beykent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi'nde danışmanlık yapıyor. Küresel gelişmeleri yakından izleyen Kuloğlu, Obama döneminde ABD'nin olası politikalarını, bölgeye ve Türkiye'ye etkilerini değerlendirdi. Kuloğlu'nun sorularımıza verdiği cevaplar şöyle:

- ABD'de Obama'nın seçilmesinin büyük oranda ekonomik kriz kaynaklı olduğu söyleniyor. Krizin ABD'nin küresel politikalarına yansımaları olabilir mi, şu an belirtileri var mı?

- Obama'nın seçilmesi, Obama'nın kendisinden kaynaklanan özelliklerden dolayı seçim kazanmasının ötesinde, ABD'de iktidarda olan Cumhuriyetçilerin, özellikle dış politikadaki uygulamalarının yarattığı olumsuzlukların sonucudur. Cumhuriyetçilerin dış politikadaki uygulamalarının, ABD'ye uluslararası ortamda itibar kaybettirdiği, ABD'ye karşı bir güven eksikliği, hatta nefrete kadar varabilecek olumsuz duygular yarattığı bir gerçektir. Ayrıca, dış politikadaki yanlışlıklara başarısızlıkların da eklenmesi, kaynakların boş yere harcanmış olması, harcamaların ABD bütçesinin kaldıramayacağı boyutlara ulaşması, bu nedenle ABD'nin uluslararası ortamdaki mali etkinliğinin sarsılması ve bunun iç piyasalara da yansıması, Demokratların lehine olan gelişmeler olmuştur. Diğer taraftan çatışma ortamının ekono-

'Yakın bir zamanda politik, askeri, ekonomik ve teknolojik açıdan ABD seviyesine gelebilecek bir ülke görülmediğinden, ABD'nin başat durumu bir müddet daha sürebilir. ABD'nin gücünü yeniden toparlayamaması ve diğer güçlerin de gelişmelerini devam ettirmesi halinde orta vadede tek kutuplu düzenden, çok kutuplu bir düzene geçilebilir'

mik yükünün ABD halkı tarafından güçlü bir şekilde hissedilmeye başlaması, ölen, yaralanan, sakat kalan ve psikolojik olarak rahatsızlananların sayısının artması ve bunun yarattığı sosyal yaraların çoğalması da yine Demokratların menfaatine gelişmeler olarak ortaya çıkmıştır. Bu nedenlerle Demokratların adayı Obama olmasa dahi, belki bu kadar farklı olmasa da, bir başka demokratın ABD başkanı olarak seçilmesi mümkün olabilecekti. Ancak Obama'nın şahsının ve çevresinin seçim propagandasındaki üstün performansını ve yarattığı güven duygusunu da dikkate almak gerekir.

Obama'nın seçilmesinde ekonomik kriz ön planda görünmesine rağmen, ifade ettiğim konuların da önemli etkilerinin olduğunu söyleyebilirim. Doğal olarak bu durum ABD'nin küresel politikalarına da etki edecektir. Başlangıçta mümkün olduğu kadar çatışmadan uzak, uluslararası hukuka ve teamüllere saygılı, güven telkin edecek davranışlarla, ABD olarak büyük ülke olmanın verdiği prestiji sarsmadan yumuşak tarzlı bir dış politika sürecinin gündemde olacağını beklemekteyim. Ekonomik kriz bütün dünyayı etkilese de, ABD'nin ekonomideki büyüklüğünü ve yaygınlığını kullanarak, elindeki dünya ekonomisini etkileme vasıtalarını harekete geçirerek, bu krizi en erken atlatan ülke olacağını değerlendirmekteyim. Böylece henüz bu krizin etkisinden kurtulamayan ülkeleri kontrol altına alabileceğini ve yeniden dünya hâkimiyet politikasını gerçekleştirebilmek için stratejiler geliştirip uygulamayı deneyeceğini düşünmekteyim.

- Son NATO zirvesinde ABD'nin Ukrayna ve Gürcistan'ın pakta üyeliği düşüncesinden geri adım atmış olduğu gözleniyor, bunu nasıl yorumlamak gerekir?

- Son NATO toplantısı Rusya ile ilişkiler açısından önemli sonuçlar ortaya çıkarmıştır. ABD Başkanlık seçimleri sonrası İttifak üyeleri, daha fazla gerginliğe yol açabilecek politikalardan vazgeçilmesi konusunda görüş birliğine varmışlardır. NATO'nun doğuya doğru genişlemesinde Ukrayna ve Gürcistan üzerinden yürütülen siyasetin zarar verdiği kanaati ortaya çıkmıştır. Özellikle Osetya ve Abhazya'da yaşananlar ve bunun sonuçlarının, Rusya ile yürütülen rekabetçi siyasetten kaynaklandığı değerlendirilmiş ve bu nedenle Rusya ile diyalogun yeniden sağlanması, Ukrayna ve Gürcistan ile ilişkilerin daha yavaş ve yumuşak bir şekilde geliştirilmesi ve bu konuda acele edilmemesi kararlaştırılmıştır.

> 'Türkiye, PKK ile mücadele, Irak hava sahası, istihbarat paylaşımı konularında ABD ile sürdürdüğü Irak ile de sürdürmek durumunda kalacak. Bu konuda ve ABD askerlerinin çekilirken Türk topraklarını kullanma isteği konusunda gerekli çalışmalar yapılmalı. Çekilme sonrası Irak'ta ABD etkisini de göz önünde bulundurmakta fayda var.'

Bu kararın alınmasında NATO'nun Afganistan'da henüz istenen sonuca ulaşamamasının, bu konuda Rusya'nın da desteğine ihtiyaç bulunmasının ve yaşanan küresel krizin bir çatışma ortamına elverişli olmamasının etkisi olduğunu düşünüyorum. Gelinen aşamanın, Ukrayna ve Gürcistan'ın NATO'ya üyeliğinden geri adım atılmasından ziyade, şartların oluşmasını beklemek için konuyu zamana yaymak olarak algılanmasının daha doğru olacağını değerlendiriyorum.

- ABD Irak'tan nasıl çekilecek, bunun Türkiye için anlamı nedir?

- ABD, Irak'ın güvenliğinin, özellikle de iç güvenliğinin Iraklılar tarafından yapılabilmesini sağlamak amacıyla uzun bir süredir Irak güvenlik güçlerinin teşkilatlanması, eğitimi ve teçhiz edilmesi konusunda çalışmalar yapmaktadır. ABD hâlihazırda iç güvenlik açısından Irak'ı önemli bir kesiminde Irak güvenlik güçlerinin görev almasını sağlamış durumdadır.

ABD ile Irak arasında imzalan anlaşmaya göre ABD askerleri 2009 Haziran ayına kadar şehir merkezlerinden çekilerek buraların kontrolünü Irak güvenlik güçlerine bırakacaktır. 2011 yılı sonuna kadar da Irak'tan askeri kuvvetlerinin tamamını çekecektir. İngiliz askerlerinin de Irak'tan çekilmesi konusunda karar alınmış ve planlamalar yapılmıştır.

Bu durumun Türkiye açısından anlamını ortaya koyabilmek için, çekilmeden sonra geride nasıl bir Irak'ın kalacağının bilinmesi gerekir. Mevcut gelişmelere baktığımızda, sonuçta, Irak'ın kuzeyinde bir Kürt Federe Devleti olacağı, Kerkük'ün de merkezi yönetime bağlı, özel statüde bir vilayet durumuna geleceği değerlendirilmektedir. Irak yönetiminin ülkenin tüm güvenliğinden, Irak'ın kuzeyindeki yönetimin de kendi bölgesindeki iç güvenlikten sorumlu olacağı varsayılmaktadır. Ancak kuzeydeki yerel yönetimin, sanki bölgesinde dış güvenlikten de sorumlu olacakmış gibi davranış ve çalışma içinde bulunduğu da gözlenmektedir. ABD, merkezi yönetimin güvenlik güçlerinin yanında, kuzeydeki güvenliği sağlamak üzere "peşmerge" olarak isimlendirilen silahlı gücü de teşkilatlandırmış, eğitmiş ve teçhiz etmiştir. Bu durum, ABD'nin kuzeydeki yönetime, bölgedeki politik ve ekonomik menfaatleri, İran faktörü, İran-Suriye dayanışması ve İsrail'in güvenliği açısından ayrı bir önem verdiğini göstermektedir.

TÜRKİYE ABD SONRASINA HAZIRLANMALI

ABD'nin uzun bir süredir Türkiye'nin, Irak'ın kuzeyindeki yerel yönetimi resmi muhatap olarak kabul etmesi, onu bir tehdit olarak algılamaması, dış politika, güvenlik ve ticari ilişkilerini geliştirmesine özel önem vermesi dikkat çekmiştir. Hatta Türkiye'yi, Irak'ın kuzeyin-

deki yönetimle ilişki kurmaya zorlamak için, PKK terör örgütünün Irak'ın kuzeyindeki bölgeyi kullanarak Türkiye'de terör faaliyetlerinde bulunmasına müsamaha etmiş ve Türkiye'nin Irak'ın kuzeyinde bu terör örgütüne müdahalede bulunmasına engel olmuştur. Böylece ABD sonrası Irak'ta, merkezi yönetimden ayrı olarak, tehditlere karşı korunmuş, kendine müzahir bir yönetimin bulunmasını sağlamaya çalışmıştır. Zaman içinde bu yönetimin bağımsız olmasını da gelişecek duruma göre talep edebileceği değerlendirilmektedir. Bu yönetimin Türkiye tarafından korunmasını da, kapalı kapılar ardında talep etmesi de mümkün görülmektedir. Bu durum Türkiye'nin güvenliği açısından sakıncalıdır. Türkiye'nin böyle bir oluşumu kabul etmemesi gerekmektedir.

Türkiye, PKK ile sınır ötesinde sürdürülen mücadelede, Irak hava sahasının kullanılması ve emniyeti, çatışma kurallarının uygulanması, istihbarat paylaşımı da dahil olmak üzere birçok konuda ABD ile sürdürdüğü koordinasyonu, çekilmeden sonra Irak ile yapmak durumunda kalacaktır. Bu konuda faaliyet gösteren üçlü mekanizma değişik bir şekil alacaktır. Bu konularda gerekli çalışmaların yapılmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Ayrıca ABD askerlerinin çekilirken Türk topraklarını kullanma isteğine karşı da şimdiden politika geliştirmemizde yarar görülmektedir.

ABD'nin, askerlerinin Irak'tan tamamen çekilmesinden sonra da Irak üzerinde siyasi ve askeri kontrolü devam ettirebilecek mekanizmaları Irak'ta bulunduracağını, kontrolü elden bırakmayacağını değerlendirmekteyim. Geliştirilecek politika ve stratejilerde, ABD sonrası Irak'ta, yine ABD etkisinin devam edeceğini düşünmekte fayda görmekteyim.

- Afganistan'a ağırlık vereceğini açıklayan Obama'nın bu ülkede başarılı olma şansını, tarihsel deneyimleri de göz önünde bulundurarak değerlendirir misiniz?

- ABD, Afganistan'da tam sonuç almadan Irak'a yönelmiş, durumun ön gördüğü şekilde gelişmemesinden dolayı da başarısızlık olarak nitelendirilebilecek bir sonuçla karşı karşıya kalmıştır. İran'a yapmayı düşündüğü müdahaleyi ise hiç göze alamamıştır. Bozulan dış ve iç dengeler, ekonomik durum ve özellikle uluslararası ortamdaki güç kaybı ve güvensizlik ABD'yi yeniden güç toplama ve güven ortamı yaratma konusunda harekete geçirmiştir. ABD'nin Irak'tan bir plan dahilinde çekilmesi, karşılıklı karar altına alınmıştır. Afganistan bir noktada NATO'nun sınavı durumuna gelmiştir. Buradaki başarısızlık, zaten tartışmalı olan NATO'nun geleceğini tehlikeye atabilecektir. NATO'nun devamı ise ABD'nin uluslararası ortamda etkisini devam ettirebilmesi açısından son derece önemli bir konudur. Bu nedenle ABD, Afganistan'da istikrar ve güvenliğin sağlanması konusunda kararlı görünmektedir.

ABD, Afganistan'daki güvenlik ve istikrarın sağlanması için, özellikle NATO üyelerinin katkısını talep etmektedir. ABD'nin eksik kalan hususları da kendisinin tamamlayarak, mutlak başarı için çalışacağını değerlendiriyorum. Sonuçta istikrar ve güvenliğin göreceli bir şekilde sağlanacağını, ancak bölgenin sosyal ve kültürel yapısının ve buna bağlı olarak da ekonomik durumunun bir sonucu olan direniş hareketlerinin ve terörün tam olarak ortadan kalkamayacağını, zemin bulduğunda tehdidin zaman zaman devam edeceğini düşünüyorum.

- Çok kutuplu bir küresel sisteme doğru gidildiği savunuluyor, siz bunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra, Sovyetler Birliği çökmüş, Sovyetlerin etki alanındaki coğrafyalarda parçalanmalar meydana gelmiş, ABD gücünü kaybetmediği için tek süper güç olarak kalmıştır. Politik, askeri, ekonomik ve teknolojik olarak ABD'den daha güçlü bir ülke kalmamış, BM'nin de dahil olduğu dünyadaki bütün sorunlar ABD müdahalesi olmadan veya ABD çözüme liderlik etmeden çözülemez hale gelmiştir. Bu durum ABD'nin hegemonik düşüncelerinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

ABD'de iktidara Neo-con'ların gelmesi ve 11 Eylül terör saldırıları, hegemonik düşünceleri hareketlenen ABD'nin, dünya hâkimiyeti konusundaki davranışlarını da şekillendirmeye başlamıştır. Ancak ABD'nin her müdahaleyi askeri kuvvet kullanarak yapmaya kalkması ve müdahale sürelerinin uzaması, ABD'nin politik, askeri ve ekonomik alanlarda güç kaybetmesine sebep olmuştur. Bu süre içinde Rusya yeniden toparlanma sürecine girmiş, Çin kalkınmada büyük bir hız yakalamış, Japonya kalkınmış ve oldukça zenginleşmiş, Hindistan teknolojide büyük ilerleme kaydetmiş, AB ekonomik gücünü arttırmıştır. ABD'nin etkinliği sorgulanır hale gelmiştir. Bu gelişmeler, ABD'nin yanında diğer süper güçlerin ortaya çıkmaya başladığını ve tek kutuplu dünyanın da artık sona ermekte olduğunu göstermektedir.

Yakın bir zamanda politik, askeri, ekonomik ve teknolojik açıdan ABD seviyesine gelebilecek bir ülke görülmediğinden, ABD'nin başat durumunun bir müddet daha devam edeceğini değerlendiriyorum. ABD'nin gücünü yeniden toparlayamaması ve diğer güçlerin de gelişmelerini devam ettirmesi halinde orta vadede tek kutuplu düzenden, çok kutuplu bir düzene doğru geçilebileceğini düşünüyorum. Ancak yaşanan küresel krizin bunu geciktirebileceğini, hatta ABD'nin dünya finans piyasasını etkileme kabiliyeti olan elindeki imkânlarını, birçok ülkedeki yatırımların ABD ortaklı olmasının yarattığı avantajlarını, en büyük ekonomiye sahip olmanın üstünlüğünü ve teknolojik gelişmişliğini kullanarak ekonomik krizden en erken kurtulacak ülke olacağı kanaatini taşıyorum. Diğer ülkelerin ekonomisini düzeltmeleri zaman alacağından ABD etkinliğinin değerlendirilenden biraz daha fazla sürebileceğini de düşünmekteyim. ■

Sınırdan İzlenimler...

Sınıra Sıfır, Peki Yaşama?

Ahmet S. AZİZOĞLU

"Terörle mücadelenin yoğunlaştığı bölgeye arife ve bayramın ilk günü ziyaret yapılacak" dendiğinde, dönüşümde yaşayacağımız duyguyu artık ezbere biliyordum: Burukluk…

Batman Havaalanı'na inişimizde bizi helikopterlerle gideceğimiz il olan Siirt'in Komando Tugayı Komutanı Tuğgeneral Özhan Ayaş ve beraberindeki subaylar karşıladı. Ayaş tam bir komando, uzun yıllar bölgede çalıştığını öğrendik. Yani deneyimli. Hani derler ya "çakı gibi asker", onu da aşıyor. "Arkadaşlar! Eruh bölgesine geçeceğiz" dedi.

Eruh bölücü terör örgütünün 1984 yılında ilk eylemini yaptığı ilçe. Gideceğimiz yer Bayırdüzü üs bölgesi. Adında "düz" sözcüğünün olduğuna bakmayın, asker "düzleştirmiş". Yoksa düz değil, Eruh'a da adeta kartal yuvasından bakar konumda. Gittiğimizde Eruh'a bulut inmişti, askerler adeta bulutların üstünde nöbet tutuyordu. Tuğgeneral Ayaş, bölgeyi tanıtıyor: "Karşımızdaki vadiler Şırnak bölgesiyle bağlantılı olması nedeniyle önemli…"

Daha sonra öğreniyoruz ki bu "vadiler" adını sıkça haberlerde duyduğumuz Bestler Dereler, Cudi Dağı, Hezil Çayı, Küpeli Dağ, Namaz Dağı gibi bölgelerden terörist sızmalarının yoğunlaştığı yerler…

Sonra üs bölgesinde, "Komando Kolu" tanıtıldı. Bir subay, bir astsubay, 3 uzman çavuş toplam 18 kişiler… Yüzleri boyalı, bir askerin taşıyabileceği ve gerekli bütün silahlara, teçhizata sahipler. Bu kol, "görevden yeni dönmüş". 3 gün arazide kalmışlar, komutanları olan teğmen gayet sakin, heyecan yok… Haklı, heyecan duygusu onun için basitleşmiş olmalı. Muhabirlerin sorularına kendinden emin, tane tane cevap veriyor. Adını söylemiyor, belki de yaptığı işi kişiselleştirmek istemiyor. Aklında yoksa bile böyle hissettiği kesin. Yüzüne beş saniye bakınca o tanıdık ifade fark ediliyor, kamuflaj boyalarına rağmen fark ediliyor… Biraz durgunluk, biraz onur, biraz sorumluluk, biraz özlem sezebildiklerimiz. Ama tam anlamıyla anlatmak zor, 5 saniye bakmak lazım… Öyle bir ifade ki, bölgedeki her yaşanmışlığın ipucunu veriyor… Bir de insana, onlarla orada kalma hissini…

KÜPELİ: "GABAR"

Her üs bölgesinde mutlaka helikopter pisti bulunuyor. Pist dediysek hani öyle büyük bir alan sanılmasın, orta halli bir salon büyüklüğünde, beton dökülmüş, düzeltilmiş bir alan… Helikopterlerden biri iniyor, biri kalkıyor. Bu sefer istikamet Görmeç Üs Bölgesi.

Buraya iki yıl önce yine gitmiştik. Bir Motorlu Piyade Taburu konuşlanmış durumda. Birlik tamamen "özgür", komutanından erine kadar hepsi… Çünkü bütün yaşam alanları konteyner, çadır ve geçici mekânlardan oluşuyor. Yalnız geçici de olsa birliğin konuşlandığı alanda iki yıl öncesine göre çevre düzenlemesinde gözle görülür bir ilerleme var. Birliğin bütün ihtiyaçları gideriliyor, sahra fırını, banyo, yatakhane, mutfak, internet, telefon hepsi var. Burada bir noktayı biraz açmak istiyoruz: Sahra fırını… Bu tür gezilere katılanlar, bu fırında pişirilen ekmeklerin tadını bilir. Büyük kentlerde satılanların dörtte biri kadar yiyince, doyarsınız. Çünkü kabartma tozu kullanmazlar, "içi toktur", dolayısıyla da insanı doyurur. Gazeteciler bir yandan haber bir yandan

fotoğraf geçiyor. Yöresel adı Gabar, yani Küpeli Dağı'nın kuzey doğusunda bulunuyor Görmeç Üs Bölgesi… Sızmaları önlemek için "en ideal" birlik olduğu bilgisi veriliyor. Teçhizatlarında bir eksiklik yok. Kaldı ki Şırnak'taki helikopterler 15 dakikalık mesafede. Geceleri her yer karanlık, olabildiğince az ışık yakılmıyor, "hedef olmamak" için…

Terör örgütü Küpeli için "kalbimiz" değerlendirmesini yapıyormuş. Eski Genelkurmay Başkanı Org. Yaşar Büyükanıt'ın deyimiyle "Ütüleseniz 12 bin kilometrekare bir ova çıkar" karşınıza. Doğal yapısı mücadeleyi zorlaştırıyor. Saklananın işini kolaylaştırırken, arayanınkini güçleştiriyor. Daha önce bölgedeki köylülerden duymuştuk: "Buraları baharda çok güzel olurmuş, çiğdem çiçek ilk bu vadilerde açarmış"… Terör yüzünden kimsenin çiğdem çiçeği görecek hali yok, hele de bahar aylarında… Çünkü bu aylarda terör azar.

GECE GÖRÜŞ

Üs bölgesinin tanıtımı bittiğinde akşam olmuş, karanlık çökmüştü. Sahra fırınının üzerine beyaz güvercinler konup kalkarak, yuvalarına yerleşmeye başlıyorlardı. Nöbet tutan askerlerin yanında sevimli köpek yavruları askeri kıyafeti olmayan biri yaklaşınca hemen bağırıp çağırıyor. Üs bölgesinde yetiştirilen kazlar da aynı tepkiyi veriyor. Kısacası bir nevi "erken uyarı sistemi".

Gazeteciler helikopter beklerken haberlerine ek yaptırıyorlar, fotoğraf geçiyorlar. Bu arada ekmeklerini ısırıyor, çaylarını yudumluyorlar… Karanlık bastırdı ve helikopterlerin "pal sesleri" gelmeye başladı. Bir bir inip kalkıyorlar…

Birden aklıma geldi: Gece görüş sistemleri, termal kameralar, ısıya duyarlı görüntü alan araçlar, hedef tespit cihazları… Çokça haberlerini yapmıştık. Ancak bu cihazlar yardımıyla hareket eden helikopterlerin kullanımına ilk kez tanık oluyorduk. Sırasıyla, sorunsuzca indiler, yolcularını aldılar ve havalandılar. Yani işliyorlardı. Yaptığımız haberlerin doğru olduğunun küçük de olsa kanıtıydı bu. Daha sonra sohbet sırasında bir komutanla bu konuyu konuştuk. "Türk Silahlı Kuvvetleri bu konuda çok iyidir" dedi ve ekledi:

"Bazı ordular sembolik olarak gece helikopter uçuruyor. Bizim ordumuz için bu bir yaşam tarzı olmuş durumda. Peki, sana bir soru: Helikopteri uçurdun, çatışma bölgesine bir birliği indirdin, ondan sonra ne olacak? Atılan tim ne yapacak, nereye yönelecek, nereye ateş edecek? Her taraftan silah sesi geliyor… İşte burada koordinasyon var, deneyim var ve bu işler öyle uzaktan seyredildiği gibi değil. Tatbikat yaparak da çözülebilecek konu değil…"

Evet, askerlerin deyimiyle "taktik alandaki konular, askerliğini yapmış olsa bile, asker olmayanların yorum yapıp, çözüm üretebileceği bir konu değil" galiba…

Akşam yemeğinden sonra yapacak bir şey yok. Şırnak Tümeni'nde kantine gidelim dedik, birkaç kişi… Kantin adeta alışveriş merkezi. Bir arkadaş kışlık mont dahi alacaktı da, kredi kartlarının pos cihazları bozulduğundan alamadı. Tümen'de yaşamın hiçbir eksiği yok. Ankara'da, İstanbul'da gördüğünüz birçok şeyi burada bulabilirsiniz. Zaten Tümen, Şırnak için önemli bir unsur. Tümensiz Şırnak ne olur, açıkçası net bir şey söylemek zor…

ŞIRNAK'TA BAYRAM…

Ve bayram sabahı… Tümen'in "içtima alanında" tören düzenlendi. Her birimden personel katıldı. Karargâh subayları, özel kuvvetler, jandarma özel harekâtçıları, hava grup komutanlığı, sağlık grup komutanlığı… Personel hem komutanla, hem de birbirleriyle bayramlaştı.

Tören öncesinde dikkatimizi çeken bir nokta ise Şırnak kent merkezindeki sessizlikti. Bir bayramda, bu kadar sessiz, değil bir kente, bir köye dahi tanık olmamıştım. Askeri bölgeyi ayıran duvara yaklaşıp iyice kulak kabartmamıza rağmen, Şırnak'tan bayrama ilişkin bir ses de duyamadık, bir görüntü de göremedik. Nedenini bilmiyoruz ama Şırnak Kurban Bayramı'na bu kadar sessiz giriyordu…

Törenden sonra yeniden helikopterlere yöneldik. Yönümüz Irak sınırı. Yazılıkaya bölgesindeki Beyaztepe. Deniz seviyesinden yüksekliği 2 bin 106 metre. Yağan kar ince bir tabaka halinde donmuş. Bir astsubay, en son gece ısısının -8 derece olarak ölçüldüğünü söylüyor. Beyaztepe bölgeye hâkim bir yer, görüş alanı geniş. Oluşturulan mevzilerde Mehmetçik korucularla birlikte görev yapıyor. Sevimli köpekler de yanlarında. Beyaztepe vatan toprağı, ama toprak yok, her taraf kaya. Orayı vatan yapansa her koşulda tepeyi tutan Mehmetçik. Genelkurmay'dan yetkililer daha önce açıklamıştı: "Bunun gibi, iç güvenlik amacıyla oluşturulan 1000'in üzerinde üs bölgesi mevcut."

Tümen Komutanı Tümgeneral Tahir Bekiroğlu da kendi sorumluluk bölgelerinde 200'ün üzerinde benzer şekilde üs bölgesi bulunduğunu, bunun terörist tehdidi ve ihtiyaca göre 300'ün üzerine çıktığını söyledi. Bu gezinin bir kez daha ortaya koyduğu bir gerçek şu ki, asker arazide, mevzide, pusuda… "yan gelip yatmada" değil.

Beyaztepe'yle devam edersek, bölge "sınıra sıfır". Bekiroğlu gazetecilere,

"fazla yükseklere çıkmayın, karşı tarafta (Irak) tam kontrol yok" uyarısını yaptıktan sonra, koluyla doğuyu gösteriyor: "Burası Düğün Dağı". Kuzeyi gösteriyor: "Burası Kel Mehmet Dağları… Yani Türkiye toprakları" diyerek araziyi tanıtıyor. Verilen bilgilerden ortaya şu çıkıyor: Sınırda oluşturulan üs bölgelerine, emniyet mevzilerine Irak topraklarına yaklaşma bölgeleri fiilen "yasak bölge" olmuş durumda. Çünkü bu mevzilere karşıdan yaklaşıp da "iyi niyetli" olmak pek mümkün değil. Zaten sıradan insanların bulunacağı yerler de değil buralar…

Zaman sınırlı, muhabirler not alıyor, asker ve korucularla kısa söyleşiler yapıyor, fotoğraf çekiyorlar. Bir televizyon muhabiri aceleyle habere "anons çekmeye" çalışıyor: "Burası Irak sınırına sıfır noktasındaki Beyaztepe…"

Sessizce etrafı gözleyince, bir hengâme, tatlı bir telaş dikkat çekiyor. Sırtında G-3 piyade tüfeği, gelen üşümüş misafirlere çay yetiştirmeye çalışan Mehmetçiğin güleç yüzü soğukla, buruk ortamın havasıyla hiç uyuşmuyor. Korucuların da yer aldığı karşılama mangasının nefesleri soğuktan uzayıp giden sis görüntüsü oluşturuyor. İnsanın aklına gelip takılıyor, "Sınıra sıfır… Peki, hayata hangi noktada Beyaztepe?"

Beyaztepe, terörist örgütün Irak topraklarındaki Haftanin kampının karşısına denk düşüyor. Bölgeden Türkiye'ye sızmaları önlemeye çalışıyor. Beyaztepe ve benzeri üs bölgeleri, ileri emniyet noktaları ve mevziler…

'RAHAT BİR NEFES'

Gezi kapsamındaki son durağımız Gürvil Üs Bölgesi. Burası da "sınıra sıfır". Kale gibi. Bekiroğlu askerlerini, "Hudut kartalı, Mehmetçik" diye çağırıyor. Kuleler gerçekten kartal yuvası gibi. Tam üstümüzde de üç tane kartal uçuyor, süzüle süzüle… Terör örgütünün Sinaht kampının karşısına denk düşüyor. Gazetecilerle, ön cephesinde "Hudut Kartalı" yazan kulübenin önünde hatıra fotoğrafı çektiren Bekiroğlu, Mehmetçikten hudut tekmili alıyor. Çorumlu Mehmetçik'in "Asil Türk Milletinin…" diye başlayan tekmilin ilk kelimesini "Asiiiil" diye uzatması ve vurgusu televizyon muhabirlerinin ilgisini çekiyor. Mehmetçik bu yüzden, kaçıranlar için bir kez daha tekmil veriyor. Mehmetçiğin elinde bayram şekeri. Silahın namlusu ile parmaklarının arasına sıkıştırmış. Üzerinde şu ifadeler bulunuyor:

"Kurban Bayramınızı kutlar, gözlerinizden öperim. Tahir Bekiroğlu, Tümgeneral, Tümen Komutanı". Üs bölgesinin doğusunda meşhur Cudi Dağı var. Eteğindeki Hezil çayı bir miktar Türkiye-Irak sınırı oluşturarak akıyor…

Öğlen yemeği, Mehmetçikle birlikte üs bölgesinde yeniliyor. Karşımızda oturan Mehmetçiğe "Nerelisin?" diye soruyoruz. "Karşıyakalı" diye cevap veriyor. Yani İzmir Karşıyaka, Plakası 35.5… Dışarıdan olağanüstü gibi göründüğünü anlamış olmalı ki, "Burası, o kadar da kötü değil, hem insan zamanla alışıyor" diyor gazetecileri sınır kulelerine taşıyan Ortabağlı şoför. Askerliğini Ağrı'da yapmış. "Nüfusu 2 bini geçiyor, ama belediyemiz yok" diyor ve ekliyor:

"En önemli sorun terördür. Terör olmazsa, hiçbir şey olmaz. En azından rahat bir nefes alırız…"

Yemek bittikten sonra kısa bir gezi değerlendirmesi için düşünüyoruz. Aklımızdan geçen şunlar: "1990'larda Baklava dilimi modeli ile terör büyük oranda bastırılmıştı. Şimdi ise Baklava Dilimi'nden de öte kontrol altına alınmayan önemli hiçbir nokta yok…".

Dönüş yolunda olumsuz hava koşulları nedeniyle güzergâh değişiyor. İnerken sisin oluşturduğu pamuk deryasına yukarıdan baktığımız Batman'dan değil, Mardin'den havalanacağız. Haber geçme telaşının arasında helikopterlere doluşuyoruz ve o nefis Mardin'i havadan üç kez turluyoruz. Muhteşem bir görüntü…

Mardin Havaalanı'nda bizi Batman'a indiğimizde karşılayan Siirt Komando Tugay Komutanı Tuğgeneral Ayaş karşılıyor. Herkese kumanya dağıtılıyor, ancak kimsenin yiyecek vakti yok…

Bir saatlik bir koşuşturmanın ardından uçaklar hazır. Pulman tipi CN-235'le uçuyoruz. Çantamızda iki parça fazla malzemeyle… Gürvil'den üzerine "Bağlıca Hatırası" yazan havlu ve komandoların bir öğününü oluşturan kumanyayla. Maksat, evdekiler de bölgenin havasını birazcık solusun…

Çoğunluk uyuyor, ama biz uçakta uyumayı hiç beceremiyoruz… Kafamda, "sınıra sıfır, rahat bir nefes" gibi kelimeler uçuşuyor. Sonunda kafamdaki sorunun cevabını kendi kendime veriyorum: "Beyaztepe hayata ne kadar mesafede onu bilemem ama, bir şey çok net: Beyaztepe'de var olmak, hesapsız, sorgusuz sualsiz, izinsiz nefes almak için şart". ■

Divan'ı Lügatı Türk 2008 Kaşgarlı Mahmut Yılı

Ümit ÜLGEN
USİAD Onur Kurulu Üyesi

2008 yılı Birleşmiş milletler eğitim bilim ve kültür teşkilatı(UNESCO) tarafından doğumunun bininci yılı nedeniyle Kaşgarlı Mahmut yılı ilan edildi.

Türk dilli halkların en önemli kültür ve tarih varlıklarından biri olan Moğolistan'daki Göktürklerin Orhun yazıtları kadar önemli olan bugünün Türkçesiyle "Türk dillerinin divanı" adlı Türkçenin ilk ansiklopedik sözlüğünü Kaşgarlı Mahmut 1073 yılında tamamlamıştır.

Kaşgarlı Mahmut bugün Çin'in sınırları içinde kalan Uygur Türklerinin yaşadığı Sincan Uygur Özerk Cumhuriyeti'nde Kaşgar şehrine bağlı Opal köyünde 1008 de doğmuş 1105 de ölmüştür. Türbesi doğduğu köydedir. 11.yüzyılda bütün İslam ülkelerinde Türklerin egemen olduğu bir dönemdir.

Kaşgarlı Mahmut, Karahanlılar ve Selçukluların egemenlik alanları dahil tüm Orta Asya'yı gezmiş ve bu gezilerden sonra Türkler için çok önemli olan bu sözlüğü yazmış, yazma gerekçesini de "Araplara Türkçeyi öğretmekten çok, Türkçenin Arapçayla koşu atları gibi yarış edeceğini, Türk dilinin zenginliğini, Türk dilinin her duygu ve düşünceyi anlatmaya elverişli olduğunu ispat etmek" olarak belirtmiştir. Bu eser sadece Türk dilinin bir sözlüğü değil aynı zamanda İslam öncesi Türk edebiyatının tarihini, coğrafyasını, folklorunu ve efsanelerini anlatan ve günümüze ulaşmasını sağlayan bir ansiklopedidir.

Kitabın önsözünde Türk lehçelerinden Türk'ün, Oğuz'un, Çigil'in, Argu, Karluk, Kepenek, Kıpçak, Hakaniye, Kırgız'ın lehçelerini tamamı ile zihnimde nakşettim demektedir. Kitapta 8526 Türkçe sözlüğün Arapça karşılıkları verilmektedir. Bugün Türkçe 11 milyon km2 alanda 300 milyon kişi tarafından 21 ana grup olarak yüz binleri geçen sözcüklerle kullanılıyorsa bunda Kaşgar'lı Mahmut'un ortaya koyduğu bu eşsiz eserin büyük payı vardır.

Divanı lügat-ı Türkün 1910'da Ali Emiri tarafından tesadüfen İstanbul'da bir sahafta bulunan ve İran asıllı Muhammed bin Ebu Bekir tarafından 1265'te Şam'da yazılan kopyası bugün İstanbul kütüphanesindedir.

Kaşgar'lı Mahmut Türklerin islamiyeti seçtiği yıllarda yaşadığı için Türkçe adların yerini Arapça adlara bıraktığı dönemdir. İsimler ya Türkçe Arapça karışık ya da Türkçe adlar Arapça adlarla değiştirilmiştir; örneğin Kaşgarlı Mahmut'un dedesi Karahanlı Hakanı Buğrahan Muhammed Yağan Tekindir. Babasının ilk adı ise Çağrı Tekindir. İslamiyet'ten sonra Muhammed Bin Hüseyin adını almıştır. Annesinin adı Bibi Rabia'dır.

İslamiyet'in yayılma döneminde özellikle saraylarda Arapça ve Farsçanın ağırlığı düşünüldüğünde, Kaşgarlı Mahmut'un Türk dilinin bugünlere kadar zenginliğini muhafaza ederek gelebilmesine ne kadar büyük bir hizmet ettiği görülmektedir. Kaşgar'lı Mahmut'un ayrıca Türk dilinin cevherleri adlı bir eseri olduğu biliniyor. Ancak bu eser günümüze kadar ulaşamamıştır.

Bu büyük Türk bilim adamı 2008 yılı içinde tüm Türk devletlerinde Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan, Türkiye ve doğduğu yer olan Sincan Uygur özerk bölgesi ile Çin'in başkenti Pekin'de çeşitli etkinliklerle anıldı. Çinin başkenti Pekin'de Milliyetler Üniversitesi'nde yapılan etkinliğe 200 ye yakın bilim adamı katıldı.

2008 yılı dünyada Kaşgar'lı Mahmut yılı olmasına rağmen, Türkiye ve Türkler için çok önemli olan Kaşgarlı Mahmut ve Divan-ı lügat-ı Türk için Türkiye'de yapılan etkinliklerin yetersiz olduğu görülmüştür. Etkinlikler sadece ilgili akademik çevrelerce sınırlı kalmıştır. Öğrencilere ve halka divanı lügat-ı Türk anlatılamamış hatta Türk halkının çoğu UNESCO'nun 2008 yılını Kaşgarlı Mahmut yılı ilan ettiğinden bile haberi olmamıştır. Milli Eğitim Bakanlığı ve Kültür Bakanlığı'nın bu konuda hemen hemen hiçbir çalışması olmamış, medya ise yeterince halkı bilgilendirmemiştir.

Kaşgarlı Mahmut yılı Türkiye'deki tüm okullarda dahil olmak üzere her alanda ses getirecek ve kitlelere ulaşacak etkinliklerle kutlanmalı ve anılmalıydı. Bir ülke için toprak neyse dilde odur. Dil bir ulusun varlığını ve devamlılığını sağlayan en önemli unsundur. Türkiye'de son yıllarda iktidar olanlar maalesef kendini var eden değerlere sahip çıkmıyor. ■

Hüseyin Movit ile Türkçe Üzerine

MOVİT: "Dil Zaman İçinde Gereğini Yapıyor"

Türkçe hakkında önemli çalışmalar yapan yazarlar arasında adı öne çıkan Hüseyin Movit, medyadaki dil hatalarını yakından takip ederek yaygın olarak karşılaşılan yanlışlara dikkat çekti. Ömrünü Türkçeye adayan Movit, dil yanlışlarını bildirdiği kişiler için "Herkes hata yapabilir. Erdem hatayı tekrarlamamaktır" şeklinde konuştu.

Zeynep FAZLILAR

Türkçe'ye ilginiz ve sevginiz ne zaman başladı?

13 - 14 yaşlarındaydım. Lokantamızın müşterisi ve aynı zamanda babamın samimi arkadaşı olan İstanbul Şehir Tiyatroları yönetmeni ve aktörü, rahmetli İ.Galip Arcan "yalnış" dediğimi duymuş (13.12.2008'de aynı hataya 416.000 kişi düşmüş); kulağıma yapıştı ve "Yalnış değil yanlıış, yanlıış!" dedi. Gel de o günden sonra "yalnış" de bakalım. Bu olay bende dil bilincinin gelişmesini sağladı. Hemen araştırmalar yaparak, yanlış kelime kullanan kişileri uyarmaya başladım.

Lisede Millî Savunma dersine gelen hocamıza (binbaşı), "Bittabi, bahusus, seciyeli/seciyesiz, derakap" kelimelerinin Türkçeleri yok mu? Onları kullanabilir misiniz?" dediğim için ilk karnede sıfır aldım. Beyoğlu Ticaret Lisesi'nde meslek dersleri olarak, "Borçlar Kanunu" ve

"Türk Ticaret Kanunu"nu okuduk. Ağır bir dille yazılı olan bu kanunları bilmeyen mezun olamıyordu. O dersler sayesinde Osmanlı Türkçesini hatmetmiş olduk.

"EN DİKKATLİ ELEŞTİRMENİM"

"Dil uzmanı" olarak tanınıyorsunuz. Bu çalışmalara ne zaman başladınız?

Ana diline âşık, amatör bir Türkçe gönüllüsüyüm.

Eleştirmenlik ve düzeltmenlik yapıyorum. "dil uzmanı" ve "Türkçe hocası" olduğum konusunda bir iddiam yok ama kartvizitimde, "Türkiye'nin en dikkatli eleştirmeni" yazıyor, bu konuda iddialıyım.

Kurucu başkanı olduğum, Türkçe Gönüllüleri - Dil İzleme Grubu'nun ve arkadaşlarımın özelliklerinin başında ayrıntıya düşkünlüğümüz geliyor. Aidiyetimiz altındaki bahsini geçirdiğimiz özelliklerimizden biri de eleştirilerimizin yalnızca, "Tenkit meydana getirelim de ne olursa olsun" amacını taşımaması; doğruyu söylemeleri hâlinde, ideolojilerine ters düştüklerimizin dahi tarafımızdan savunulmasıdır.

Türkçe Gönüllüleri - Dil İzleme Grubu kurma fikri nasıl ortaya çıktı?

"Türkçe Gönüllüleri - Dil İzleme Grubu"nu Korhan Akderin ve rahmetli arkadaşım Avni Taşar ile birlikte 1993'te oluşturduk. Şu anda bine yakın gönüllümüz var. Yurdun dört bir tarafından iletiler alıyoruz. Şikâyetlerin çoğu televizyon yayınlarından, hele de dizilerden...

Geçen bu süre içinde 200'den fazla televizyon, 200'den fazla radyo yayınına katıldım, çoğunu hazırlayıp sundum. Dil ve genel kültür konusundaki eleştiri makalelerim 2 bini aştı. Tamı tamına 15 bin kişiyi eleştirdim. Bugüne kadar 5 bin kişiye telefon, faks, mektup ve elmek (e-posta) ile ulaştık. Yanlışın tekrarlanmaması için çağrıda bulunduk. Amacımız, bilinen yanlışların tekrarlanmaması ve toplumun doğru bilgilerle bilgilendirilmesidir.

"ERDEM HATAYI TEKRARLAMAMAKTIR"

Ne kadar zamandır medyadaki dil yanlışları dikkatinizi çekiyor? Bunları dile getirdiğinizde nasıl bir tepki ile karşılaşıyorsunuz?

Medyadaki dil yanlışları ile uğraşmaya başlayalı neredeyse 15 yıl olmuş. Hatalarını bildirdiğim kişiler bana çok kızıyorlar. Ne yapayım yani onlar kızacak diye "üç maymun"u mu oynayalım? Üzülerek belirteyim ki medya mensupları eleştirilmekten hoşlanmıyor. Oysa yanlışı görüp de uyarı görevini yapmayan kişi hataya ortak olmuştur. Herkes hata yapabilir. Erdem hatayı tekrarlamamaktır. Bu arada uyarılarımıza teşekkür eden kişi sayısı da az değil.

Tam emekliliğin tadını çıkarıp, torunlarımla öpüşüp koklaşmak varken, vaktimin büyük bir kısmını bu işlere ayırıyorum. Bu da büyük bir zevk veriyor bana. Yine de torunlarıma gereken vakti ayırmaya çalışıyorum. Bu arada konuşma ve telaffuz özürlü bazı kişilerin de diksiyon hocalığına soyunduğunu görüyoruz. Bu kişileri de yıllardır uyarmamıza rağmen, hatalarına devam ettiklerini üzüntüyle seyrediyoruz.

Konuşmalarını radyo ve televizyonlarda takip ettiğiniz ve "örnek" diyebileceğiniz isimler var mı? Gençler hangi yazarları, sunucuları, spikerleri kendisine örnek alsın?

Yazılarını beğendiğim kişilerin başında Şiar Yalçın ustamız geliyor. Hakkı Devrim, Nail Güreli, Oktay Ekşi de beğendiğim diğer yazarlar. Kimse hatasız yazamaz. Buna ben de dâhilim. O nedenle Suçlular Aramızda adlı kitabımın arkasına, "Sürç-ü lisan ettik ise affolmaya" yazdım. Eleştirdiğim kişilerden gelecek cevapları "www.ignelifici.com" adlı sitemde yayımlayacağım. Herkese cevap hakkı tanıyorum. Yanlış eleştirdiğim kişiler varsa (olması doğaldır) onlardan özür dileyeceğim. TRT baş spikeri Şener Mete, Ayşenur Yazıcı ve Saynur Tezel Türkçelerini beğendiğim kişiler.

TDK-Türkçe Sözlük'teki bazı yanlışlar

1- "İri"nin karşıtı, "ince" olarak belirtilmiş. "İnce", "kalın"ın karşıtıdır.

2- "Elmasiye"nin anlamı, "Dondurulmuş meyve suyundan yapılan bir tür pelte" olarak belirtilmiş. Elmasiye, ısıtılmış meyve suyunun, eritilmiş jelâtinle karıştırılıp, içine çeşitli meyve parçaları konularak hazırlanmış jölemsi bir tatlı çeşididir.

3- "Erik kompostosu" karşılığı olarak "erik hoşafı" verilmiş."Kompost" taze meyveden ve bol şekerli olarak, "hoşaf" ise kuru meyvelerden, az şekerli olarak hazırlanır.

4- "Rodeo"nun anlamı, "Bir binicinin yabani at veya öküz üzerinde durabilmesine dayanan Amerikan oyunu" olarak belirtilmiş. Zavallı öküzün üzerine, değil bir kişi, bir manga asker binse kılını bile kıpırdatmaz.

Rodeo oyunundaki "boğa", Türkçe Sözlük'te "öküz" oluvermiş. İşin ilginç yönü aynı hataya Mikrobeta Türkçe Sözlük, Halıcı Türkçe Sözlük ve Dil Derneği Türkçe Sözlük de ortak olmuşlar.

5- "Koç"un anlamı, "damızlık erkek koyun" olarak belirtilmiş. Sorumuz: "Damızlık olmayan erkek koyuna ne ad verilir?"

6- "Boğa"nın anlamı, "damızlık erkek sığır" olarak belirtilmiş. Sorumuz: "Damızlık olmayan erkek sığıra ne ad verilir?"

7- "Uçan daire"nin anlamı, "Ne olduğu, nereden geldiği bilinmeyen, başka gezegenlerden uçup gelerek dünyamızda görüldüğü sanılan, yassı yuvarlak biçimde uçan araç" olarak belirtilmiş. Sorumuz: "Yassı yuvarlak biçimde uçmak nasıl oluyor?"

8- "Telve"nin anlamı, "Fincanın dibine çöken kahve tortusu" olarak belirtilmiş. Pekmezin telvesi nerede?

9- "Krank" maddesindeki hata (2003'ten beri uyarmamıza rağmen) aynen duruyor. Açıklamada yanlışlıkla "biyel" yerine "bilye" yazılmış; Güncel Türkçe Sözlük'teki hata hâlâ düzeltilmedi.

Hüseyin Movit kimdir?

09.01.1940 tarihinde İstanbul'da doğdu. Beyoğlu Ticaret Lisesi'ni bitirdi ve İTİA'da iki dönem okudu. 1958 -1990 yılları arası ticaretle uğraştı ve aynı yıl emekli oldu. Emekli olduğu yıllarda iki arkadaşıyla (Korhan Akderin-Avni Taşar) "Türkçe Gönüllüleri-Dil İzleme

Grubu"nu kurdu. 200'den fazla kitabı yayıma hazırladı ve tashih etti.

"Fener-Balat Semtlerinin Rehabilitasyonu Projesi"nde UNESCO tarafından akredite edilen Balat-Fener Güzelleştirme ve Kültür Derneği'nin Kurucu Başkanlığını yaptı (1997-2004). Kanal E'de Türkçe-Türkçe adlı programı İsmet Topaloğlu ile birlikte sundu (1996). Türk dilinin öz güzelliğini meydana çıkarmada yaptığı katkılardan dolayı, 16.07.1999'da Türk Dil

Kuru-Onur Belgesi aldı. TRT'de Geçici Danışma Kurulu üyeliği yaptı (1998). Günaydın/Asabi'de "İğneli Fıçı" adlı köşede dil ve genel kültür eleştirileri yaptı (1999-2003). Ulusal Kanal'da "Konuşamadığımız Türkçe" adlı eleştiri programını sundu (2002–2003).

Radyo Barış'ta "Gözümüzdeki Mertek" adlı eleştiri programını hazırlayıp sundu (2003). Hâlen Truva Yayınları'nda, Genel Yayın Yönetmenliği, editörlük ve düzeltmenlik yapmakta ve Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin yayını olan Bizim Gazete'de, 1996'dan buyana, "Medyanın Dili" köşesinde eleştiri yazıları yazmaktadır. Ayrıca www.sanatalemi.net sitesinde de yazıları yayımlanmaktadır.

Eserleri: Konuşamadığımız Türkçe ve... (Avcıol Basım Yayın–2005),

Suçlular Aramızda-Medyacının El Kitabı (Avcıol Basım Yayın 2008), Kim

Bunlar, Kim Bunlar?-Medya Okuryazarlığı El Kitabı (Basım aşamasında),

Radyo ve Televizyon Yayınlarında Türk Dilinin Kullanımı-Tebliğler

(TRT–1998, Tebliğ veren 50 kişiyle birlikte).

"YAZIM KILAVUZLARI ARASINDA TUTARSIZLIK VAR"

Piyasadaki yazım kılavuzlarını nasıl değerlendiriyorsunuz? Tavsiye edebileceğiniz bir yazım kılavuzu var mı?

Türkiye'de bir yazım problemi var. Onlarca yazım kılavuzu var, ama her biri diğerinden farklı. Dolayısıyla kelimelerin yazılış şekilleri de farklı oluyor. Hatta bazı kurumların değişik tarihlerde yayımladıkları yazım kılavuzları bile aynı değil. Bazı kelimelerin yazılışlarında çelişkiler dikkat çekiyor. Türkiye'de güzel Türkçemizin imlâ kılavuzu ne zaman sağlıklı, sağlam ve esaslı bir şekilde yazılacak?

Üzülerek belirteyim ki yıllardır süren imlâ (yazım) sorunuyla kimse ilgilenmiyor. Türk Dil Kurumu, Millî Eğitim Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Edebiyat Fakülteleri başta olmak üzere herkese görev düşmektedir. Bir "Dil Akademisi"nin kurulması gerekmektedir.

"DİL ZAMAN İÇİNDE GEREĞİNİ YAPIYOR"

Gençlerin az kelime ile konuştuklarından sürekli yakınılır. Bu görüşe katılıyor musunuz?

Çapa Tıp Fakültesi-Psikiyatri Ana Bilim Dalı'nın eski Başkanı Sayın Prof. Dr. Özcan Köknel, 1998 yılında, lise mezunu bir gencin sekiz yüz kelimeyle konuştuğunu tespit etmişti. İngiltere'deki lise mezunu öğrenci, kırk bin kelimeyle yazan Şekspir'i okuyor ve anlıyorsa; bu işte bir sorun var demektir. Hâl böyle olunca gençlerimizin beyin kapasitesi, o sekiz yüz kelime ile sınırlanmıyor mu?. Ben "dile dolama, dilden düşürmeme" yerine "virdizeban", "uluslararası" yerine "arsıulusal" denilsin demiyorum; ama bilinmesinde yarar vardır. Dil, zaten belirli bir süre içinde gereğini yapıyor.

Son zamanlarda Türkçe'yi doğru ve güzel konuşma kurslarının sayısı arttı. Bu sorunun kökten çözümü için kursların ve diksiyon derslerinin etkisi olur mu?

Bu konuda rahmetli Burhan Felek "Müfredat programlarında kıraat, yani diksiyon dersi yok" demiş. Aradan yıllar geçmiş, hiçbir gelişme yok! Çocuklarımızı test sistemiyle yetiştirirsek, sonuçlarına da katlanırız. Önce öğretmenlerimizi çok iyi bir şekilde eğiteceğiz, öğretmenliğe başlayacaklara bütün kaynak kitaplar bedava olarak zimmetlenecek, eğitimle ilgili diğer yayınlar da ücretsiz ve düzenli olarak adreslerine gönderilecek ve takibi yapılacak. Cumartesi günleri öğretmenler özel eğitime tabi tutulacak, katıldıkları süreler üst derecelerden ücretlendirilecek ve yapılacak imtihan sonunda başarılı olanlara, liyakatine göre maaş bağlanacak. İş yalnızca diksiyonla kalmayacak, dil bilgisinin bütün esasları öğretilecek ve genel kültür birikimleri en üst seviyelere çıkarılacak. Ancak bundan sonra kaliteli eğitim ve öğretim yapılabilir. Müfredat konusu da esaslı bir şekilde çağın şartlarına göre yeniden düzenlenmelidir.

Yakın zamanda yeni kitap projeleriniz var mı?

Ocak ayı içinde yayımlamayı düşündüğüm "Kim Bunlar, Kim Bunlar?" adlı bir eleştiri kitabımın bütün çalışmaları bitti, son düzeltmeleri yapıyorum. Onu takiben "Ah TRT, vah TRT / Ham Hum Şaralop" adlı kitabım çıkacak. ■

TUTUM, YATIRIM VE TÜRK MALLARI HAFTASINI KUTLADIK

Durgun: Yerli Malı Kullanmak Zorunluluktur

15 Aralık 2008 tarihinde TRT Radyo1'de yayınlanan Gündem programında, 12 - 18 Aralık tarihleri arasında kutlanan "Tutum, Yatırım ve Türk Malları" haftası konusunda konuşan Fevzi Durgun "yerli malı 1980'lerden sonra unutturulmaya çalışılsa bile yaşamın kendisi tarafından bize hatırlatılıyor"dedi. Yerli malı kavramının dünyanın değişen ekonomik yapısıyla birlikte değiştiğini belirten Durgun, Türkiye'de belirli bir katma değer ve istihdam yaratan malların "yerli malı" olarak kabul edilmesi gerekliliğini ve bu konuda tam bir tanıma ihtiyaç duyulduğunu vurguladı. Durgun, bu konuda gelişen ülkelerin yaptıklarının yapılmasının yeterli olduğunu ve bu ülkelerin ulusal ekonomilerini gittikçe artan oranda planlayıp koruduklarını belirtti.

"Tutum, Yatırım ve Türk Malları Haftası" derneğimiz ve tüm şubelerimizde çeşitli etkinliklerle kutlandı

USİAD Ankara şubemiz, yönetim kurulu ve bilim kurulu üyeleri olarak okul ziyareti gerçekleştirerek öğrencilere yerli malı kullanmanın önemi hakkında konferans verdiler.

USİAD İzmir Yürütme Kurulu Başkanı Tacettin Bayır çeşitli televizyon programlarında yerli üretimin desteklenmesi ve Tutum, Yatırım ve Türk Malları Haftası'nın önemini vurgulayan açıklamalar yaptı. Yerli malı seferberlik çağrısı yapan Bayır, "1929 yılında Cumhuriyetimizin Kurucusu M. Kemal Atatürk'ün direktifleri ile kurumsallaşması istenen "Tutum, Yatırım ve Türk Malları Haftası" etkinlikleri son yıllarda unutuldu. Oysa ekonomisi bizden çok daha güçlü ülkelerde bile, tüm yıla yayılmış vaziyette kutlanan bu haftalar, ülkemizin içinde bulunduğu ekonomik kriz döneminde daha da önemli ve değerli bir hal aldı. Bizler ithal mallar kullandıkça bize mal satan ülkenin, üretim, kalitesi, verimi ve karı artıyor.Türk üreticisi ise güzsüzleşiyor, iş yerleri kapanıyor ve işçilerimiz kapı işçilerimiz kapı önüne konuyor. Üretimin ve istihdamın azalması ülkeye yeni yükler getiriyor. Tüm dünyada ulusal sanayiye sahip çıkmak yurttaşlık bilinci olarak kavratılırken, ülkemiz ise tüketim toplumu ve marka hayranlığını pompalıyor. İthal mallar cenneti yaratılarak, ulusal sanayi cezalandırılıyor" dedi.

Bayır, "Güçlü bir ulusal sanayi ile herkese iş ve aş sağlanması, artan dış borç ve yükümlülüklerden kurtulunması, tasarruf bilincinin yaygınlaştırılması ve paramızın alım gücünün, diğer paralar karşısında güç kazanması için Cumhuriyete ve onun değerlerine, ülkene sahip çık!Yerli malı kullan...Yerli malı kullandır!" şeklinde çağrıda bulundu.

USİAD'ta Değerlendirme Toplantısı

12 Kasım 2008 tarihinde, Dernek merkezimizde üyelerimizle Türkiye gündemindeki son gelişmeler ve derneğimizin çalışmaları üzerine bir sohbet toplantısı gerçekleştirildi. Dünyadaki son ekonomik gelişmelerin ülkemize yansımalarının, kriz karşısında alınacak tedbirlerin ve USİAD üyelerinin Avrasya ülkelerinde ve özellikle Rusya'da yaptıkları iş girişimlerinin sonuçlarının değerlendirildiği toplantı samimi bir havada geçti. Toplantıya katılan üyelerimiz derneğimizin etkinliklerini olumlu bulduklarını ve bu etkinliklerin arttırılması gerektiğini dile getirdiler.

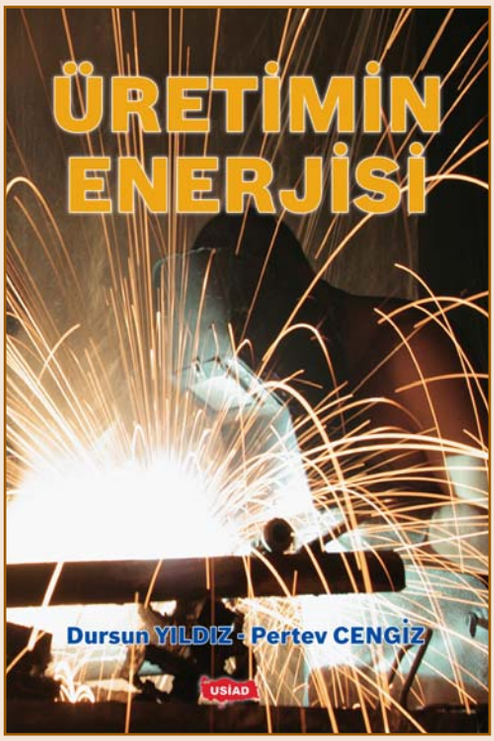
USİAD'ın Yeni Yayını: Üretimin Enerjisi

Derneğimiz yayınladığı kitaplara bir yenisi katıldı: Üretimin Enerjisi. Editörlüğünü Genel Başkan Danışmanımız Dursun Yıldız ve Dernek Müdürümüz Pertev Cengiz'in yaptığı kitap, ulusal ekonomimizi ve enerji kaynaklarımızı ele alıyor. Aşağıda "Sunuş" yazısından bir bölüm verdiğimiz kitap, bu sayımızla birlikte üyelerimize ulaştırılacak.

"Üretim'e uzak olan ülkelerin ekonomik kalkınma ve gelişme konusunda rasyonel bir politikalarının olduğunu iddia etmeleri mümkün değildir.

Üretime uzak olan ülkelerin eninde sonunda üreten ülkelerin politikalarına teslim olmamaları mümkün değildir.

Türkiye ulusal politikaları doğrultusunda üretmek zorundadır.

Bu üretim için öncelikle;

- Yetişmiş insan kaynaklarından en fazla yararlanabileceği bir politikayı üretmelidir
- Doğal Kaynaklarını en verimli bir şekilde kullanacağı politikaları üretmelidir
- Üniversite –Endüstri İşbirliği için en uygun alanları ve politikaları üretmelidir.
- Eğitim-Üretim İstihdam üçlüsünü birlikte ele alan politikalar üretmelidir.
- Tüm bu üretimler için gerekli ve yeterli donanıma ve bilince sahip insan kaynaklarını üretmelidir.

Bu üretimin enerjisi nerden gelecek sorusunun tek yanıtı vardır;

O da planlı, verimli,akılcı politika ve uygulamalar için gerekli enerjiyi üretecek olan insanımızdır.

Ulusal insan ve enerji kaynaklarımızdır."

Küresel Isıtılan Dünya ve Su

USİAD Haber Merkezi

Genel Başkan danışmanımız, su politikaları uzmanı Dursun Yıldız ile Dokuz Eylül Üniversitesi Deniz Bilimleri ve Teknolojisi Enstitüsü öğretim üyesi Doç. Dr. Doğan Yaşar, ortak yazdıkları kitapta günümüzde çok tartışılan küresel ısınma, kuraklık ve su kaynakları gibi konulara ışık tutuyorlar.

Yazarlar "Sunuş" kısmında kitabın yazılış nedenlerini şöyle belirtiyorlar:

"Günümüzde yaşanılan kurak dönem sürpriz değil, olması beklenen "doğal" bir kurak dönemdir.

İklim Bilimi; Jeolojik, Biyolojik, Kimyasal ve Fiziksel Oşinografi (deniz bilimleri) ile Yer Bilimleri, Astronomi ve Meteorolojiden oluşan çok disiplinli bir bilim dalıdır. Bunun farkında olmayan bazı kişiler, yaşadığımız kuraklığın nedeninin, sıcaklık artışı nedeni ile olduğu konusunda bilim dışı açıklamalar yapmakta ve insanlarımızı yanlış bilgilendirmektedirler. Gerçekte, kuraklıklar sıcaklık artışından değil, aksine sıcaklık düşüşü nedeni oluşan doğa olaylarıdır…

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün bilim ile ilgili olarak, çok önemli iki sözü vardır.

Bunlardan birincisi; 1923 yılında söylediği "Dünyada her şey için, uygarlık için, yaşam için, başarı için hayatta en hakiki mürşit ilimdir, fendir, ilim ve fen haricinde mürşit aramak gaflettir, cehalettir, delalettir" cümlesi, toplumun tümüne verilen bir mesaj olup, bilimin gösterdiği yoldan ayrılınmaması gerektiğini vurgulaması açısından çok önemlidir.

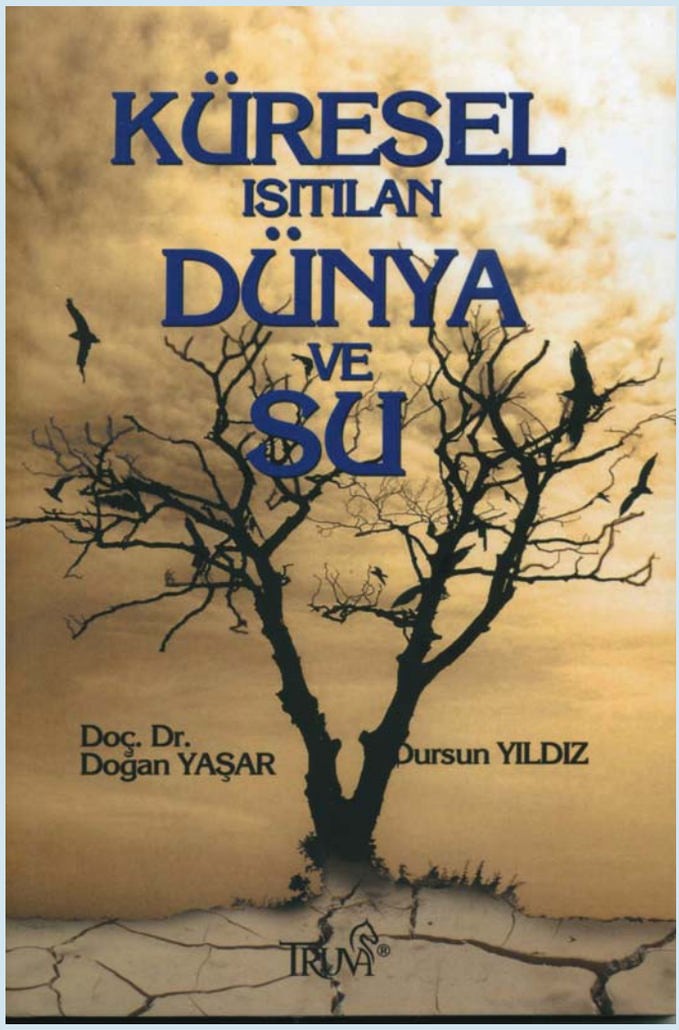
Mustafa kemal Atatürk'ün, 1932 yılında bilim ile ilgili söylediği ikinci önemli cümle ise Bilim insanlarına karşı söylediği "Bilim tercüme ile değil tetkikle yapılır" cümlesidir…

Günümüzde de su kaynakları yönetimi ve iklimsel değişimler konusunda ciddi bir "tercüme bilim" kaosu yaşanmaktadır. Özellikle iklimsel değişimler konusunda Hükümetler Arası İklim Komisyonunun türettiği ve gerçek bilimle uyuşmayan yorumların neden olduğu bu kaosun ülkemizdeki destekleyicileri de, özellikle bu komisyonun türettiği bilgileri tercüme ederek ve hiç tetkik etmeden görsel ve yazılı basında halka bilgi veren insanlarımızdır…

Bu kitap, gerçek bilimsel verilere dayanılarak ve Atatürk'ün "Bilim Tercüme ile Değil Tetkikle" yapılır sözüne uygun olarak;

- Tarihsel süreçte su'dan kaynaklanan sorunları
- İklimsel değişimlerin nedenlerini,
- Bu değişimlerin Türkiye Tarımı, Balıkçılığı, Enerjisi ve Suyu üzerindeki etkilerini
- Tarihte iklimsel değişimlerin neden olduğu önemli savaşları ve göçleri,
- İklimsel Değişimlerin, yakın geçmişte Türkiye'de ve Dünyada neden olduğu önemli olayları,
- İklimsel değişimlerin avantaja dönüştürebilmesi için neler yapılması gerektiğini,
- Kyoto Antlaşmasının ana hedefinin ne olduğunu,
- Suyun stratejik önemini
- Su üzerine küresel politikaların etki alanını

açıklamak amacı ile yazılmıştır. "

Genel Sekreterimiz Birol Başaran'dan mektup var

Merhaba Arkadaşlar, Merhaba Dostlar...

Çoğumuzun bildiği gibi 1 Temmuz 2008 sabahı Ergenekon Soruşturması kapsamında gözaltına alındım. 4 gün Vatan Caddesi'nde gözaltında kaldım. Daha sonra Cuma sabahı Beşiktaş'taki Adliye'ye geldik. Gündüz savcılık tarafından sorgulandım. Gece 02.30'da (Cumartesi 02.30) 30 yaşlarında genç tek bir hâkim tarafından tutuklandım.

Çoğunuz benim hayatımı bilirsiniz. Bırakın terörü, ne çete ile ne şiddet ile hiçbir zaman hiçbir şekilde yan yana gelmeyeceğimi de biliyorsunuz. Şüphelenmeyi anlıyorum. Gözaltına alınmayı da anlıyorum. Ama tutuklanmayı gerçekten anlamıyorum.

Çünkü tutuklanıncaya kadar hukuk nedir bilmezdim. Hapiste vakit bol olunca Anayasa'yı, Türk Ceza Kanunu'nu (TCK) ve Ceza Muhakemeleri Kanunu'nu (CMK) okudum. Tutuklanmak gerçekten son tedbir. Şüphenin ötesinde somut delil olması gerekiyor. Benim telefonlarımı dinlemişler. Bana Zohar kim diye soruyorlar. Şenol kim diye soruyorlar. Zohar BMC Software'nin Türkiye'ye bakan müdürü. Şenol kardeşim. Böyle sorular sorup beni tutukladılar. Hiçbir siyasi içerikli telefon görüşmem de yok.

Özetle "Ergenekon Davasında" bahane olabilecek bile hiç bir delil yok. Sadece dizüstü bilgisayarım ve cep telefonum var diye tutuklanmış oldum. İşte tüm bunları görüp, yaşayınca insan gerçekten üzülüyor. İnanın bana, sizinle benim aramdaki tek fark, " beni tutuklamak istemeleri". Eğer "sizi tutuklamak istese-lerdi" inanın bu yazıyı siz yazardınız. Hukuki anlamda hiçbir fark yok.

Türkiye 2009 yılına girerken böyle bir hukuksuzluk yaşıyor. İnsanlar hiçbir suçları olmadan cezaevinde yatıyorlar.

"Ergenekon Davası"nı ileride tarih yazacak. Bu konudaki düşüncelerimi yazılarımda sizlerle paylaşacağım.

Dostlarımla birşeyi paylaşmak isterim ki sağlığım ve moralim gayet iyi. Fiziksel olarak hiçbir sorunum yok. Beni kesinlikle merak etmeyin. Gözaltına alınma, gözaltı ve cezaevi süreçlerinde hiçbir şekilde kötü bir muamele görmedim. Polis, jandarma ve cezaevi personeli son derece saygılı bir şekilde görevlerini yapıyor. O konuda içiniz rahat olsun.

Hukuk mücadelem devam ediyor. O konuda ben ve avukatlarım "nasıl dilekçeler yazdık ve onlara nasıl cevap verildi?" hepsini hukuk bölümünde yayınlıyoruz. Okuyunca, eminim Türk Adalet Sisteminin işleyişi üzerine sizde üzüleceksiniz. Ama şimdilik yapacak birşey yok. 2009 Türkiyesinde ki durum bu.

Durmak yok, mücadeleye devam!

Ocak ayında da AİHM'e başvuracağız.

Oldukça fazla olan boş zamanlarımızda avluda top oynuyorum. Geliştirdiğim tekniğimi sahada sizlerle paylaşacağım zamanı iple çekiyorum. Sahalara bomba gibi döneceğim.

Bana yollacağınız veya paylaşacağınız mesajları www.birolbasaran.com sayfasına yazabilirsiniz. Yazılarınız yayınlanmadan önce hukuki bir sorun olmaması açısından avukatım tarafından onaylanacak. Özel bir mesaj yollamak isterseniz avukatım üzerinden direk ona yazarak ya da onu arayarak yollayabilirsiniz.

Herkese, hepimize umut dolu, güzel, yeni umutların yeşerdiği bir 2009 diliyorum.

Kendinize çok iyi bakın. Hepinizi çok seviyorum ve çok özledim...

Selamlar, Sevgiler...

Birol

* **Genel Sekreterimiz Birol Başaran, 14 Ocak 2009 tarihinde Tekirdağ F tipi cezaevinden, Silivri L tipi cezaevine nakledilmiştir.**